

DESID. ERASMI

ROTTERODAMI

Colloquia Familiaria
Selecta.

Juxta EDITIONES probatissimas.

In Usū SCHOLARUM.

P E R T H E N S I :

Impensis R. MORISON et FIL. et W. COKE, LEITH,
Bibliopolarum; apud quos veneunt.

M, DCC, XCI. -

ERASMI

COLLOQUIA SELECTA.

NAUFRAGIUM.

ANTONIUS, ADOLPHUS.

AN. **H**ORRENDAM narras. Est isthuc navigare ? Prohibeat Deus, ne mihi quidquam unquam tale veniat in mentem. AD. Imo, quod hactenus memoravi, lusus merus est præ his quæ nunc audies. AN. Plus fatis malorum audiui : inhorresco te memorante, quasi ipse periculo intersim. AD. Imo mihi jucundi sunt acti labores. Ea nocte quiddam accidit, quod magna ex parte spem salutis ademit nauclero. AN. Quid obsecro ? AD. Nox erat sublustris, & in summo malo stabat quidam e nautis in galea ; sic enim vocant, opinor ; circumspectans, si quam terram videret : huic coepit adfiscere sphaera quædam ignea : id nautis tristissimum ostentum est. si quando solitarius ignis est ; felix, cum gemini. Hos vetustas credit Castorem & Pollucem. AN. Quid illis cum nautis, quorum alter fuit eques, alter pugil ? AD. Sic visum est poetis. Nauclerus qui clavo affidebat, Socie, inquit, (nam eo nomine se mutuo compellant nautæ ;) videfne, quod sodalitium tibi claudat latus ? Video, respondit ille ; & precor ut sit felix. Mox globus igneus delapsus per funes devolvit sese usque ad nauclerum. AN. Num ille exanimatus est metu ? AD. Nautæ assuevere monstris. Ibi paulipsæ commoratus, volvit se per margines totius navis : inde per medios foros dilapsus evanuit. Sub miridiem coepit magis ac magis inerudescere tempestas. Vidistine unquam Alpes ? AN. Vidi. AD. Illi montes verrucæ sunt, si conferantur ad undas maris. Quoties tollebamur in altum, licuisset lunam digito contingere : quoties demittebamur, videbamur dehiscente terra recta ire in Tartara. AN. O insanos qui se credunt mari ! AD. Nautis frustra luctantibus cum tempestate,

tate, tandem naucerus totus pallens nos adiit. AN. Is pallor præfagit aliquod magnum malum. AD. Amici, inquit, desii esse dominus navis meæ; vicere venti: reliquum est ut spem nostram collocemus in Deo, & quisque se parat ad extrema. AN. O vere Scythicam concionem! AD. In primis autem, inquit, exoneranda est navis; sic jubet necessitas, durum telum: præstat consulere vitæ, dispendio rerum, quam simul cum rebus interire. Persuasit veritas: projecta sunt in mare plurima vasa plena pretiosis mercibus. AN. Hoc erat vere jacturam facere. AD. Aderat Italus quidam, qui legatum egerat apud regem Scotiæ: huic erat scrinium plenum vasis argenteis, annulis, panno, ac vestimentis sericis. AN. Is nolebat decidere cum mari? AD. Non; sed cupiebat aut perire cum amicis opibus suis, aut simul cum illis servari. Itaque refragabatur. AN. Quid naucerus? AD. Per nos, inquit, liceret tibi cum tuis perire solum: sed æquum non est, ut nos omnes tui scrinii causa periclitemur: alioqui te una cum scrinio dabimus in mare præcipitem. AN. Orationem vere nauticam! AD. Sic Italus quoque jacturam fecit, multa mala precans & superis & inferis, quod suam vitam elemento tam barbaro credidisset. AN. Agnosco vocem Italicam. AD. Paulo post venti, nihilo mitiores facti nostris muneribus, rapere funes, disjecere vela. AN. O calamitatem! AD. Ibi rursus nos adit nauta. AN. Concionaturus? AD. Salutat: Amici, inquit, tempus hortatur ut unusquisque Deo se commendat, ac morti se præparet. Rogatus a quibusdam nauticæ rei non imperitis, ad quot horas se crederet posse tueri navem, negavit se posse polliceri quidquam, sed ultra tres horas non posse. AN. Hæc concio durior etiam erat priore. AD. Hæc ubi locutus est, jubet incidi funes omnes, ac malum usque ad thecam, cui inferitur, incidi ferra, ac simul cum antennis devolvi in mare. AN. Cur hoc? AD. Quoniam sublato aut lacero velo erat oneri, non usui: tota spes erat in clavo. AN. Quid interea victores? AD. Ibi vidisses miseram rerum iaciem: nautæ canentes, Salve Regina, implorabant matrem Virginem, appellantes eam stellam maris, reginam cœli, dominam mundi, portum salutis, aliisque multis

multis titulis illi blandientes, quos nusquam illi tribuunt sacrae literae. AN. Quid illi cum mari quæ nunquam, opinor, navigavit? AD. Olim Venus agebat curam nautarum, quia nata credebatur ex mari: ea quoniam defuit curare, suffecta est huic matri non virgini Virgo mater. AN. Ludis. AD. Nonnulli procumbentes in tabulas adorabant mare, quidquid erat olei effundentes in undas, non aliter illi blandientes, quam solemus irato principi. AN. Quid aiebant? AD. O clementissimum mare, o generosissimum mare, o ditissimum mare, o formosissimum mare; mitesce, serua. Hujusmodi multa occinebant surdo mari. AN. Ridicula superstitio. Quid alii? AD. Quidam nihil aliud quam vomebant, plerique vota nuncupabant. Aderat Anglus quidam, qui promittebat montes aureos Virgini Wallingamicæ, si vivus attigisset terram. Alii multa promittebant ligno crucis, quod esset in tali loco; alii rursum quod esset in tali loco. Idem factum est de Maria Virgine, quæ regnat in multis locis; et putant votum irritum, nisi locum exprimas. AN. Ridiculum: quasi divi non habitent in cœlis. AD. Erant qui se promitterent fore Carthusianos. Erat unus qui polliceretur se aditurum divum Jacobum, qui habitat Compostellæ, nudis pedibus & capite, corpore tantum lorica ferrea tecto, ad hæc cibo emendicato. AN. Nemo meminit Christophori? AD. Unum audi vi non sine risu, qui clara voce, ne non exaudiretur, polliceretur Christophoro, qui est Lutetiæ in summo templo, mons verius quam statua, cereum tantum quantus esset ipse. Hæc cum vociferans quantum poterat indentidem inculcaret, qui forte proximus assistebat illi notus, cubito tetigit eum, ac submonuit: Vide quid pollicearis: etiamsi rerum omnium tuarum auctionem facias, non fueris solvendo. Tum ille voce jam pressiore, ne videlicet exaudiret Christophorus: Tace, inquit, fatue: an credis me ex animi sententia loqui? Si semel contigero terram, non daturus sum illi candelam sebaceam. AN. O crassum ingenium! suspicor fuisse Batavum. AD. Non; sed erat Zelandus. AN. Miror nulli in mentem venisse Paulum Apostolum, qui ipse olim navigarit, & fracta navi defilierit in terram. Is enim haud ignarus mali didicit mife-

ris succurrere. AD. Pauli nulla erat mentio. AN. Precabantur interim? AD. Certatim. Alius canebat Salve Regina; alius, Credo in Deum. Erant qui peculiare quædam preculas habebant, non dissimiles magicis, adversus pericula. AN. Ut afflictio facit religiosos! Rebus secundis, nec Deus, nec divus quisquam nobis venit in mentem. Quid tu interea? Nulli divorum nuncupabas vota? AD. Nequaquam. AN. Cur ita? AD. Quia non paciscor cum divis. Quid est enim aliud quam contractus juxta formulam. Do, si facias: aut, Faciam, si facias: Dabo cereum, si enatam: Ibo Romam, si serves. AN. At implorabas alicujus divi præsidium. AD. Ne id quidem. AN. Quam ob rem autem? AD. Quia spatiosum est cœlum. Si cui divo commendato meam salutem, puta sancto Petro, qui fortasse primus audiet, quod adstet ostio; prius quam ille conveniat Deum, prius quam exponat causam, ego jam periero. AN. Quid igitur faciebas? AD. Recta adibam ipsum patrem, dicens, Pater noster, qui es in cœlis. Nemo divorum illo citius audit, aut libentius donat quod petitur. AN. Sed interea non reclamabat tibi conscientia? Non verebaris appellare patrem, quem tot sceleribus offenderas? AD. Ut ingenue dicam, deterrebat nonnihil conscientia; sed mox recipiebam animum, ita mecum cogitans: Nullus est pater tam iratus filio, quin si videat eum periclitantem in torrente aut lacu, capillis arreptum ejiciat in ripam. Inter omneis nullus se tranquillus agebat, quam mulier quædam, cui erat infantulus in sinu, quem lactabat. AN. Quid illa? AD. Sola nec vociferabatur, nec flebat, nec pollicitabatur: tantum complexa puellum, precabatur tacite. Interea dum navis subinde illideretur vado, nauclerus metuens ne tota solveretur, rudentibus eam cinxit a propra & a puppi. AN. O misera præsidia! AD. Interim exoritur quidam sacrificus senex, annos natus sexaginta; nomen erat Adamus: is abjectis vestibus usque ad indusium, abjectis etiam ocreis, & calceis, jussit, ut omnes itidem pararemus nos ad notandum. Atque ita stans in medio navis, concionatus est nobis ex Gersone quinque veritates de utilitate confitendi; hortatus omneis ut se quisque præpararet & vitæ & mortis.

morti. Aderat & Dominicanus quidam. His confessi sunt qui volebant. AN. Quid tu? AD. Ego videns omnia plena tumultus, tacite confessus sum Deo, damnans apud illum meam injustitiam, & implorans illius misericordiam. AN. Quo migraturus, si sic perisses? AD. Hoc committebam judici Deo. Neque enim volebam esse mei ipsius iudex: tamen bona quædam spes interim habebat animum meum. Dum hæc aguntur, redit ad nos nauta lacrymabundus. Paret, inquit, se quisque; nam navis non erit nobis usui ad quartam horæ partem. Jam enim locis aliquot convulsa hauriebat mare. Paulo post nauta renunciat nobis se videre procul turrim sacram, adhortans, ut divi, quisquis esset ejus templi præses, auxilium implorarem. Procumbunt omnes, & orant ignotum divum. AN. Si nomine compellassetis eum, fortassis audisset. AD. Erat ignotum. Interim nauclerus quantum potest, eo navim dirigit jam laceram, jam undique combibentem undas; ac plane dilapsuram, ni rudentibus fuisset succincta. AN. Dura rerum conditio. AD. Eo propecti sumus, ut ejus loci incolæ prospicerent nos periclitantes; ac procurrentes cætervatim in extremum littus, sublati togis, & galeis in lanceas impositis, invitabant ad sese; ac jactatis in cælum brachiis significabant se deplorare nostram fortunam. AN. Expecto quid evenerit. AD. Jam mare totam navim occuparat, ut nihilo tutiores essemus futuri in navi, quam in mari. AN. Heic ad sacram ancoram confugiendum erat. AD. Imo ad miseram. Nautæ scapham exonerant aqua, ac dimitunt in mare. In hanc omnes sese conantur conjicere, nautis magno tumultu reclamantibus, scapham non esse capacem tantæ multitudinis, arriperet sibi quisque quod posset, ac nataret. Res non patiebantur lenta consilia: alius arripit remum, alius contum, alius alveum, alius situlam, alius tabulum; ac suo quisque præsidio nitentes committunt se fluctibus. AN. Quid interim accidit illi mulierculæ quæ sola non ejulabat? AD. Illa omnium prima pervenit ad littus. AN. Qui potuit? AD. Imposueramus eam repandæ tabulæ, & sic alligaveramus, ut non facile posset decidere: dedimus illi tabellam in manum, qua vice remi

mi uteretur: ac bene precantes exposuimus in fluctus, conto protrudentes, ut abesset a navi, unde erat periculum: illa læva tenens infantulum, dextra remigabat. AN. O viraginem! AD. Cum jam nihil superesset, quidam avulsit ligneam statuam Virginis matris, jam putrem atque excavatam a foricibus, eamque complexus cœpit natare. AN. Scapha pervenit incolumis? AD. Nulli prius periire. Porro triginta sese in eam coniecerant. AN. Quo malo fato id factum est? AD. Prius quam posset se liberare a magna navi, illius vacillatione subversa est. AN. O factum male! Quid tum? AD. Ego, dum aliis consulo, pene perieram. AN. Quo pacto? AD. Quia nihil supererat aptum natationi. AN. Illic subera fuissent usui. AD. In eo rerum articulo maluissimè vile super, quam candelabrum aureum. Circumspicienti tandem venit in mentem de ima mali parte: eam quoniam solus eximere non poteram, adscisco focium: huic ambo innixi committimus nos mari, sic ut ego dextrum cornu tenerem, ille lævum. Dum sic jactamur, sacrificus ille concionator nauticus medium iniecit se in humeros nostros. Erat autem ingenti corpore. Exclamamus, Quis ille tertius! Is perdet nos omnes. Ille contra placide, Sitis, inquit, bono anima; sat spatii est. Deus aderit nobis. AN. Cur ille tam fero cœpit esse natator? AD. Imo futurus erat in scapha, una cum Dominicanò: nam omnes hoc honoris illi deferrebant, sed quanquam erant invicem confessi in navi, tamen obliti nescio quid circumstantiarum, rursus ibi in ora navis consentunt, & alter alteri manum imponit; interim scapha perit: nam hæc mihi narravit Adamus. AN. Quid actum est de Dominicanò? AD. Is, ut idem narrabat, implorata divorum ope, abjectis vestibus, nudum se commisit natationi. AN. Quos divos invocabat? AD. Dominicum, Thomam, Vincentium, & nescio quem Petrum, sed in primis fidebat Catharinæ Senensi. AN. Christus illi non veniebat in mentem? AD. Ita narrabat sacrificus. AN. Melius enataffet, si non abjecisset sacram cucullam: ea deposita, qui potuit illum agnoscere Catharina Senensis? Sed perge narrare de te. AD. Dum adhuc volveremur juxta navim, arbitrio fluctuum huc & illuc se volventem,

ventem, clavus illi sus fregit femur ejus qui tenebat
lævum cornu. Sic ille revulsus est; sacrificus pre-
catus illi requiem æternam, successit in locum illius,
adhortans me, ut magno animo tuerer cornu meum,
ac strenue moverem pedes. Interim potabamus mul-
tum aquæ falsæ. Adeo Neptunus nobis non balneum
tantum falsum, sed potionem etiam falsam tempera-
rat: quanquam sacrificus ei rei monstraret remedium.
AN. Quod, obsecro? AD. Quoties unda nobis oc-
curreret, ille opposuit occipitium, ore clauso. AN.
Strenuum senem mihi narras. AD. Ubi jam aliquan-
diu sic natantes nonnihil promovissemus, sacrificus,
quoniam erat miræ proceritatis, Bono, inquit, es a-
nimo; sentio vadum. Ego non ausus tantum sperare
felicitatis, Longius, inquam, absumus a littore, quam
ut vadum sperandum sit. Imo, inquit, sentio pedi-
bus terram. Est, inquam, fortassis e scriniis aliquod,
quod huc devolvit mare. Imo, inquit, scalptu digi-
torum plane sentio terram. Cum adhuc aliquandiu
natassemus, ac rursus sentiret vadum. Tu fac, inquit,
quod tibi videtur factu optimum, ego tibi cedo malum
totum, & vado me credo; simulque expectato fluctu-
um decessu, pedibus sequutus est quanto potuit cursu.
Rursus accedentibus undis, utraque manu complexus
utrumque genu, obnitebatur fluctui, occultans sese
sub undis, quemadmodum solent mergi & anates:
rursus abeunte fluctu promicabat & currebat. Ego vi-
dens hoc illi succedere sum imitatus. Stabant in arena,
qui porrectis inter se prælongis hastilibus fulciebant
sese adversus impetum undarum: viri robusti, & fluc-
tibus assueti, sic ut ultimus hastam porrigeret adna-
tanti. Ea contacta, omnibus in littus se recipientibus,
tuto pertrahebatur in siccum. Hac ope servati sunt
aliquot. AN. Quot? AD. Septem; verum ex his duo
soluti sunt tempore, admoti igni. AN. Quot eratis in
navi? AD. Quinquaginta octo. AN. O lævum ma-
re! saltem decimis fuisset contentum, quæ sufficiunt
sacerdotibus. Ex tanto numero tam paucos reddidit?
AD. Ibi experti sumus incredibilem gentis humanita-
tem, omnia nobis mira alacritate suppeditantis, hos-
pitium, ignem, cibum, vestes, viaticum. AN. Quæ
gens erat? AD. Hollandica. AN. Ista nihil huma-
nius,

nus, cum tamen feris nationibus cincta sit. Non repetes, opinor, posthac Neptunum. AD. Non, nisi mihi Deus ademerit sanam mentem. AN. Et ego malim audire tales fabulas, quam experiri.

D I V E R S O R I A.

BERTULPHUS, GULIELMUS.

BE. **C**UR ita visum est plerisque biduum aut triduum commorari Lugduni? Ego semel iter ingressus, non conquiesco donec pervenero, quo constitui. GU. Imo ego admiror quenquam illinc avelli posse. BE. Quam ob rem tandem? GU. Quia illic locus est, unde non proterat avelli socii Ulyssis, illic Sirenes. Nemo domi suæ tractatur melius, quam illic in pandocheo. BE. Quid sit? GU. Ad mensam semper adstabat aliqua mulier, quæ convivium exhilararet facetiis, ac leporibus. Et est illic mira formarum felicitas. Primum adibat materfamilias, quæ salutabat, jubens nos hilares esse, & quod apponeretur, boni consulere. Huic succedebat filia, mulier elegans, moribus ac lingua adeo festivis, ut possit vel ipsum Catonem exhilarare. Nec confabulantur ut cum hospitibus ignotis, sed veluti cum olim notis ac familiaribus. BE. Agnosco Gallicæ gentis humanitatem. GU. Quoniam autem illæ non poterant adesse perpetuo, quod essent obeunda munia domestica, reliquique convivæ consalutandi, continenter adstabat puella quædam ad omneis jocos instructa: una satis erat omnium jaculis excipiendis: hæc sustinebat fabulam, donec rediret filia. Nam mater erat natu grandior. BE. Sed qualis erat tandem apparatus? Nam fabulis non expletur venter. GU. Profecto lautus, ut ego mirer, illos tam vili posse accipere hospites. Rursus peracto convivio, lepidis fabulis alunt hominem, ne quid obrepat tædii. Mihi videbar domi esse, non peregre. BE. Quid in cubiculis? GU. Illic nusquam non aderant aliquot puellæ ridentes, lascivientes, lusitantes: ultro rogabant, si quid haberemus vestium sordidarum: eas lavabant, ac lotus reddebant. Quid multis? nihil il-

lic videmus præter puellas ac mulieres, nisi in stabulo: quanquam & huc frequenter irrumpebant puellæ. Abeuntes complectuntur, tantoque affectu dimittunt, ac si fratres essent omnes, aut propinquæ cognationis. BE. Fortassis isti mores decent Gallos; mihi magis arrident Germaniæ mores, utpotè masculi. GU. Mihi nunquam contigit videre Germaniam: quare te quæso, ne gravere commemorare, quibus modis accipiant hospitem. BE. An ubique sit eadem tractandi ratio, nescio: quod ego vidi, narrabo. Advenientem nemo salutat, ne videantur ambire hospitem. Id enim sordidum & abjectum existimant, & indignum Germanicæ severitate. Ubi diu inclamaveris, tandem aliquis per fenestellam æstuarii (nam in his degunt fere usque ad solstitium æstivum) profert caput, non aliter quam e testa prospicit testudo. Is rogandus est, an liceat illic diversari. Si non renuit, intelligis, dari locum. Rogantibus ubi sit stabulum, mota manu commonstrat. Illic licet tibi tuum equum tractare tuo more. Nullus enim famulus manum admovet. Si celebrius est diversorium, ibi famulus commonstrat stabulum, atque etiam locum equo minime commodum. Nam commodiora servant venturis, præsertim nobilibus. Si quid causseris, statim audis; Si non placet, quære aliud diversorium. Fœnum in urbibus ægre ac preparce præbent, nec multo minoris vendunt, quam ipsam avenam. Ubi consultum est equo, totus commigras in hypocaustum, cum ocreis, sarcinis, luto, id est unum omnibus commune. GU. Apud Gallos designant cubicula, ubi sese exuant, extergant, calefaciant, aut quiescant etiam, si libeat. BE. Heic nihil tale. In hypocausto exuis ocreas; induis calceos; mutas, si voles, indusium; vestes pluvia madidas suspendis juxta hypocaustum; ipse te admoves, ut sicceris. Est & aqua parata, si lebeat lavare manus, sed ita munda plerumque, ut tibi post aliquærenda sit aqua, qua lotionem eam abluas. GU. Lando viros nullis deliciis effœminatos. BE. Quod si tu appuleris ad horam a meridie quartam, non cœnabis tamen ante nonam, nonnunquam & decimam. GU. Quam ob rem? BE. Nihil apparant nisi videant omnes, ut eadem opera ministretur omnibus. GU. Quærent compendium.

pendium. BE. Tenes. Itaque frequenter in idem hypocaustum conveniunt octoginta aut nonaginta, pedites, equites, negotiatores, nautæ, aurigæ, agricolæ, pueri, fœminæ, sani, ægroti. GU. Istuc vere cœnobium est. BE. Alius ibi pectit caput, alius obstergit sudorem, alius repurgat perones aut ocreas, alius eructat allium. Quid multis? Ibi linguarum ac personarum non minor est confusio, quam olim in turri Babel. Quod si quem conspexerint peregrinæ gentis, qui cultu dignitatis nonnihil præ se serat, in hunc intenti sunt omnes defixis oculis, contemplantes, quasi novum aliquod animantis genus adductum sit ex Africa; adeo ut postea quam accubuerint, reflexo in tergum vultu, continenter adspiciant, nec dimoveant oculos, cibi immemores. GU. Romæ, Lutetiæ ac Venetiæ nemo quidquam miratur. BE. Nefas est interim tibi quidquam petere. Ubi jam multa est vespera, nec sperantur plures adventuri prodit famulus senex, barba cana, tonso capite, vultu torvo, sordido vestitu. GU. Tales oportebat Cardinalibus Romanis esse a poculis. BE. Is circumactis oculis tacitus dinumerat, quot sint in hypocausto, quo plures adesse videt, hoc vehementius accenditur hypocaustum, etiamsi alioqui sol æstu sit molestus. Hæc apud illos præcipua pars est bonæ tractationis, si sudore diffuant omnes. Si quis non assuetus vaporibus, aperiat rimam fenestræ, ne præfocetur, protinus audit, Claude. Si respondeas, Non fero, audis, Quære igitur aliud diversorium. GU. At qui mihi nihil videtur esse periculosius, quam tam multos haurire eundem vaporem, maxime resoluta corpore, atque heic capere cibum, & horas complures commorari. Jam enim omitto ructus alliatos, & ventris flatum, halitus putres: multi sunt qui morbis occultis laborant, nec ullus morbus non habet suum contagium. Certe plerique scabiem habent Hispanicam, sive, ut quidam vocant, Gallicam, cum sit omnium nationum communis. Ab his, opinor, non multum minus esse periculi, quam a leprosis. Jam tu divina, quantum discriminis sit in pestilentia. BE. Sunt viri fortes, ista rident ac negligunt. GU. Sed interim multorum periculo fortes sunt. BE. Quid facias? Sic assueverunt: & constantis est animi, non discedere

discedere ab instituto. Gu. Atqui ante annos viginti quinque nihil receptius erat apud Brabantos, quam therinæ publicæ; eæ nunc frigent ubique. Scabies enim nova docuit nos abstinere. Be. Sed audi cætera. Post redit ille barbatus Ganymedes, ac linteis insternit mensas, quot putat esse satis illi numero. Sed o Deum immortalem, quam non Mileſis! cannabea diceret ex antennis detracta. Destinavit enim unicuique mensæ convivas, ut minimum octo. Jam quibus est notus mos patrius, accumbunt, ubi cuique libitum fuerit. Nullum enim discrimen inter pauperem & divitem, inter herum ac famulum. Gu. Hæc est illa vetus æqualitas, quam nunc e vita submovit tyrannis. Sic opinor vixisse Christum cum suis discipulis. Be. Postquam accubuerant omnes, rursus prodit torvus ille Ganymedes, ac denuo dinumerat sua sodalitia: mox reversus apponit singulis pinacium ligneum, & cochleare ex eodem argento factum, deinde cyathum vitreum; aliquanto post, panem: eum sibi quisque per otium repurgat, dum coquantur pulles. Ita nonnunquam sedetur ferme horæ spatium. Gu. Nullus hospitum interim efflagitat cibum? Be. Nullus cui notum sit regionis ingenium. Tandem apponitur vinum. Deus bone, quam non fumosum! Non aliud oportebat bibere Sophistas; tanta est subtilitas & acrimonia. Quod si quis hospes, etiam oblata privatim pecunia, roget ut aliunde paretur aliud vini genus, primum dissimulant, sed eo vultu, quasi interfecturi: si urgeas, respondent; Heic diversati sunt tot Comites & Marchiones, neque quisquam questus est de vino meo: si non placet, quære tibi aliud diversorium. Solos enim nobiles suæ gentis habent pro hominibus, & horum insignia nusquam non ostentant. Jam igitur habent offam, quam objiciant latranti stomacho: mox magna pompa veniunt disci. Primus ferme habet offas panis madefactas jure carniū, aut, si dies est pisculentus, jure leguminum. Deinde aliud jus, post aliquid carniū recoctarum, aut fassamentorum recalcfactorum. Rursus pultis aliquid, mox aliquid solidioris cibi, donec probe domito stomacho apponant carnes assas aut pisces elixos, quos non possis omnino contemnere: sed heic parci sunt, & subito tollunt.

B

Hoc

Hoc pacto totum convivium temperant, quemadmodum solent actores fabularum, qui scenis admiscunt choros; ita isti alternis miscent offas ac pultes. Curant autem, ut extremus actus sit optimus. Gu. Et hoc est boni poetæ. BE. Porro piaculum sit, si quis interim dicat, Tolle hunc discum: nemo vescitur. Desidendum est usque ad præscriptum spatium, quod illi clepsydris, ut opinor, metiuntur. Tandem prodit ille barbatus, aut pandocheus ipse, vestitu minimum a famulis differens, rogat, ecquid animi nobis sit. Mox adfertur vinum aliquod generosius. Amant autem eos qui bibunt largius, cum nihilo plus solvat ille qui plurimum hauserit vini, quam qui minimum. Gu. Mirum gentis ingenium. BE. Cum nonnunquam sint qui duplo plus absument in vino, quam solvant pro convivio. Sed antequam finiam hoc convivium, dictu mirum, quis sit ibi strepitus ac vocum tumultus, postquam omnes cœperunt incalescere potu. Quid multis? Surda omnia. Admiscunt se frequenter ficti moriones; quo genere hominum cum nullum sit magis detestandum, tamen vix credas, quantopere delectentur Germani: illi cantu, garritu, clamore, saltatione, pulsu faciunt, ut hypocæstum videatur corruiturum, neque quisquam alterum audiat loquentem. At interea videntur sibi suaviter vivere: atque illic desidendum est volenti nolenti usque ad multam noctem. Gu. Nunc tandem absolve convivium. Nam me quoque tædet tam prolixi. BE. Faciam. Tandem sublato cæseo, qui vix illis placet, nisi putris ac vermibus scatens, prodit illo barbatus, adferens secum pinacium escarium, in quo creta pinxit aliquot circulos ac semicirculos: id deponit in mensa, tacitus interim ac tristis; Charontem quempiam diceres. Qui agnoscunt picturam, deponunt pecuniam, deinde alius, atque alius, donec expleatur pinacium. Deinde notatis qui deposuerunt, supputat tacitus: si nihil desit, annuit capite. Gu. Quid si quid supersit? BE. Fortasse redderet, & faciunt hoc nonnunquam. Gu. Nemo reclamatur iniquæ rationi? BE. Nemo qui sapit. Nam protinus audiret, Quid tu es hominis; Nihilo plus solves quam alii. Gu. Liberum hominum genus narras. BE. Quod si quis ex itinere lassus, cupiat mox a cœna petere

COLLOQUIUM SENILE.

33

petere lectum, jubetur expectare, donec cæteri quoque eant cubitum. Gu. Videor mihi videre civitatem Platoniam. Be. Tum suus cuique nidus ostenditur, & vere nihil aliud quam cubiculum: tantum enim ibi lecti sunt, & præterea nihil quo utaris, aut quod fureris. Gu. Illic mundities est? Be. Eadem quæ in convivio: lintea forte lota ante menses sex. Gu. Quid interim sit de equis? Be. Ad eandem disciplinam tractantur, ad quam homines. Gu. Sed est eadem ubique tractatio? Be. Alicubi civilior est, alicubi durior quam narraui: verum in genere talis est. Gu. Quid si ego tibi nunc narrem, quibus modis hospites tractentur in ea parte Italiæ quam Longobardiam vocant; rursus in Hispania; deinde in Anglia, & in Wallia? Nam Angli partim Gallicos, partim Germanicos mores obtinent, ut ex his duabus gentibus mixti. Walli se prædicant *indigenas* Anglos. Be. Quæso te, ut narres. Nam mihi nunquam contigit eas adire. Gu. In præsentia non est otium. Nam nauta jussit, adesset ad horam tertiam, nisi vellem relinquere; & habet farcinulam: alias dabitur opportunitas ad satietatem usque garriendi.

COLLOQUIUM SENILE.

EUSEBIUS, PAMPIRUS, POLYGAMUS, GLYCION.

Eu. QUAS novas aves heic ego video? Nisi me fallit animus, aut parum prospiciunt oculi, video tres veteres congerrones meos confidentes, Pampirum, Polygamum, & Glycionem. Certe ipsi sunt. Pa. Quid tibi vis cum tuis vitreis oculis, fascinator? Congredere propius, Eusebi. Po. Salve multum exoptate Eusebi. Gl. Bene sit tibi, vir optime. Eu. Salvete vos omnes una salute, pariter mihi carissima capita. Quis Deus, aut causus Deo felicior, nos conjunxit? Nam nemo nostrum vidit alium annis, opinor, jam quadraginta. Mercurius caduceo suo non potuisset melius nos in unum contrahere. Quid heic agitis? Pa. Sedemus. Eu. Video; sed qua de causa? Po. Operimur currum, qui nos devehat Antverpiam. Eu.

B 2

Ad

Ad mercatum? Po. Scilicet; sed spectatores magis, quam negotiatores: quanquam aliis aliud est negotii. Eu. Et nobis eodem est iter. Verum quid obstat, quo minus eatis? Po. nondum convenit cum aurigis. Eu. Difficile genus hominum. Sed visne, ut illis imponamus? Po. Liberet, si liceret. Eu. Simulemus nos vel le simul abire pedites. Po. Citius credant caneros volaturos, quam nos tam grandes pedibus hoc iter confecturos. GL. Vultis rectum verumque consilium? Po. Maxime. GL. Illi potant: id quo faciunt diutius, hoc plus erit periculi, necubi nos dejiciant in lutum. Po. Admodum diluculo venias oportet, si forbium aurigam velis. GL. Quo maturius perveniamus Antverpiam, nobis quatuor solis currum stipulemur. Contemnendum censeo tantillum pecuniæ. Hoc damni multis commoditatibus pensabitur: sedebimus commodius, ac mutuis fabulis suavissime transigemus hoc iter. Po. Recte suadet Glycion; ut in vehiculo quoque jucundus comes pro vehiculo sit. Quin & juxta Græcorum proverbium, liberius loquemur, non de plaustro, sed in plaustro. GL. Transégi, conscendamus. Vah, nunc mihi libet vivere, posteaquam ex tanto intervallo videre contigit mihi carissimos olim sodales. Eu. Ac mihi videor repubescere, Po. Quot annos supputatis, ex quo Lutetiæ conviximus? Eu. Arbitror haud pauciores quadraginta duobus. PA. Tum videbamur omnes æquales. Eu. Ita ferme eramus, aut si quid erat discriminis, perpussillum erat. PA. At nunc quanta inæqualitas! Nam Glycion nihil habet senii, & hujus avus videri queat Polygamus. Eu. Profecto sic res habet. Quid rei in causa? PA. Quid? aut hic cessavit ac restitit in cursu, aut ille antevertit. Eu. Ohe, non cessant anni, quantumvis cessent homines. Po. Dic bona fide, Glycion, quot annos numeras? GL. Plures quam ducatos. Po. Quot tandem? GL. Sexaginta sex. Eu. O vere *Tithoni senectus*, quod aiunt. Po. Sed quibus tandem artibus remoratus es senectutem? Nam neque canities adest, neque rugosa cutis: vigent oculi; nitet utrinque dentium series; color vividus est, corpus succulentum. GL. Dicam artes meas; modo tu vicissim narres nobis artes tuas, quibus senectutem

senectutem accelerasti. Po. Recipio, me facturum. Dic igitur, quo te contulisti relicta Lutetia? GL. Recta in patriam. Illic commoratus fere annum, dispicere cœpi de deligendo vitæ genere; quam ego rem non leve momentum habere credo ad felicitatem: circumspiciebam quid cuique succederet, quid secus. Po. Miror, tibi tantum fuisse mentis, cum Lutetiæ nihil fuerit te nugacius. GL. Tum ferebat ætas. Et tamen, o bone, non heic meo Marte rem omnem gessi. Po. Mirabar. GL. Prius quam quidquam aggrederer, addii quendam e civibus natu grandem, longo rerum usu prudentissimum, totiusque civitatis testimonio probatissimum, ac meo quidem iudicio etiam felicissimum. Ev. Sapiebas. GL. Hujus usus consilio, duxi uxorem. Po. Pulcre dotatem? GL. Dote mediocri. Ea res mihi plane cessit ex animi sententia. Po. Quot annos tum eras natus? GL. Viginti ferme duos. Po. O te felicem! GL. Non totum hoc fortunæ debeo, ne quid erres. Po. Qui sic? GL. Dicam. Alii prius diligunt quam deligant; ego iudicio delegi quam diligerem, & tamen hanc magis duxi ad posteritatem, quam ad voluptatem. Cum ea vixi suavissime annos non plures octo. Po. Reliquit orbem? GL. Imo superest quadriga liberorum; filii duo, filii totidem. Po. Privatuse vivis, an magistratu fungeris? GL. Est mihi munus publicum. Poterant contingere majora, verum hoc mihi delegi, quod tantum haberet dignitatis, ut me vindicaret a contemptu; ceterum minime molestis negotiis obnoxium. Ita nec est, quod quisquam objiciat me mihi vivere; & est unde nonnunquam & amicis dem operam. Hoc contentus, nihil unquam magis ambii. Verum sic gessi magistratum, ut illi ex me dignitas accreverit. Hoc ego pulerius duco, quam ex nuneris splendore dignitatem mutuo sumere. Ev. Nihil verius. GL. Sic inter cives meos consenui, carus omnibus. Ev. Isthuc vero difficillimum est, cum non abs re dictum sit, Qui neminem habet inimicum, eum nec amicum habere quenquam: & felicitatis semper invidiam esse comitem. GL. Insignem felicitatem comitari solet invidia: mediocritas tuta est. Et hoc mihi perpetuum studium fuit, ne quid mei commodi ex aliorum incommodis

compararem. Nullis negotiis ingessi memet ; sed præcipue continui me ab his, quæ sine offensa multorum suscipi non poterant. Itaque si juvandus erit amicus, sic illi benefacio, ut hac de causa nullum mihi parem inimicum. Et si quid ortum fuerit simultatis alicunde, aut purgatione lenio, aut officiis extinguo, aut dissimulatione patior intermori : a contentione semper abstineo : quæ si inciderit, malo rei, quam amicitia facere iacturam. In cæteris Mitionem quendam ago : nulli lædo os, arrideo omnibus, saluto ac resaluto benigniter : nullius animo repugno, nullius institutum aut factum damno, nemini me præfero : patior suum cuique pulcrum esse. Quod taceri velim, nemini credo. Aliorum arcana non scrutor ; & si quid forte novi, nunquam effutio. De his qui præsentibus non sunt, aut taceo, aut amici loquor, ac civiliter. Magna pars simultatem inter homines nascitur ex linguæ intemperantia. Alienas simultates nec excito, nec alo ; sed ubicunque datur opportunitas, aut extinguo, aut mitigo. His rationibus hactenus vitavi invidiam, ac benevolentiam civium meorum alui. PA. Non sensisti gravem cœlibatum ? GL. Mihi quidem nihil accidit acerbius in vita unquam uxoris morte : ac vehementer optassem, illam una mecum consensescere, liberisque communibus frui : sed quando aliter visum est superis, judicavi sic magis expedire utrique : neque causam putavi, cur me inani luctu discruciarer, præsertim cum id nihil proderet defunctæ. Po. Nunquamne incessit libido repetendi matrimonii, præsertim cum istud tibi feliciter cessisset ? GL. Incessit : sed liberorum causa duxeram uxorem, liberorum causa rursus non duxi. Po. At miserum est cubare solum totas noctes. GL. Nihil est difficile volenti. Tum cogita, quantas etiam habeat commoditates cœlibatus. Quidam omni ex re decerpunt si quid est incommodi, qualis fuisse videtur Crates ille, cujus titulo fertur epigramma vitæ mala colligens. Nimirum his placet istud, Optimum non nasci. Mihi magis arridet Metrodorus, unde quaque decerpens si quid inest boni. Sic enim fit vita dulcior. Et ego sic induxi animum, ut nihil vehementer vel oderim, vel expetam. Ita fit, ut si quid obtingat boni, non efferar, aut insolescam :

si quid decedat, non admodum crucier. PA. Næ tu philosophus es, vel ipso Thalete sapientior, siquidem istud potes. GL. Si quid ægritudinis obortum est animo, ut multa fert hujusmodi vita mortalium, protinus ejicio ex animo, siue sit ira ex offensa, siue quid aliud indigne factum. Po. At sunt quædam injuriæ, quæ vel placidissimo moveant stomachum; tales sunt frequenter et famulorum offensæ. GL. Nihil ego patior residere in animo meo. Si mederi queam, medeor: sin minus, sic cogito, Quid proderit me ringi, re nihilo melius habitura? Quid multis? Patior ut hoc mox impetret a me ratio, quod paulo post tempus esset impetraturum. Certe nullus est tantus animi dolor, quem patiar mecum ire cubitum. Eu. Nihil mirum, si tu non senescis, qui tali sis animo. GL. Atque adeo ne quid reticiam apud amicos: cum primis cavi, ne quid flagitii committerem, quod vel mihi, vel liberis meis probro esse posset. Nihil enim irrequietius animo sibi male conscio. Quod si quid culpæ admissum est, non eo cubitum prius, quam me Deo reconciliaro. Veræ tranquillitatis fons est, bene convenire cum Deo. Nam qui sic vivunt, his nec homines magnopere nocere possunt. Eu. Num quando te cruciat metus mortis? GL. Nihilo magis quam macerat dies nativitatis. Scio moriendum; ista sollicitudo fertassis adimat mihi aliquot vitæ dies, certe nihil possit adjicere. Itaque totam hanc curam superis committo: ipse nihil aliud curo, quam ut bene suaviterque vivam. Non potest autem suaviter, nisi qui bene. PA. At ego senescerem tædio, si tot annos degerem in eadem urbe, etiamsi Romæ contingat vivere. GL. Habet quidem loci mutatio voluptatis nonnihil: longinquæ vero peregrinationes ut prudentiam addunt fortassis, ita plurimum habent periculorum. Mihi videor tutius totum orbem obire in tabula Geographica, neque paulo plus videre in historiis, quam si viginti totos annos, ad Ulyssis exemplum, per omnes terras mariaque volitare. Habeo prædiolum, quod abest ab urbe non plusquam duobus millibus passuum: ibi nonnunquam ex urbano fio rusticus: atque ibi recreatus redeo novus hospes in urbem: nec aliter saluto ac salutor, quam si renavigassem

sem ex insulis nuper inventis. *Eu.* Non adjuvas valetudinem pharmacis? *GL.* Nihil mihi rei cum medicis. Nec incidi venam unquam, nec devoravi catapotia, nec hausi potiones. Si quid oboritur lassitudinis, moderatione victus, aut rusticatione propello malum. *Eu.* Nihilne tibi cum studiis? *GL.* Est, nam in his est præcipua vitæ oblectatio: verum his oblecto me, non macero. Siquidem vel ad voluptatem studeo, vel ad utilitatem vitæ, non autem ad ostentationem. A cibo sumto aut pascor literatis fabulis, aut lectorem adhibeo: nec unquam incumbo libris ultra horam. tum surgo, & arrepta testudine, paulisper obambulans in cubiculo, vel cantillo; vel repeto mecum quid legerim, & si in promptu est congerro, refero, mox ad librum redeo. *Eu.* Dic mihi bona fide, nullane sentis incommoda senectutis, quæ feruntur esse plurima? *GL.* Somnus aliquanto deterior est, nec perinde tenax memoria nisi quid infixero. Liberavi fidem meam. Exposui vobis magicas artes meas, quibus alo juventutem meam: nunc referat nobis pari fide Polygamus, unde tantum collegeret senii. *Po.* Quidem nihil celabo tam fidos fodales. *Eu.* Narrabis etiam taciturus. *Po.* Cum agerem Lutetiæ, quam non abhorruerim ab Epicuro, nostis ipsi. *Eu.* Sane meminimus; sed arbitrabamur temores eos una cum adolescentia Lutetiæ relicturum. *Po.* Ex multis quas illic adamatum, unam mecum abduxi domum, eamque gravidam. *Eu.* In ædes paternas? *Po.* Recta; sed mentitus eam esse conjugem cuiusdam amici mei, qui mox esset venturus. *GL.* Id credidit pater? *Po.* Imo rem olfecit intra quadriduum. Mox sæva jurgia. Nec tamen interim temperabam a conviviis, ab alea, cæterisque malis artibus. Quid multis? Cum pater non faceret objurgandi finem, negans se tales gallinas alere velle domi: ac subinde minitans abdicationem, verti solum, & cum gallina mea gallus alio demigravi: ea mihi genuit aliquot pullos. *PA.* Unde res suppetabat? *Po.* Nonnihil furtim dabat mater, ac præterea conflatum est æris alieni plus satis. *Eu.* Reperiebantur tam fatui, ut tibi crederent? *Po.* Sunt qui nullis credant libentius. *PA.* Quid tandem? *Po.* Tandem ubi pater serio pararet abdicationem,

abdicationem, intercesserunt amici, ac bellum hoc his legibus composuerunt, ut nostratem uxorem ducerem, cum Galla divortium facerem. Eu. Erat uxor? Po. Intircesserant verba futuri temporis, sed accefferat congressus præsentis temporis. Eu. Qui licuit igitur ab illa divertere? Po. Post rescitum est, meæ Gallæ Gallum esse maritum, unde pridem se subduxerat. Eu. Ergo nunc habes uxorem? Po. Non, nisi præter hanc octavum. Eu. Octavum? Non sine augurio dictus es Polygamus. Fortassis steriles omnes decessere. Po. Imo nulla non reliquit aliquot catulos domi meæ. Eu. Ego malim totidem gallinas, que mihi poneret ova domi. Non tædet polygamix? Po. Adeo tædet, ut si hæc octava moreretur hodie, perendie ducerem nonam. Imo hoc me male habet, quod non liceat habere binas, aut ternas, cum unas gallus gallinaceus tot gallinas possideat. Eu. Equidem haud miror, gallinacee, si parum pinguis, quodque tantum senii tibi collegeris. Nihil enim æque accelerat senectutem, quam immodicæ atque intempestivæ compositiones, impotentes amores mulierum, & salacitas immoderata. Sed quis alit familiam? Po. Ex obitu parentum accessit res mediocris, & gnaviter laboratur manibus. Eu. Descivisti igitur a literis? Po. Plane ab equis, quod aiunt, ad asinos; ex heptatechno factus monotechus faber. Eu. Miser, toties tibi ferendus erat luctus, toties cœlibatus? Po. Nunquam vixi cœlebs ultradiēs decem, semperque nova nupta veterem luctum expulit. Habetis bona fide vitæ meæ summam. Atque utinam Pampirus narret nobis suæ quoque vitæ fabulam, qui satis belle portat ætatem. Nam, ni fallor, me duobus aut tribus annis est grandior. PA. Dicam equidem, si vobis audire vacat tale somnium. Eu. Imo volupe fuerit audire. PA. Ubi domum redissem, statim pater senex urgere cœpit, ut aliquod vitæ genus amplecterer, unde nonnihil quæstus abcederet rei familiari: ac post longam consultationem placuit negotiatio. Po. Miror hoc vitæ genus arrisisse potissimum. PA. Eram natura sitiens cognoscendi res novas, varias regiones, urbes, linguas, ac mores hominum. Ad id maxime videbatur apposita negotiatio. Quibus ex rebus nascitur & prudentia.

Po.

Po. Sed misera, videlicet quæ plerumque magnis malis sit illis emenda. PA. Sic est. Itaque pater numeravit sortem satis amplam. ut dextro Hercule, ac bene fortunante Mercurio, negotiationem auspicarer. Simalque ambiebatur uxor cum amplissima dote, sed ea forma, quæ vel indotatam commendare poterat. EU. Successit? PA. Imo priusquam rediram domum, periit & fors & usura. EU. Naufragio fortassis. PA. Plane naufragio. Nam impegimus in scopulum quavis Malea periculosiorem. EU. In quo mari occurrit iste scopulus, aut quod habet nomen? PA. Mare non possum dicere, sed scopulus plurimorum infamis exitiis, Latine dicitur alea; quomodo vos Græci nominetis, nescio. EU. O te stultum! PA. Imo stultior pater, qui tantum summam crederet adolescendi. GL. Quid deinde factum est? PA. Nihil actum: sed cœpi cogitare de suspendio. GL. Adeon' erat pater implacabilis? Nam res sarciri potest, & venia datur ubique protopiro; multo magis Pampiro debebatur. PA. Verum fortasse narras, sed interim miser excidi ab uxore. Nam parentes puellæ, simul atque cognoverunt hæc auspicia, renunciarunt affinitatem. Et amabam, ut qui perditissime. GL. Miseret me tui. Sed quid interim consilii tentatem est? PA. Id quod solet in rebus desperatis. Pater abdicabat, perierat res, perierat uxor, undique audiebam, gurgēs, nepos, heluo. Quid plura? Serio mecum deliberabam, an suspenderem me, an aliquo conjicerem memet in monasterium. EU. Crudele consilium. Scio utrum elegeris mitius mortis genus. PA. Imo quod mihi tunc visum est crudelius; adeo mihi displicebam totus. GL. Atqui complures eo se dejiciunt, ut suavius vivant. PA. Corraso viaticulo, furtim me subduxi procul a patria. GL. Quo tandem? PA. In Hiberniam. Illic factus sum Canonicus ex horum genere, qui extime linei sunt, intime lanci. GL. Apud Hibernos igitur hibernasti? PA. Non, sed duos menses apud hos versatus navigavi in Scotiam. GL. Quid te offendit apud illos? PA. Nihil, nisi quod institutum illud mihi videbatur mitius quam pro meritis ejus, qui non uno suspendio dignus erat. EU. Quid in Scotia designatum est? PA. Illic ex lineo factus sum pelliceus

ticeus apud Carthufios. **Eu.** Homines plane mundo
 mortuos. **PA.** Ita mihi visum est, cum audirem illos
 canentes. **GL.** Quid? canunt etiam mortui? Quot
 menses apud illos egisti Scotos? **PA.** Propemodum
 sex. **GL.** O constantiam! **Eu.** Quid illic offendit?
PA. Quia mihi visa est vita segnis ac delicata. Deinde
 multos illic reperi non admodum fani cerebri, ob so-
 litudinem, ut arbritor. Mihi parum erat cerebri; ve-
 rebar ne totum periret. **Po.** Quo deinde devolasti?
PA. In Galliam. Illic reperi quosdam totos pullatos, ex
 instituto divi Benedicti, qui colore vestis testantur se
 lugere in hoc mundo; & inter hos, qui pro summa
 veste cilicium ferrent reti simile. **GL.** O gravem cor-
 poris macerationem! **PA.** Heic egi menses undecim.
Eu. Quid obstitit, quo minus illic maneres perpetuo?
PA. Quia plus illic reperi cæremoniarum, quam veræ
 pietatis. Præterea audieram esse quosdam his multo
 sanctiores, quos Bernardus ad severiorem disciplinam
 revocasset, pulla veste mutata in candidam: apud hos
 vixi menses decem. **Eu.** Heic quid offendeat? **PA.**
 Nihil admodum. Nam hos reperi sat commodos so-
 dales. Sed movebat me proverbium, Testudines e-
 dendæ, aut non. Itaque decretum erat, aut non esse
 monachum, aut insigniter esse monachum. Accepe-
 ram esse quosdam Brigidenfes, homines plane cælestes;
 ad hos me contuli. **Eu.** Quot menses illic egisti?
PA. Biduum, nec id sane totum. **GL.** Usque adeo
 placuit hoc vitæ genus? **PA.** Non recipiunt, nisi mox
 obstringat se professioni. At ego nondum adeo insa-
 niebam, ut facile me præberem capistro, quod nun-
 quam liceret excutere. Et quoties audiebam canen-
 tes virgines, cruciabat animum uxor erepta. **GL.** Quid
 deinde? **PA.** Ardebat animus amore sanctimonix, nec
 usquam satisfiebat animo meo. Tandem obambulans
 incidi in quosdam præferentes crucem. Hoc signum
 mihi protinus arrisit; sed remorabatur electionem vari-
 etas: alii gestabant albam, alii rubram, alii viridem, alii
 verifcolorem, alii simplicem, alii duplicem, nonnulli
 quadruplicem, alii alia atque alia figura variatam. Ego
 nequid intentatum relinquerem, omnes ferme formas
 gessi. Verum ipsa re comperi, longe aliud esse circum-
 ferre crucem in pallio seu tunica, quam in corde. Tan-
 dem

dem fessus inquirendo, sic mecum cogitabam: ut semel omnem sanctimoniam assequar, petam terram sanctam, ac redibo domum sanctimonia onustus. Po. Num eo profectus es? PA. Maxime. Po. Unde suppetebat viaticum? PA. Demiror, istud nunc denique tibi venire in mentem ut rogares, ac non multo ante percunctatum fuisse. Sed nosti praverbium, Artificiolum quævis terra alit. GL. Quam artem circumferebas? PA. Chiromanticam. GL. Ubi eam didiceras? PA. Quid refert? GL. Quo præceptore? PA. Eo, qui nihil non docet, ventre. Prædicebam præterita, futura, præsentia. GL. Et sciebas? PA. Nihil minus? sed divinabam audacter, idque tuto, videlicet prius accepto pretio. Po. An ars tam ridicula poterat alere te? PA. Poterat, & quidem cum duobus famulis. Tantum est ubique fatuorum & fatuarum. Attamen cum Hierosolymam adirem, addideram me in comitatum cujusdam magnatis prædivitis, qui natus annos septuaginta, negabat se æquo animo moriturum, nisi prius adisset Hierosolymam. Eu. Ac domi reliquerat uxorem? PA. Atque etiam liberos sex. Eu. O senem impie pium! Atque illinc redisti sanctus? PA. Vis verum fatear? Aliquanto deterior, quam iveram. Eu. Sic, ut audio, excussus est religionis amor. PA. Imo magis incanduit. Itaque reversus in Italiam, addixi me militiæ. Eu. Itane religionem venabaris in bello? quo quid esse potest sceleratius? PA. Erat sancta militia. Eu. Fortassis in Turcas. PA. Imo sanctius quiddam, ut tum quidam prædicabant. Eu. Quidnam? PA. Julius secundus belligerabatur adversus Gallos. Porro militiam mihi commendabat etiam multarum rerum experientia. Eu. Multarum, sed malarum. PA. Ita post comperi. Et tamen heic durius vixi, quam in monasteriis. Eu. Quid tum postea? PA. Jam mihi vacillare cœpit animus, utrum ad negotiationem intermissam redirem, an religionem fugientem persequerer. Interim venit in mentem, utrumque alteri posse conjungi. Eu. Quid? ut simul esses & negotiator & monachus? PA. Quid ni? Nihil religiosius ordinibus mendicantium: & tamen nihil similis negotiationi. Volitant per omnes terras ac maria, multa vident, multa audiunt: penetrant om-
neis

neis domos, plebeiiorum, nobilium, atque regum. *Eu.* At non cauponantur. *Pa.* Sæpe nobis felicius. *Eu.* Quod genus ex his delegisti? *Pa.* Omnes formas expertus sum. *Eu.* Nulla placuit? *Pa.* Imo perplacuerant omnes, si licuisset statim negotiari. Verum perpendebam mihi diu sudandum in choro, priusquam crederetur mihi negotiatio. Jamque cogitare cœpi de venanda Abbatia: sed primum, non omnibus heic favet Delia, & sæpe longa est venatio. Itaque consumtis hunc in modum annis octo, cum esset nuntiata mors patris, domum reversus, ex consilio matris duxi uxorem, & ad veterem negotiationem redii. *Gl.* Dic mihi, cum tam subinde novam vestem fumeres, ac velut in aliud animal transformareris, qui potuisti servare decorum? *Pa.* Qui minus, quam hi qui in eadem fabula nonnunquam aliam atque aliam sumunt personam? *Eu.* Dic nobis bona fide, qui nullum vitæ genus non expertus es, quod omnium maxime probas? *Pa.* Non omnibus omnia congruunt: mihi nullum magis arridet, quam hoc quod secutus sum. *Eu.* Multa tamen incommoda habet negotiatio. *Pa.* Sic est. Sed quando nullum vitæ genus omnibus caret incommodis, hanc Spartam, quæ contigit, orno. Verum nunc superest Eusebius, qui non gravabitur apud amicos vitæ suæ scenam aliquam explicare. *Eu.* Imo totam fabulam, si videtur, nam habet actus non multos. *Gl.* Erit magnopere gratum. *Eu.* Ubi redissem in patriam, annum apud me deliberavi, quodnam vitæ genus amplecti vellem; simulque me ipsum exploravi, ad quod genus essem propensus aut idoneus. Interim oblata est præbenda, quam vocant, satis optimi proventus: accepi. *Gl.* Vulgo male audit hoc vitæ genus. *Eu.* Mihi, ut sunt res humanæ, satis exoptandum videtur. An mediocrem felicitatem esse putatis, subito velut ecœlo dari tot commoda, dignitatem, ædes honestas, beneque instructas, annuos redditus satis amplios, sodalitium honorificum, deinde templum, ubi, si libeat, vaces religioni? *Pa.* Illic me luxus offendeat, & concubinarum infamia; tum quod plerique istius generis odere literas. *Eu.* Ego non specto quid agant alii, sed quid mihi sit agendum: & melioribus me adjungo, si non possum alios meliores reddere.

reddere. Po. In isto genere vixisti perpetuo? Ev. Perpetuo, nisi quod interim quatuor annos primum egi Patavii. Po. Quam ob rem? Ev. Hos annos ita partitus sum, ut sesquiannum darem studio Medicinæ, reliquum tempus Theologiæ. Po. Cur id? Ev. Quo melius & animum & corpus meum moderarer, nonnunquam & amicis consulerem. Nam & concionor nonnunquam pro mea sapientia. Sic hætenus satis tranquille vixi, contentus unico sacerdotio, nec præterea quidquam ambiens, recusaturus etiam, si offeratur. PA. Utinam liceret discere, quid agant cæteri nostri sodales, quibuscum familiariter viximus. Ev. De nonnullis possum commemorare quædam; sed video, nos non procul abesse a civitate: quare, si videtur, conveniemus in idem diverforium: ibi per otium de cæteris conferemus affatim. HUGUITIO AURIGA. Unde tam miseram sarcinam nactus es, lusce? HENRICUS AURIGA. Imo quo tu defers istud lupanar, ganeo? HUG. Debueras istos frigidos senes alicubi effundere in urticetum, ut calecerent. HEN. Imo tu istum gregem cura, ut præcipientes alicubi in profundam lamam, ut refrigerentur; nam calent plus satis. HUG. Non soleo præcipitare sarcinam meam. HEN. Non? Atqui nuper vidi te sex Carthusienses dejecisse in cœnum, sic ut pro candidis emergerent nigri: tu interim, quasi re bene gesto, ridebas. HUG. Nec injuria; dormiebant omnes, ac multum ponderis addebant curru meo. HEN. At mei senes egregie sublevarunt currum meum, per totum iter perpetuo garrientes. Nunquam vidi meliores. HUG. Non soles tamen talibus delectari. HEN. Sed hi seniculi boni sunt. HUG. Qui scis? HEN. Quia per eos ter bibi per viam cerevisiam insigniter bonam. HUG. Ha ha hæ. Sic tibi boni sunt.

EXORCISMUS, SIVE SPECTRUM.

THOMAS, ANSELMUS.

TH. **Q**UID est bonæ rei, quod tecum rides tam suaviter, quasi thesaurum nactus sis? AN. Non procul aberrat a scopo tua divinatio. TH. At non imparties

imparties sodali quidquid isthuc est boni? AN. Imo jam dudum optabam mihi dari quempiam, in cujus sinum effunderem hoc meum gaudium. TH. Age igitur. imparti. AN. Audivi modo fabulam lepidissimam, quam jures esse comicum figmentum, nisi mihi locus, personæ, totaque res esset tam nota, quam tu notus es mihi. TH. Audire gestio. AN. Nostine Polum Fauni generum? TH. Maxime. AN. Is est & auctor, & actor hujus fabulæ. TH. Facile crediderim. Nam ille vel absque persona possit quamvis agere fabulam. AN. Sic est. Nosti, opinor, & prædium quod habet non ita procul a Londino. TH. Phy! non semel illic computavimus. AN. Agnoscis igitur viam utrinque arboribus pari digestis intervallo septam. TH. Ad lævam ædium partem, altero fere balistæ jactu. AN. Tenes. Alterum viæ latus habet alveum ficcum, dumis ac vepribus obsitum: e ponticulo iter est in apertam planiciem. TH. Memini. AN. Jampridem vagabatur rumor, ac fabula per ejus loci rusticos, juxta ponticulum hunc obversari spectrum quoddam, cujus subinde exaudirentur miserandi ejulatus: suspicabantur animam esse cujuspiam, quæ diris cruciatibus torqueretur. TH. Quis auctor erat istius rumoris? AN. Quis, nisi Polus? Hoc præcæm præstruxerat suæ fabulæ. TH. Quid isti venit in mentem, ut ista confingeret? AN. Nescio, nisi quia sic est hominis ingenium; gaudet hujusmodi commentis ludere stultitiam populi. Dicam quid nuper designarit hujus generis. Simul equitabamus aliquammulti Richemondam, inter quos erant, quos tu diceres cordatos homines. Cælum erat mire serenum, nec ulla usquam nubecula suffuscatum. Ibi Polus, intentis in cælum oculis, signavit totam faciem ac scapulas imagine crucis; & vultu ad stuporem composito, ita secum: Deum immortalem! quid ego video? Rogantibus qui proxime equitabant, quid videret, rursus obsignans se majore cruce! Avertat, inquit, clementissimus Deus hoc ostentum. Cum instarent aviditate cognoscendi, ille defixis in cælum oculis, ac digito commonstrans cœli locum, Nonne, inquit, videtis illic immanem draconem, igneis armatum cornibus, cauda in circulum re-torta? Cum negarent se videre, atque ille jussisset ocu-

los intenderent, ac locum subinde commonstraret, tandem unus quispiam, ne videretur parum oculatus, affirmavit, se quoque videre. Hunc imitatus est unus item atque alter: pudebat enim non videre quod tam esset perspicuum. Quid multis? Intra triduum rumor hic totam Angliam pervaserat, tale portentum apparuisse. Mirum autem, quantum fama popularis addidit fabulæ. Nec deerant, qui, quod sibi vellet ostentum, interpretarentur serio. Horum stultitia ille, qui commentus fuerat argumentum, magna cum voluptate fruebatur. TH. Agnosco hominis ingenium. Sed redi ad spectrum. AN. Interea commodum divertit ad Polum Faunus quidam sacerdos, ex eorum genere quibus non fatis est appellari Latine regulares, nisi Græce cognomen idem accinatur, parochus vici illic alicunde vicini. Is sibi non vulgariter videbatur sapere, præsertim in rebus sacris. TH. Intelligo; repertus est actor fabulæ. AN. super cœnam ortus est sermo de rumore spectri. Cum Polus sentiret, Fauno rumorem hunc non solum aditum esse, verum etiam creditum, cœpit hominem obtestari, vir doctus ac pius succureret animulæ tam dira patienti: & si quid dubitas, inquit, explora rem: obambula ad decimam juxta ponticulum illum, & audies miserum ejulatum: adjuuge tibi quem voles comitem; ita & tutior audies, & certior. TH. Quid deinde? AN. Cæna peracta Polus ex more abijt venatum, aut aucupatum. Faunus obambulans, cum jam tenebræ sustulissent certum de rebus iudicium, tandem audit miserandos gemitus: hos Polus artifex mire effingebat, abditus illic in vepreto, adhibita ad id olla fictili: quo vox e cavo red-dita lugubrius quiddam sonaret. TH. Hæc fabula, ut video, vincit phasma Menandri. AN. Magis istuc dices, si totam audieris. Faunus domum se recepit, narrare cupiens quid audisset. Polus alia via compendiarie jam anteverterat. Ibi Faunus narrat Polo, quod erat actum, & aliquid etiam affingit, quo res esset admirabilior. TH. Poterat interim Polus tenere risum? AN. Illene? Vultum habet in manu. Dixisses rem serio agi. Tandem Faunus, vehementer obtestante Polo, suscepit negotium exorcismi, ac totam eam noctem agit insomnem, dum dispicit quibus modis rem aggredetur

aggredetur tuto: nam sibi quoque misere metuebat. Primum itaque congesti sunt exorcismi efficacissimi, & additi novi nonnulli per viscera beatae Werenfridæ. Deinde delectus est locus in planitie vicina vepreto, unde vox exaudiebatur: circumductus est circulus satis amplus, qui crebras haberet cruces, variasque notulas. Hæc omnia peragebantur verbis conceptis. Adhibitum est vas ingens, plenum aquæ consecratæ. Addita est in collum sacra stola, quam vocant, unde pendeat initium Evangelii secundum Joannem. In oculis habebat cerulam, a Romano pontifice quotannis consecrari solitam, quæ vulgo dicitur Agnus Dei. His armis olim se muniebant adversus noxios dæmones, priusquam illis Francisci cuculla cœpit esse formidabilis. Hæc omnia procurata sunt, ne, si spiritus malus esset, impetum faceret in exorcistam. Nec tamen ausus est se solum huic circulo committere: sed decretum est, adhibendum esse sacerdotem alterum: Ibi Polus metuens, ne, si nasutior adjunctus fuisset, proderetur fabulæ mysterium, adjungit parochum quendam ex vicinia, cui rem totam aperit: sic enim postulabat actio fabulæ; & erat is qui a tali ludo non abhorreret. Postridie rebus omnibus rite præparatis, sub horam decimam Faunus cum paracho circulum ingreditur. Polus, qui præcesserat, e vepreto gemit miserabiliter. Faunus auspicatur exorcismum. Interim Polus clam per tenebras subducit se in villam proximam. Illinc adducit aliam personam fabulæ: nec enim poterat nisi per multos agi. TH. Quid faciunt? AN. Conscendunt equos nigros, ignem occultum secum ferunt. Ubi non procul abessent a circulo, ignem ostentant, quo metu Faunum abigerent e circulo. TH. Quantum operæ sumsit Polus ille, ut falleret! AN. Sic est homo. Verum ea res prope modum pessime cesserat illis. TH. Qui sic? AN. Nam equi subito prolato igne consternati, parum abfuit quin & se præcipitarent, & sessores. Habes primum actum fabulæ. Ubi reditum est in colloquium, Polus velut ignarus omnium, rogat quid esset actum. Ibi Faunus narrat sibi conspectus duos teterrimos cacodæmones, in nigris equis, oculis igneis, ac naribus spirantes ignem; qui tentassent ingredi circulum, ve-

rum efficacibus verbis abactos in malam rem. His rebus cum accrevissent animus Fauno, postero die summo cum apparatu rediit in circulum: cumque diu multis obtestationibus provocasset spectrum, Polus rursus cum collega suo procul ostendit sese ex equis atris, horrendo fremitu, quasi cuperent irrumpere in circulum. TH. Nihil habebant ignis? AN. Nihil; nam id male cesserat. Sed audi aliud commentum. Ducebant longum funem: eo leviter per humum tracto, dum hinc atque hinc uterque se proripit, velut abacti exorcismis Fauni, sacerdotem utrumque, una cum vase quod habebant aquæ sacræ plenum, provolvunt in terram. TH. Hoc præmii tulit pro sua auctione parochus? AN. Tulit: & tamen maluit hoc perpeti, quam deferere cœptam fabulam. His ita gestis, ubi reditum est ad colloquium, depræ dicat apud Polum Faunus, quanto fuisset in periculo, & quam fortiter utrumque cacodæmonem suis verbis profligasset: jamque certam conceperat fiduciam, nullum esse tam noxium aut impudentem demonem, qui posset in circulum irrumpere. TH. Faunus ille non multum abest a fatuo. AN. Nihil adhuc audisti. Hucusque progressa fabula, commodum supervenit Poli gener: nam ejus filiam duxerat natu maximam, juvenis, ut scis, ingenio mire festivo. TH. Scio nec abhorrens ab hujusmodi jocis. AN. Abhorrens? Nullum ille vadium non defereret, si talis vel spectanda, vel agenda esset fabula. Huic focer rem omnem denarrat; atque ille delegat partes, ut animam agat. Sumit ornatum, ac habens convolvit se linteo, quemadmodum apud nos solent funera: habet prunam vivum in testa, quæ per linteum reddebat speciem incendii. Sub noctem itum est ad locum, ubi hæc agebatur fabula. Audiuntur miri gemitus. Faunus expedit exorcismos omnes. Tandem procul inter vepretum ostendit sese anima, subinde ostentans ignem, ac misere suspirans. Hanc cum Faunus obtestaretur, ut eloquaretur quifnam esset, subito profiliit e vepreto Polus ornatu cacodæmonis, fictoque fremitu: Nihil, inquit, tibi juris est in hanc animam; mea est: ac subinde procurrit usque ad oram circuli, velut impetum facturus in exorcistam; moxque velut submotus verbis exorcismi,

mi, & vi aquæ sacræ, quam illi multam adspersit, retrocessit. Tandem abacto pædagogo dæmone, nascitur dialogismus Fauni cum anima. Percunctanti, & obtestanti, respondit se esse animam hominis Christiani. Rogata, quo nomine vocaretur, respondit; Faunus: Faunus, inquit, idem mihi nomen est. Jamque ex communi nomine res cœpit illi magis esse cordi, ut Faunus Faunum liberaret. Cum Faunus multa percunctaretur; ne diutina confabulatio proderet fucum, subducebat sese anima, negans sibi fas esse diutius colloqui, quod tempus urgeret, quo cogeretur abire. quo liberet dæmoni; pollicita tamen est sese postridie redituram hora qua fas esset. Rursus convenitur in ædibus Poli, qui choragus erat fabulæ. Ibi denarrat exorcista quid esset gestum, nonnulla etiam admentiens, quæ sibi tamen persuadebat esse verâ. Adeo favebat negotio quod agebatur. Jam hoc compertum erat, scilicet animam esse Christianam, quæ sub inclementissimo dæmone diris cruciatibus vexaretur. Huc omnis conatus intenditur. Verum in exorcismo proximo ridiculum quiddam accidit. TH. Obsecro quidnam? AN. Cum Faunus evocasset animam, Polus qui dæmonem agebat, prorsus sic assiliit, quasi intra circulum irrupturus: cumque contra Faunus pugnaret exorcisinis, multamque vim aquæ adspargeret, tandem exclamat dæmon, se ne pili quidem facere ista omnia: Rem, inquit, habuisti cum puella: mei juris es. Id cum Polus joco diceret, tamen forte fortuna verum dixisse visus est: nam exorcista hoc dicto tactus, illico recepit se in centrum circuli, & nescio quid immussavit in aurem paracho. Id Polus sentiens, recepit sese, ne quid audiret, quod audire fas non esset. TH. Sane Polus religiosum ac verecundum agebat dæmonem. AN. Sic est, reprehendi poterat actio, quod parum meminisset decori. Exaudivit tamen parochi vocem, indicentis satisfactionem. TH. Quam? AN. Ut ter diceret precationem dominicam; ex hoc coniciebat, illum ter habuisse rem eadem nocte. TH. Hoc sane regularis ille præter regulam. AN. Homines sunt, & lapsus erat humanus. TH. Perge, quid deinde factum? AN. Jam Faunus ferocior redit ad oram circuli, ultro provocat dæmonem. At ille jam
timidior

timidior refugiebat, Fefellisti me, inquit: si sapuissem, non monuissem te. Persuasum est hoc multis, quæ semel sacerdoti confessus sis, prorsus abolita esse e memoria dæmonis, ne possit opprobrire. TH. Jocum plane ridiculum narras. AN. Sed, ut aliquando finiam fabulam, diebus aliquot hunc in modum colloquium habitum est cum anima. Summa huc evasit. Roganti exorcistæ, num qua via posset a cruciatu liberari; respondit illa posse se pecunia, quam reliquisset fraude partam, restitueretur. Ibi Faunus, quid, inquit, si per bonos viros dispensaretur in pios usus? Respondit, & hoc profuturum. Heic exhilaratus exorcista, summa diligentia percunctatus est, quanta esset summa. Illa dixit, ingentem; quod illi erat bonum atque commodum. Indicavit & locum, sed procul dissitum, ubi thesaurus heic defossus esset. Præscripsit in quos usus vellet impendi. TH. In quos? AN. Ut tres susceperent peregrinationem, quorum unus adiret limina Petri, alter iret salutatum Jacobum Compostellanum, tertius oscularetur pectinem Jesu, qui est Treviris. Deinde per aliquot monasteria magna vis psalteriorum, ac missarum perageretur. Quod superesset, ipse pro suo arbitratu dispensaret. Jam totus erat in thesauro Fauni animus; illum toto pectore devorarat. TH. Vulgaris morbus est, quanquam hoc nomine peculiariter male audiunt sacerdotes. AN. Ubi nihil esset omissum, quod ad pecuniæ negotium pertineret, exorcista submonitus a Polo, cœpit animam de curiosis artibus percunctari, de alchimistica, deque magia. Et ad hæc anima quædam respondit pro tempore, cæterum pollicita, se plura indicaturam, simul atque illius opera liberata fuisset a pædagogo dæmone. Sit hic, si videtur, tertius fabulæ actus. In quarto Faunus cœpit ubique serio prædicare rem prodigiosam, nihil aliud crepare in colloquiis, in conviviis; polliceri monasteriis magnifica quædam: & omnino nihil jam humile loquebatur. Adit locum, reperit signa, non ausus tamen est effodere thesaurum; quod anima injecisset scrupulum, ingenti periculo facturum, si prius, quam essent peractæ missæ, thesaurus attingeretur. Jam multis nasutioribus subolebat fucus. Cum tamen ille nusquam non deprædicaret suam stultitiam, clam admonitus

admonitus est ab amicis, præsertim ab Abbate suo, ne, qui hætenus habitus esset vir prudens, nunc diversum de se specimen daret omnibus. Ille tamen nullius oratione potuit commoveri, quo minus crederet rem esse seriam: adeoque penitus hæc imaginatio occupavit animum hominis, ut præter spectra & malos genios nihil somniaret, nihil loqueretur. Abierat mentis habitus in ipsam faciam, quæ sic pallescebat, sic erat extenuata, sic dejecta, ut larvam esse diceret, non hominem. Quid multis? minimum aberat a vera dementia, ni celeri remedio succursum fuisset. TH. Nimirum hic erit extremus actus fabulæ. AN. Eum tibi reddam. Polus & hujus gener hujusmodi technam commenti sunt. Effinxerunt epistolam raris literis descriptam; idque non in chartis vulgaribus, sed in his, in quibus aurifices reponunt bracteas auri, subrubentibus, ut scis, luto. Epistolæ sententia hæc erat: Faunus dudum captivus nunc liber, Fauno liberatori suo optimo salutem æternam. Non est, mi Faune, cur te diutius in hoc negotio maceres; respexit Deus animi tui piam voluntatem; & illius merito me liberavit a suppliciis; ego nunc feliciter ego inter angelos. Te manet locus apud divum Augustinum, qui proximus est Apostolorum choro. Ubi veneris ad nos, agam tibi gratias coram. Interim cura ut vivas suaviter. Datum e cœlo empyreo, Idibus Septembribus, anno millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo, sub sigillo annuli mei. Hæc epistola clam posita est in altari, ubi facturus erat rem divinam Faunus. Ea peracta subornatus est, qui eum submoneret de re, quasi casu deprehensa. Nunc eam circumfert epistolam, & ostentat ceu rem sacram: nihilque credit certius, quam eam e cœlo perlatam ab angelo. TH. Istud non est liberasse hominem insania, sed mutasse insanix genus. AN. Sic est profecto, nisi quod nunc insanit suavius. TH. Antehac non soleo multum tribuere fabulis, quæ vulgo feruntur de spectris, sed posthac multo minus tribuam: suspicor enim ab hominibus credulis, & Fauni similibus, multa pro veris prodita literis, quæ simili artificio sunt adsimulata. AN. Ego pleraque hujus generis esse credo.

ALCUMISTICA.

ALCUMISTICA.

PHILECOUS, LALUS.

PH. **Q**UID est novæ rei, quod sic Lalus apud sese ridet, ac pene in cachinnos solvitur, subinde signans se cruce? Interpellabo felicitatem hominis. Salve multum, amicissime Lale. Videre mihi admodum felix. LA. Atqui felicior ero, si te impartiam hoc gaudio. PH. Fac igitur quam primum me bees. LA. Nosti Balbinum? PH. Senem illum eruditum, ac vitæ etiam laudatæ? LA. Sic est, ut dicis; sed nullus est mortalium, qui sapit omnibus horis, aut qui sit undiquaque perfectus. Habet hoc vir ille inter multas egregias dotes nævi; jam olim insanit in artem, quam vocant alcumisticam. PH. Haud tu quidem nævum narras, sed insignem morbum. LA. Utcunque est, ille toties delusus ab hoc hominum genere, tamen dudum mirifice passus est sibi dari verba. PH. Quo pacto? LA. Adiit illum sacerdos quidam: salutavit honorifice: mox sic exorsus est: Doctissime Balbine, mirabire fortassis, quod ignotus sic interpellem te, quem scio nunquam non sanctissimis studiis occupatissimum. Annuat Balbinus; qui mos est illi; nam verborum est mire parcus. PH. Prudentiæ narras argumentum. LA. Verum alter prudentior sic pergit. Ignoscas tamen huic meæ importunitati, si cognoris causam, cur te adierim. Dic, inquit Balbinus; sed paucis, si potes. Dicam, inquit ille, quanto poterò compendio. Scis, vir omnium doctissime, esse varia mortalium fata: ego nescio, utro in numero me ponam, felicium an infelicium. Etenim si meum fatum altera ex parte contemplor, videor mihi pulcre felix: si ex altera, nihil me infelicius. Urgente Balbino ut rem conferret in compendium: Finiam, inquit, doctissime Balbine. Id erit mihi facilius apud virum, cui totum hoc negotium sic notum est, ut nulli notius. PH. Rhetorem mihi depingis, non alcumistam. LA. Mox audies alcumistam. A puero mihi, inquit, contigit hæc felicitas, ut artem omnium maxime expetendam discerem: illam, inquam, totius philosophiæ medullam alcumisticam. Ad nomen alcumistices

cumistices nonnihil expectatus est Balbinus, gestu duntaxat: cæterum gemitu iussit ut pergeret. Tum ille: sed o me miserum, inquit, qui non inciderim in eam viam, quam oportuit. Cum Balbinus rogasset, quasnam vias diceret: Scis, inquit, optime, (quid enim te fugit, Balbine, virum undiquaque doctissimum?) duplicem esse hujus artis viam: alteram, quæ dicitur longatio: alteram, quæ dicitur curtatio. At mihi malo quodam fato contigit in longationem incidere. Balbino sciscitante, quod esset discrimen viarum: Impudentem me, inquit, qui hæc apud te loquar, cui sciam hæc omnia sic esse nota, ut nulli notiora. Itaque supplex huc ad te accurri, ut misertus nostri, digneris impartire nobis viam illam felicissimam curtationis. Quo peritior es hujus artis, hoc potes minore negotio communicare nobis. Noli tantum Dei donum celare fratrem dolore periturum. Ita te Jesus Christus semper majoribus locupletet dotibus. Cum hic non faceret obtestandi finem, Balbinus fateri coactus est, se prorsus ignorare, quid esset longatio aut curtatio: jubet exponat ipse vim harum vocum. Tum ille: Quanquam, inquit, scio me loqui peritiori; tamen, quando ita jubes, faciam. Qui totam ætatem in hac arte divina contriverunt, duabus rationibus vertunt rerum species: altera, que brevior est, sed plusculum habet periculi: altera, quæ longior est, sed eadem tutior. Ego mihi videor infelix, qui hæcenus fudarim in ea via, quæ meo animo non arridet; neque quenquam nancisci potui, qui alteram, cujus amore depereo, vellet indicare. Tandem Deus immisit in mentem, ut te audirem, virum non minus pium, quam doctum. Doctrina tibi præstat, ut facile possis dare quod peto: pietas commovebit, ut velis opitulari fratri, cujus salus tibi in manu est. Ne longum faciam, cum hujusmodi sermonibus veterator ille amovisset a se suspensionem fuci; fidemque fecisset, sibi viam alteram esse perspectissimam; jam pridem pruriebat Balbino animus. Tandem non temperans sibi, Valeat, inquit, illa curtatio, cujus ego ne nomen quidem unquam audiui, tantum abest ut teneam: dic mihi bona fide, longationem tenes axacte? Phy, inquit ille, ad unguem; sed displicet longitudo. Cum

Balbinus

Balbinus rogasset, quantum temporis requireretur : Nimum, inquit ; totus pene annus ; sed interim tutissima est. Ne labora, inquit Balbinus, etiamsi toto biennio sit opus, modo fidas arti tuæ. Ut rem in pauca conferam, convenit inter eos, ut negotium aggredierentur clam in ædibus Balbini : hac lege, ut ille supeditaret operam, Balbinus sumtum ; lucrum ex æquo ac bono divideretur : quanquam impostor modestus ultro totum lucrum, quod provenisset, Balbino deferebat. Utrinque juratum est de silentio, quod faciunt qui mysteriis initiantur. Jam illico numeratur pecunia, unde artifex mercaretur ollas, vitra, carbones, reliquaque quæ ad instruendam officinam pertinent. Ibi noster alcumista suaviter in scorta, aleam & compositiones decoquit eam pecuniam. PH. Hoc nimirum est vertere rerum species. LA. Urgente Balbino, ut rem aggredieretur : An non tenes, inquit, illud, Dimidium facti, qui bene cœpit, habet ? Magnum est bene præparare materiam. Tandem cœpit adornari fornax. Hic rursus erat opus novo auro, velut illecebra venturi auri. Siquidem ut piscis non capitur absque esca, ita aurum alcumistis non provenit, nisi pars auri admisceatur. Interea Balbinus totus erat in supputationibus : subducebat enim, si uncia pareret quindecim, quantum esset lucri redditurum ex uncis bis mille : tantum enim decreverat insumere. Cum hanc quoque pecuniam decoxisset alcumista, jamque mensi unum atque alterum multum operæ simulasset circa folles & carbones, roganti Balbino, ecquid procederet negotium ; primum obmutuit : urgenti tandem respondit, Sicut solent res præclaræ, quæ semper difficiles habent aditus. Caussabatur erratum in emendis carbonibus : quernos enim emerat, cum abiegnis esset opus, aut columnis. Ibi perierant aurei centum, nec eo segnus redditum est ad aleam. Data nova pecunia, mutati carbones. Jamque majore studio res cœpta est, quam antea ; quemadmodum in bello milites, si quid secus accidit, quam vellent, virtute sarciant. Cum menses jam aliquot serbuisset officina, & expectaretur scetus aureus, ac ne mica quidem auri esset in vasis, (jam enim & illud omne decoxerat alcumista) inventa est alia caussatio, nimirum vitra,

tra, quibus usus fuerat, non fuisse temperata sicut oportuit. Etenim ut non ex quovis ligno Mercurius fingitur, ita non quibus libet vitris conficitur aurum. Quo plus erat impensum, hoc minus libebat desistere. PH. Sic solent aleatores; quasi non multo satius sit hoc perdere, quam totum. LA. Sic est. Dejerabat alcumista, nunquam sibi sic impositum fuisse: nunc errore deprehenso cætera fore tutissima, & hoc dispendii magno cum scœnore farturum sese. Mutatis vitris tertia instaurata est officina. Admonebat alcumista, rem felicius successuram, si Virgini matri, quæ, ut scis, Paraliis colitur, mitteret aliquot aureos dono: artem enim esse sacram, nec absque favore numinum rem prospere geri. Id consilium vehementer placuit Balbino homini pio, ut qui nullum prætermitteret diem, quin perageret rem divinam. Suscepit religiosam professionem alcumista, nimirum in proximum oppidulum, atque illic votivam pecuniam decoxit in ganéis. Reversus domum, nunciat sibi summam esse spem, negotium ex animi sententia successurum, adeo divam Virginem votis suis visam annuere. Ubi multo jam tempore sudatum esset, ac ne mica quidem auri nasceretur usquam, expostulanti Balbino respondit, sibi nihil unquam tale accidisse in vita, toties artem experto; nec satis posse conjectare quid esset in causa. Quum diu divinatum esset, tandem illud venit in mentem Balbino, num quo die prætermisisset audire sacrum, aut dicere preces horarias, quas vocant: nam nihil succedere his omisiss. Ibi impostor, rem, inquit, acu tetigisti. Me miserum, semel atque iterum id admissum est per oblivionem, & nuper a prolixo convivio surgens, oblitus sum dicere salutationem Virginis. Tum Balbinus. Non mirum, inquit, si res tanta non succedit. Recipit artifex se pro prætermisissis sacris duobus duodecim aditurum, & pro unica salutatione decem repositurum. Cum alcumistam prodigum subinde defecisset pecunia, nec suppeterent petendi causæ, tandem hanc technam commentus est: rediit domum admodum exanimatus; ac voce lamentabili, Perii, inquit, funditus, Balbine, perii; actum est de capite meo. Obstupuit Balbinus, & tanti mali causam avebat cognoscere. Subodorati sunt, inquit, aulici, quod

D

egimus;

egimus; nec aliud exspecto, quam ut mox deducar in carcerem. Ad hunc vocem expalluit etiam serio Balbinus. Nam scis, apud nos capitale esse, si quis alcumisticam exerceat absque principis permisso. Pergit ille: Non, inquit, metuo mortem; utinam illa contingat! metuo quiddam crudelius. Roganti quid hoc esset: Rapiar, inquit, aliquo in turrin: illic per omnem vitam cogar his laborare, quibus non libet. An ulla mors est, quæ non potior esse debeat, quam talis vita? Ibi res ventilata est consultatione. Balbinus, quoniam callebat artem Rhetoricam, pulsavit omnes status, si qua periculum vitari posset. Non potes, inquit, inficiari crimen? Nequaquam, ait ille. Inter regios satellites res sparsa est: & habent argumenta, quæ dilui non possint. Ne defendi quidem factum poterat ob legem manifestam. Cum multis in medium adductis, nihil videretur firmi præsidii: tandem alcumista, cui jam opus erat præsentī pecunia: Nos, inquit, Balbine, lentis consiliis agimus; atqui res poscit præsens remedium. Jam arbitror adfuturos, qui me abripiant in malam rem. Denique cum nihil occurreret Balbino, tandem alcumista, Nec mihi quidquam occurrit, inquit, nec quidquam superesse video, nisi ut fortiter peream: nisi forte hoc placet, quod unum superest, utile magis quam honestum, nisi quod durum est telum necessitas. Scis, inquit, hoc hominum genus avidum esse pecuniæ: eoque facilius corrumpi posse, ut fileant. Quamvis durum sit illis furciferis dare quod profundant, tamen, ut nunc res sunt, nihil video melius. Idem visum est Balbino; ac numeravit aureos triginta, quibus redimeret silentium. PH. Miram Balbini liberalitatem mihi prædicas. LA. Imo in re honesta citius dentem extudisses ab eo, quam nummum. Sic prospectum est alcumistæ, cui nihil erat periculi, nisi quod non haberet quod daret amicæ. PH. Demiror Balbino in tantum nihil esse nasi. LA. Heic duntaxat naso caret, in cæteris nasutissimus. Rursum nova pecunia instruitur fornax, sed præmissa ad Virginem matrem precatiuncula, ut cœptis faveret. Jam totus exierat annus, dum, illo nunc hoc, nunc illud caussante, luditur opera, & perit impensa. Interim existit casus quidam ridiculus. PH. Quisnam? LA. Alcumista fur-

tivam

tivam consuetudinem habebat cum uxore cujusdam aulici: maritus concepta suspicione cœpit hominem observare. Tandem cum illi nunciatum esset, sacrificum esse in cubiculo, præter expectationem rediit domum, pulsat ostium. PH. Quid factururus homini? LA. Quid? nihil suave: aut occisurus erat, aut exsecturus. Ubi maritus instans minitaretur, se vi effracturum ostium, ni aperiret uxor, magnopere trepidatum est, & circumspicitur præsentaneum aliquod consilium. Nec erat aliud, quam quod ipsa dabat res. Abjecit tunicam, ac per fenestram angustam deiecit sese, non absque periculo, nec sine vulnere, ac fugit. Scis tales fabulas illico spargi. Itaque permanavit & ad Balbinum. Neque id fore non divinarat artifex. PH. Heic itaque medius tenetur. LA. Imo felicius elapsus est hinc, quam e cubiculo. Audi technam hominis. Nihil exoptulabat Balbinus, sed nullo vultu satis indicabat se non ignorare, quod vulgo ferebatur. Noverat ille Balbinum esse virum pium, in nonnullis pene dixerim superstitiosum. Et qui tales sunt, in quamvis magno peccato facile condonant supplici. Itaque data opera injicit mentionem de successu negotii, quæritans non perinde succedere, ut solet, aut vellet: addebat se vehementer mirari, quid esset in causa. Ibi per occasionem commotus Balbinus, qui alioqui videbatur destinasse silentium, & erat qui facile commoveretur. Non est, inquit, obscurum quid obstet: peccata obstant, quo minus succedat quod a puris pure tractari convenit. Ad hanc vocem artifex procubuit in genua, subinde tundens pectus, & vultu voceque lacrymabili: Verissimum, inquit, dixisti, Balbine: Peccata, inquam, obstant: sed mea peccata, non tua: non enim pudebit me turpitudinem meam apud te, velut apud sacerdotem sanctissimum, confiteri. Vicerat me carnis infirmitas, pertraxerat me Satanas in laqueos suos. Et O me miserum! e sacrificio factus sum adulter. Non tamen omnino periit hoc munus, quod misimus Virgini matri. Perieram certo exitio, ni illa succurrisset. Jam maritus effringebat fores, fenestra erat arctior quam ut possem elabi: in tam præsentaneo periculo venit in mentem sanctissimæ Virginis; procidi in genua, obtestatus

tus sum, si gratum fuisset munus, ut opitulareretur. Nec mora, repeto fenestram, (sic enim urgebat necessitas) & satis amplam reperi ad effugium. PH. Credidit ista Balbinus? LA. Credidit. Imo etiam ignoravit, & admonuit religiose, ne se præberet ingratum beatissimæ Virgini. Numerata est rursus pecunia tanti fidem, se posthac rem sacram pure tractaturum. PH. Quis tandem finis? LA. Perlonga est fabula: sed ego paucis absolvam. Cum ejusmodi commentis diu lusisset hominem, neque mediocrem pecuniarum vim ab eo extorsisset, tandem venit ille qui nebulonem a puero noverat. Is facile divinans illum idem agere apud Balbinum, quod nusquam non egerat, clam aggreditur illum: exponit qualem artificem domi suæ foveret; monet ut quam primum ableget hominem, ni mallet ipsum aliquando compilatis feriniis fugere. PH. Quid heic Balbinus? videlicet curavit hominem conjiciendum in carcerem? LA. In carcerem? Imo numeravit viaticum, obtestans per omnia sacra, ne, quod accidisset, effutiret. Et sapuit, mea quidem sententia, qui hoc maluerit, quam esse fabula convivorum, & fori; deinde venire in periculum confiscationis. Nam impostori nihil erit periculi: artis tantum tenebat, quantum asinus quivis; & in hoc genere favorabilis est impostura. Quod si furti crimen intentasset, a suspendio tutum reddebat unctio; neque quisquam lubens gratis alat talem in carcere. PH. Miseresceret me Balbini, nisi ipse gauderet deludi. LA. Nunc mihi properandum est in aulam: alias referam his etiam multo stultiora. PH. Cum vacabit, & audiam lubens, & fabulam fabula pensabo.

HIPPOPLANUS.

AULUS, PHÆDRUS.

AU. **D**EUM immortalem, quam severum vultum præ se fert noster Phædrus, & subinde in cælum suspicit! Adoriar. Quid accidit novæ rei, Phædre? PH. Quam ob rem istud interrogas, Aule?

AU. Quoniam e Phædro mihi videris factus Cato;
tanta

tanta est in vultu severitas. PH. Non mirum, amice : modo confessus sum peccata mea. AU. Phy, jam desino mirari. Sed dic age, bona fide confessus es omnia? PH. Omnia quæ quidem in mentem veniebat, unico duntaxat excepto. AU. Cur unum hoc reticuiisti. PH. Quia nondum potuit mihi displicere. AU. Oportet esse peccatum suave. PH. An peccatum dit, nescio: sed tamen, si vacat, audies. AU. Audiam equidem lubens. PH. Scis quanta sit impostura apud nostros in his qui vendunt, aut locant equos? AU. Plus scio quam vellem, non semel ab illis delusus. PH. Nuper incidit mihi iter, cum satis prolixum, tum etiam accelerandum: Adeo quendam ex illis, quem dixisses ejus generis minime malum; & intercedebat mihi cum homine non nihil etiam amicitiae. Narro mihi rem esse seriam; opus esse præstrenuo equo: si unquam præbuisset se mihi bonum virum, nunc præstaret. Ille pollicetur sese sic mecum acturum, ut ageret cum fratre suo carissimo. AU. Fortassis & fratri impositurus. PH. Inducit in stabulum, jubet ut eligam ex omnibus equis quemcunque vellem. Tandem unus plus cæteris arridebat. Ille probat judicium meum, dejerans, eum equum frequenter a multis expetitur esse; se eum maluisse servare amico singulari, quam ignotis addicere. Conventum est de pretio: numeratur pecunia præsens: conscendó. Mira alacritate gestiebat equus in egressu; dixisses feroculum esse: nam erat obesulus & pulchellus. Ubi jam equitasssem sesquihoram, sensi plane lassum. nec calcaribus quidem impelli posse. Audierum tales ab illis ad imposturam ali, quos e specie judicares insignes, cæterum laboris impatientissimos. Ego continuo mecum, Captus sum. Age, par pari referam, ubi rediero domum. AU. Quid heic consilii capiebas, eques absque equo? PH. Id quod res dabat. Deflexi in proximum vicum; illic clam apud quendam mihi notum deposui equum, & conduxì alterum: profectus sum quo destinaram; reversus sum, reddo conductitium equum, reperio meum sophistam, ut erat, obesum & pulcre requietum: eo vectus redeo ad impostorem; rogo ut in stabulo suo alat dies aliquot, donec repeticio. Percunctatur quam commode me gies

ferit: Ego vero deiero per omnia sacra, me nunquam in vita conscendisse tergum equi felicioris; volasse potius quam ambulasse, nec tam longo itinere unquam sensit lassitudinem, nec pilo factum ob laborem maiororem. Hæc cum illi persuasissem esse vera, tacitus secum cogitabat, equum illum alium esse, quam hactenus suspicatus esset. Itaque priusquam abirem, rogabat num mihi venalis esset equus: primo negabam; quod si incideret iter denuo, non facile fore nancisci similem: at tamen nihil esse mihi tam carum, quod non esset venale pretio largo, etiamsi quis me ipsum, inquam, cuperet emtum. *Av.* Næ tu pulcre Cretensem agebas cum Cretensi. *Ph.* Quid multis? Non dimittit me, nisi pronunciata equi indicatura. Indicavi non paullo pluris quam emeram. Digressus ab homine, mox suborno, qui mihi partem agat hujus fabulæ, pulcre instructum atque edoctum: is ingressus domum inclamat locatorem: ait, sibi opus esse insigni equo, & laboris egregie patienti. Alter ostendit multos. & pessimum quemque maxime prædicat; solum illum quem mihi vendiderat, quoniam existimabat vere talem qualem prædicaveram, non laudat. At alter illico rogat, num & ille venalis esset: nam descripseram illi formam equi, & locum indicaram. Locator primum obticescere, atque alios ambitiose prædicare. Cum iste cæteris utcumque probatis semper ageret de uno illo, tandem locator apud se, Plane sefellit me iudicium de illo equo: siquidem hic peregrinus statim agnovit hunc inter omnes. Cum instaret ille, tandem hic, Venalis est, inquit: sed pretio fortasse deterreberis. Non est, inquit illi, magnum pretium, si rei dignitas respondeat: indica. Indicavit aliquanto pluris, quam indicaram ipsi, captans & hoc lucri. Tandem convenit de pretio, datur artha satis magna, nempe regalis aureus, ne qua suspicio incideret simulatæ emtionis. Emtor jubet equo dari pabulum; se mox ait rediturum, & abducturum: dat etiam stabulario drachmam. Ego, simul atque cognovi pactionem esse firmam, sic ut rescindi non posset, rursus ocreis & calcaribus armatus redeo ad locatorem, anhelus clamo: Adest ille, rogat quid velim. Illico, inquam, adornetur equus meus: Nam
e vestigio

e vestigio proficiscendum est ob rem maxime seriam. Atqui modo, inquit, mandabas ut aliquot dies alerem equum tuum. Verum, inquam; sed præter expectationem objectum est negotium, idque regium, quod nullam patitur dilationem. Hæc ille: Eliges ex omnibus quem voles; tuum habere non potes. Rogo quam ob rem? Quoniam venditus est, inquit. Ibi ego simulata magna perturbatione: Prohibeant, inquam, superi quod dicis. Hoc objecto itinere non venderem meum equum, etiam si quis numeret quadruplum. Incipio rixam, clamo me perditum. Tandem incaluit & ille; Quid opus, inquit, his jurgiis? indicasti equum, ego vendidi: si numero pretium, nihil habes quod mecum agas; sunt in hac urbe leges: ad exhibendum equum me non potes compellere. Cum diu clamassem, aut equum exhiberet, aut emtorem, tandem iratus numerat pretium. Emeram quindecim aureis, æstimaram viginti sex. Ille æstimarat triginta duobus. Cogitabat apud se, præstat hoc lucri facere, quam equum reddere. Abeo dolenti similis, ac vix placatus etiam data pecunia. Ille rogat ut boni consulam; se aliis in rebus pensaturum hoc incommodi. Sic impositum est impostori. Habet equum nullius pretii. Expectat ut, qui arrham dedit, veniat numeratum pecuniam. At nemo venit, nec unquam venturus est. Au. Interim nunquam tecum exposulavit? Ph. Qua fronte. aut quo jure id faceret? Convenit quidem semel atque iterum, conquestus est de fide emtoris. Verum ego ultro exposulavi cum homine, dicens, illum eo malo dignum, qui præpropera venditione tali equo me spoliavit. Hoc est crimen tam bene collocatum mea sententia, ut non possim inducere animum confiteri. Au. Ego mihi statuat poscerem, si quid tale designassem; tantum abest, ut confessurus sim. Ph. An ex animo loquaris, nescio; mihi tamen addis animum, quo magis lubeat talibus facere fucum.

CONVIVIVM

CONVIVIUM FABULOSUM.

POLYMYTHUS, GELASINUS, EUTRAPELUS, ASTÆUS
PHILYTHLUS, PHILOGELOS, EUGLOTTUS, LERO-
CHARES, ADOLESCHES.

Po. **U**T non decet civitatem bene institutam esse
fine legibus ac principe, ita nec convivium
oportet. Ge. Istuc vero perplacet, ut unus totius
populi nomine respondeam. Po. Heus, puer, adfer
huc talos; horum suffragiis decernetur regnum, cui-
cunque faverit Jupiter. Euge, Eutrapelo favit Ju-
piter. Non fuere sortes cæcæ; non poterat magis
idoneus eligi, etiam si per singulas tribus viritim col-
lecta fuissent puncta. Vulgo Jactatur proverbium
non tam vanum, quam parum Latinum, Novus
rex, novus lex. Eut. Quod felix faustumque sit
huic convivio; Primum edico, ne quis heic proferto
præter rediculas fabulas. Cui deerit fabula, drachma
multator; ea pecunia in vinum infumitor. Atque
in legitimis fabulis etiam ex tempore conficta habentur,
modo probabile & decorum servetur. Si nulli
defuerit fabula, duo, quorum alter lepidissimam, al-
ter frigidissimam fabulam dixerit, vini pretium pen-
dunto. Convivator a vini sumptu immunis esto; ci-
borum sumptum unus suppeditato: hujus rei si quid
inciderit controversiæ, Gelasinus arbiter ac judex esto.
Hæc si vos sciveritis, rata sunt. Qui legi parere no-
luerit, abito: sic tamen ut postridie ad compotatio-
nem redire jus fasque sit. Ge. Legem a rege latam
nostris suffragiis ratam esse volumus. Sed unde pro-
ficiscetur fabularum circulus? Eut. Unde, nisi a
convivatore? As. Licetne, rex, dicere tria verba?
Eut. An tu credis nefastum esse convivium? As.
Jureconsulti negant legem esse, quæ non sit æqua.
Eut. Assentior. As. At tua lex æquat optimam fa-
bulam pessimæ. Eut. Ubi voluptas quæritur, ibi non
minus laudis promeretur qui pessime dixit, quam qui
optime, eo quod non minus delectet. Velut inter
cantores nemo voluptati est, nisi qui aut insigniter be-
ne

ne cecinerit, aut egregie male. Nonne plures rident audito coccyce, quam audita luscinia? Heic medicritas laudem non habet. **As.** At, cur plectuntur qui laudem auferunt? **Eut.** Ne nimia felicitas provocet illis Nemefim aliquam, si simul & laudem auferrent & immunitatem. **As.** Per Bromium, Minos ipse nunquam tulit legem æquiozem. **Phily.** Nullam feres legem de modo bibendi? **Eut.** Dispecta re, sequar exemplum Agefilai Lacedemoniorum regis. **Phily.** Quid is fecit? **Eut.** Is cum tempore quodam sympoliarchus talorum arbitrio delectus esset, rogante architriclino, quantum cuique vini juberet apponi: Si largior, inquit, vini copia parata est, dato cuique quantum poposcerit: si malignior, omnibus ex æquo distribuito. **Phily.** Quid sibi voluit Lacon illi cum hæc diceret? **Eut.** Hoc agebat, ut neque temulentum, neque rursus querulum esset convivium. **Phily.** Qui sic? **Eut.** Quia sunt qui gaudent largius bibere, sunt qui gaudent parcius: reperiuntur & abstemii, qualis dicitur fuisse Romulus. Itaque si nulli datur vinum nisi poscenti, primum nemo compellitur ad bibendum; & tamen nihil desiderant, quibus grata est largior potatio. Ita sit ut nemo tristis sit in convivio. Rursus, si parcior copia vini distribuitur æquis portionibus in singulos, satis habent qui bibunt moderatius: neque quisquam in æqualitate potest obmurmurare, quando qui largius erat haustus, æquo animo componit sese ad temperantiam. Hoc exemplum si placet, utar. Volumus enim hoc convivium fabulosum esse, non vinosum. **Phily.** Quid igitur bibebat Romulus? **Eut.** Idem quod bibunt canes. **Phily.** An non istud indignum rege? **Eut.** Nihilo magis quam quod reges spirant aere cum canibus communi: nisi quod illud interest; Rex non bibit eandem aquam, quam biberet canis; sed aerem quem efflavit rex, haurit canis; & vicissim quem efflavit canis, haurit rex. Plus gloriæ tulisset Alexander illi magnus, si cum canibus bibisset. Nihil enim pejus regi, qui tot hominum millibus vigilat, quam vinolentia. Cæterum Romulum abstemium fuisse, declarat apophthegma non infestiviter ab illo dictum. Etenim cum quidem videns illum abstinere
a vino,

a vino, dixisset, Vinum vile futurum, si omnes biberent quemadmodum ille; Imo, inquit, tum arbitror fore carissimum, si biberent omnes vinum quemadmodum ego. Bibo enim quantum libet. GE. Utinam heic adesset noster Joannes Botzemus canonicus Constantiensis, qui nobis Romulum quendam referret! nam & is abstemius non minus est, quam dicitur, aliqui comis ac festivus conviva. Po. Age, si simul potestis, non dicam forbere & flare, quod Plautus ait esse difficile; sed edere & audire, quod est perfacile, bonis avibus auspicabor fabulandi munus. Si parum erit lepida fabula, scitote Batavam esse. Opinor aliquot vestrum auditum Macci nomen. GE. Non ita diu est quod periit. Po. Is cum venisset in civitatem quæ dicitur Leydis, ac vellet novus hospes innotescere joco quopiam, (nam is erat homini mos;) ingressus est officinam calcearii: salutatur. Ille cupiens extrudere merces suas, rogatur nunquid vellet. Macco conjiciente oculos in ocreas ibi peniles, rogatur futor num vellet ocreas. Annuente Macco, quærit aptas tibiis illius, inventas alacriter protulit, &, ut solent, inducit illi. Ubi jam Maccus esset eleganter ocreatus; Quam belle, inquit, congrueret his ocreis par calceorum duplicatis soleis. Rogatus an & calceos vellet, annuit. Reperti sunt, & additi pedibus. Maccus laudabat ocreas, laudabat calceos. Calcearius tacite gaudens, succinebat illi laudanti, sperans pretium æquius, posteaquam emtori tantopere placeret merx. Et jam erat nonnulla contracta familiaritas. Heic Maccus: dic mihi, inquit, bona fide, nunquamne usu venit tibi, ut, quem sic ocreis & calceis ad cursum armasses, quemadmodum nunc armasti me, abierit non numerato pretio? Nunquam, ait ille. Atqui si forte, inquit, veniat usu, quid tu tum faceres? Consequeretur, inquit calcearius, fugientem. Tum Maccus Serione ista dicis, an joco? plane serio, inquit alter, loquor; & serio facerem. Experiatur, ait Maccus. Enpro calceis præcurro, tu cursu sequere. Simulque cum dicto coniecit se in pedes. Calcearius e vestigio consecutus est, quantum poterat, clamitans, Tenete furem tenete furem. Ad hanc vocem cum cives undique profiliissent ex ædibus, hoc commento cohibuit illos Maccus, ne
quis

quis manum injiceret; ridens ac vultu placido, Ne quis, inquit, remoretur cursum nostrum: certamen est de cupa cerevisiæ. Itaque jam omnes præbere se certaminis spectatores: Suspiciabantur autem, calcearium dolo calmorem eum fingere, ut hac occasione anteverteret. Tandem calcearius cursu victus, sudans & anhelus domum rediit. Maccus tulit brabeum.

GE. Maccus iste effugit quidem calcearium, at non effugit furem. Po. Quam ob rem? GE. Quia furem ferebat secum. Po. Forte tum non erat ad manum pecunia, quam postea resolvit. GE. Verum erat actio furti.

Po. Ea quidem post intentata est, sed jam magistratibus aliquot innotuerat Maccus. GE. Quid attulit Maccus! Po. Quid attulit? rogas? in causa tam vincibili? Magis periclitatus est actor quam reus.

GE. Qui sic? Po. Quia gravabat illum actione calumniæ, & intendebat legem Rhemiam, quæ dicat,

ut qui crimen intenderit, quod probare non possit, pœnam ferat quam laturus erat reus, si convictus fuisset. Negabat se contrectasse rem alienam invito domino, sed ultro deferente, nec ullam pretii mentionem intercessisse. Se provocasse calcearium ad certamen cursus; illum accepisse conditionem; nec habere quod queratur, cum esset cursu superatus.

GE. Hæc actio non multum abest ab umbra asini. Quid tandem? Po. Ubi satis risum est, quidam e

judicibus vocavit Maccum ad cœnam, & numeravit calceario pretium. Simile quiddam accidit Daven-

triæ me puero. Erat tempus illud, quo regnant pis-

catores, frigent lanii. Quidam adstabat ad fenestram

fructuariæ, sivi Græce mavultis, oporapolidis, fæ-

minæ vehementer obesæ, oculis intentis in ea quæ pro-

posita venum erant, illa ex more invitavit, si quid

vellet: & cum videret hominem intentum ficis: Vis, ait, ficos? sunt perquam elegantes. Cum ille

annuisset, rogat quot libras vellet: Vis, inquit, quin-

que libras? Annuenti, tantum ficorum effudit in

gremium. Dum illa reponit lances, ille se subducit,

non cursu, sed placide. Ubi prodisset acceptura pe-

cuniam vidit emtorem abire, insequitur majore voce,

quam cursu. Ille dissimulans pergit quo cœpit ire: tandem multis ad fœminæ vocem concurrentibus,

restitit. Ibi in populi corona agitur causa: risus
oboritur

oboritur emtor negabat se emisse, sed duod ultro delatum fuisset accepisse: si vellet experiri apud iudices, se compariturum. GE. Age, narrabo fabulam tuæ non admodum dissimilem, nec fortasse inferiorem, nisi quod hæc nonhabet auctorem perinde celebrem, atque est Maccus. Pythagoras totum mercatum dividebat in tria hominum genera: quorum alii prodissent ut venderent, alii ut emerent: hoc utrumque genus aiebat sollicitum esse, proinde nec felix: alios non ob aliud venire in forum, quam ut spectent, quid illic proferatur, aut quid agatur: hos solos esse felices, quod vacui curis, gratuita voluptate fruerentur. Atque ad hunc modum dicebat philosophum versari in hoc mundo, quemadmodum illi versarentur in mercatu. Verum in nostris emporiis quantum hominum genus obambulare solet, qui nec emunt, nec vendunt, nec otiosi contemplantur, sed observant solcite si quid possint involare. Atque in hoc genere reperiuntur quidam mire dextri; dicas esse Mercurio favente natos. Convivator dedit fabulam cum coronide; ego dabo cum proœmio. Nunc accipite quod nuper accidit Antverpiæ. Sacrificus quidam receperat illic medietatem summam pecuniæ, sed argentæ. Id impostor quidam animadverterat. Adiit sacrificum, qui gestabat in zona crumenam nummis turgidam: salutabat civiliter; narrat sibi datum negotium a suis, ut vici sui parochom ercaretur novum pallium sacrum, quæ summa vestis est sacerdoti rem divinam peragenti. Rogat, hac in re commodaret sibi tantillum operæ, ut secum iret ad eos, qui vendunt huiusmodi pallia, quo videlicet ex modo corporis ipsius sumeret majus aut minus; nam sibi videri staturam ipsius cum parochi magnitudine vehementer congruere. Hoc officium, cum leve videretur, facile pollicitus est sacrificus. Adeunt ædes cuiusdam. Prolatum est pallium sacrificus induit, venditor affirmat mire congruere. Impostor cum nunc a fronte, nunc a tergo contemplatus esset sacrificum, satis probavit pallium; sed caussatus est, a fronte brevius quam par esset. Ibi venditor, ne non procederet contractus, negat id esse pallii vitium, sed crumenam turgidam efficere, ut ea parte offenderet brevitatis. Quid multa? Sacrificus deponit crumenam; denuo contemplantur.

Ibi impostor averſo ſacrifico crumenam arripit, ac ſemet in pedes conjicit. Sacerdos curſu inſequitur ut erat palliatus, & ſacrificum venditor. Sacrificus clamat, Tenete furem: venditor clamat, Tenete ſacrificum: impostor clamat, Cohibete ſacrificum furem; & creditum eſt, cum viderent illum ſic ornatum in publico currere. Ita que dum alter alteri in mora eſt, impostor effugit. **EUT.** Dignus qui non ſimplici ſuſpendio pereat, tantus artifex. **GE.** Niſi jam pendet. **EUT.** Utinam non ſolus, ſed una cum illo qui talibus portentis favent in perniciem Republicæ. **GE.** Non favent gratis. Cæna eſt, quæ demiffa in terras pertingit ad Jovem. **EUT.** Ad fabulas redeundum. **AS.** Ad, te redit ordo, ſi fas eſt regem in ordinem cogere. **EUT.** Non cogar; imo volens veniam in ordinem; alioqui tyrannus eſſem, non rex, ſi leges quas aliis præſcribo, recuſem. **AS.** Veruntamen aiunt, principem eſſe ſupra leges. **EUT.** Iſtuc non omnino falſo dictum eſt, ſi principem accipias ſummum illum principem, quem tum vocabant Cæſarem. Deinde ſi ſic accipias ſuperiorem legibus, quod alii coacti utcunque ſervant, illum ſuaſte ſponte multo cumulatiuſ præſtare. Quod enim animus eſt corpori, hoc eſt bonus princeps Reipublicæ. Quid opus erat addere, bonuſ, quando malus princeps non eſt princeps: quemadmodum ſpirituſ impuruſ, qui invaſit corpus hominiſ, non eſt animuſ. Sed ad fabulam; & arbitror convenire, ut rex regiam fabulam adferam. Ludovicuſ Galliarum rex, ejus nominis undecemuſ, cum rebus domi turbatiſ peregrinaretur apud Burgundioneſ, occasione venationiſ nactuſ eſt familiaritatem cum Conone quodam homine ruſtico, ſed animi ſimpliciſ ac ſinceri. Nam hoc genus hominibuſ delectantur monarchæ. Ad huguſ ædeſ frequenter diverterat rex ex venatu; &, ut plebeiſ rebus nonnunquam delectantur magni principes, apud eum magna cum voluptate veſcebatur rapis. Mox ubi Ludovicuſ reſtitutuſ, jam rerum potiretur apud Galloſ, ſubmonuit Cononem uxor, ut regem veteriſ hoſpitiſ commonefaceret; adiret illum, & rapaſ aliquot inſigneſ illi dono adferret. Tergiverſatuſ eſt Conon, ſe luſurum operam: principes enim non meminiffe talium officiorum. Sed viciſt uxor. Deligi Conon rapaſ aliquot inſigneſ; accingitur itineri. Ve-

rum ipse per viam captus illecebra cibi, paullatim devoravit omnes, una duntaxat excepta insigniter magna. Ubi Conon prorepisset in aulam, qua rex erat iturus, statim agnitus est a rege, & accersitus. Ille magna cum alacritate detulit munus; rex majore cum alacritate accepit; mandans cuidam e proximis, ut diligenter reponeretur inter ea, quæ haberet carissima. Cononem jubet secum prandere: a prandio egit Cononi gratias; & cupienti repetere rus suum, jussit pro rapa numerari mille coronatos aureos. Hujus rei fama cum, ut fit, per omne regis famulitium esset pervagata, quidam ex aulicis dono dedit regi equum non inelegantem. Rex intelligens illum, provocatum benignitate, quam præstiterat Cononi, captare prædam; vultu majorem in modum alacri accepit munus; & convocatis primoribus consultare cæpit, quo munere pensaret equum tam bellum, tamque pretiosum. Interim, qui donarat equum, spes opimas animo concipiebat, sic cogitans: Si sic pensavit rapam donatam a rustico; quanto munificentius pensaturus est equum talem oblatum ab aulico? Cum regi veluti de re magna consultanti alius aliud responderet; diuque vana spe lactatus esset captator; tandem rex: Venit, inquit, in mentem, quod illi donem: & accersito ex proceribus quopiam, dixit in aurem, ut adferat id quod reperiret in cubiculo (simulque locum designat) serico diligenter obvolutum. Adfertur rapa: eam, ut erat obvoluta, rex sua manu donat aulico; addens, sibi videri bene pensatum equum cimelio, quod sibi constitisset mille coronatis. Digressus aulicus dum tollit linteum, pro thesauro reperit, non carbones, quod aiunt, sed rapam jam subaridam. Ita captator ille captus, risui fuit omnibus. As. Jam si permit- tis, rex, ut plebeius loquar regalia, referam quod ex tua fabula venit in mentem de eodem Ludovico. Nam ut ansa ansam, ita fabula trahit fabulam. Quidam famulus, cum vidisset pediculum repentem in veste regia, flexis genibus, ac sablata manu, significat, se nescio quid officii præstare velle. Ludovico præbente se, sustulit pediculum, & clam abjecit. Rogante rege quid esset, puduit fateri. Cum instaret rex; fassus est fuisse pediculum. Lætum, inquit, omea est;

est; declarat enim me esse hominem; quod hoc genus vermiculorum peculiariter infestet hominem, præsertim in adolescentia. Jussitque pro officio numerari coronatos quadraginta. Post dies aliquam multos alter quidam, qui viderat illi feliciter cessisse tam humile officium; nec animadvertens, plurimum interesse, ex animo facias quid, an arte; simili gestu aggressus est regem, ac rursus illo se præbente, simulabat, se tollere quiddam e veste regia, quod mox abjiceret. Cum urgeret rex tergiversantem, ut diceret quid esset, mire simulato pudore, tandem respondit esse pulicem. Rex intellecto fuco, Quid, inquit, an tu me facies canem? Jussit tolli hominem, ac pro captatis quadraginta coronatis infligi quadraginta plagas. PHILY. Non tu tum est, ut audio cum regibus facetiis ludere. Quemadmodum enim leones se nonnunquam placide præbent fricanti, iidem, ubi lubitum est, leone sunt, & jacet collusor; itidem favent principes. Sed adferam tuæ fabulæ fabulam non dissimilem, nec cedamus interim a Ludovico, cui pro delectamento erat, corvos hiantes fallere. Dono acceperat alicunde decem millia coronatorum. (Quoties autem principibus obtigit nova pecunia, venantur omnes officarii, & captan aliquam prædæ partem. Id non fugiebat Ludovicum) Cum igitur ea pecunia exrompta esset in mensa, quo magis irritaret spem omnium, sic loquutus est circumstantibus: Quid? an non videor vobis rex opulentus? Ubi collocabimus tantam pecuniæ vim? Donatitia est, donari vicissim convenit. Ubi nunc sunt amici, quibus pro suis in me officiis debeo? Adsint nunc, priusquam effluat hic thesaurus. Ad hanc vocem accurrere permulti: nemo non sibi sperabat aliquid. Rex cum vidisset aliquem maxime inhiantem, & jam oculis devorantem pecuniam; ad eum conversus, Amice, inquit, quid tunarras? ille commemorabat se diu aluisse falcones regios, summa fide, nec sine gravibus impendiis: alius aliud adferebat; suum quisque officium verbis quantum poterat exaggerabat, idque non sine mendaciis. Rex omnes benigne audiebat: & singulorum orationem comprobabat. Hæc consultatio dilata est in longum tempus, quo diutius spe metuque torqueret omnes. Adstabat

inter hos primus Cancellarius; nam & hunc jusserat acciri. Is cæteris prudentior, non prædicabat officia sua, sed agebat spectatorem fabulæ. Ad hunc tandem conversus rex: Quid, inquit, narrat meus Cancellarius? Solus ille nihil petit; nec prædicat officia sua. Ego, inquit Cancellarius, plus accepi a benignitate, regia, quam promeruerim: nec ulla de re magis sollicitus sum, quam ut regię in me munificentię respondeam; tantum abest, ut velim flagitare plura. Tum rex: Unus igitur, inquit, omnium non eges pecunia? Ne egerem, inquit alter, jam tua præstitit benignitas: Ibi rex versus ad alios: Næ ego sum, inquit, regum omnium magnificentissimus, qui tam opulentum habeam Cancellarium. Heic magis accensa spes est omnibus, futurum ut pecunia cæteris distribueretur, quandoquidem ille nihil ambiebat. Ad hunc modum ubi satis diu lusisset rex, coegit Cancellarium, ut totam eam summam domum auferret. Moxque versus ad cæteros jam mœstos, Vobis, inquit, erit alia expectanda occasio. PHILO. Fortasse frigidius videbitur quod narraturus sum; proinde deprecor doli mali suspicionem, furtive; ne videar de industria ambiisse immunitatem. Adiit eundem Ludovicum quidam, petens ut munus, quod forte vacabat in eo pago, in quo habitabat, juberet in ipsum transferri. Rex audita petitione, expedite respondit, Nihil efficies: videlicet amputans omnem spem impitrandi quod petebatur. Petitor item, mox actis regi gratiis, discessit. Rex in ipsa fronte colligans hominem esse non omnino finitri ingenii, suspicansque illum non intellexisse quod respondisset, jubet eum revocari. Redit. Tum rex: Intellexeras, inquit, quid tibi responderim? Intellexi. Quid igitur dixi? Me nihileffecturum. Cur igitur agebas gratias? Quoniam, inquit, est domi quod agam: proinde magno meo incommodo persequutus eram heic spem ancipitem: nunc beneficium interpretor, cito negasse beneficium; meque lucratum, quidquid eram prediturus, si vana spe lactatus fuisssem. Ex eo responso rex conjectans hominem minime segnem, ubi pauca percunctatus esset, Habebis, inquit, quod petis, quo mihi bis gratias agas; simulque versus ad officarios, Expediantur, inquit, huic sine mora diplomata, ne
heic

heic diu suo damno hæreat. EUG. Non deest quod referam de Ludovico; sed malo de nostro Maximiliano. Qui ut nequaquam solitus est defodere pecuniam; ita clementissimus erat in eos, qui decoxerant, modo nobilitatis titulo commendarentur. Ex hoc hominum genere cum cuidam juveni vellet opitulari, mandavit illi legationem, ut a civitate quadam, titulo nescio quo, peteret centum millia florenorum. Talis autem erat titulus, ut si quid impetratum esse dexterritate legati, pro lucro duci posset. Legatus extorsit millia quinquaginta; Cæsari reddidit triginta. Cæsar lætus insperata præda, dimisit hominem, præterea nihil inquirens. Interea quæstores & rationales olfecerant, plus acceptum fuisse quam exhibitum. Interpellant Cæsarem, ut accerseret hominem. Accitus est: venit illico. Tum Maximilianus: Audio, inquit, te accepisse millia quinquaginta. Fassus est. Non exhibuisti nisi triginta millia. Fassus est & hoc. Reddenda est, inquit, ratio. Promisit se facturum; ac discessit. Rursum cum nihil esset actum, interpellantibus officiariis revocatus est. Tum Cæsar, Nuper, inquit, jussus es reddere rationem. Memini, inquit ille; & in hoc sum. Cæsar suspicans, illi rationem nondum satis esse subductam, passus est illum sic abire. Cum sic eluderet, officarii vehementer instabant: clamitantes, non esse ferendum, ut ille tam palam illuderet Cæsari. Persuaserunt, ut accersitus juberetur inibi præsentibus ipsis exhibere rationem. Annuit Cæsar. Accitus venit illico, nihil tergiversatus. Tum Cæsar, Nonne, inquit, pollicitus es rationem? Pollicitus, respondit ille. Jam, inquit, opus est: en adsunt qui excipient; nec est diutius tergiversandi locus. Assidebant officarii, paratis ad id codicillis. Ibi juvenis sat dextre, Non detrecto, inquit, rationem, invictissime Cæsar, verum hujusmodi rationum non sum admodum peritus, ut qui nunquam reddiderim: isti qui assident, talium rationum sunt peritissimi; si vel semel videro quemadmodum illi tractent hujusmodi rationes, ego facile imitabor. Rogo jubeas illos vel exemplum edere; videbunt me docilem. Cæsar sensit dictum hominis, quod non intelligebant hi, in quos dicebatur; ac subridens, Verum, inquit, nar-

ras; & æquum postulas. Ita juvenem dimisit. Subindicabat enim, sic illos Cæsari solere reddere rationem, quemadmodum ipse reddiderat; nimirum, ut bona pecuniæ portio penes ipsos remaneret. L. E. Nunc tempus est, ut ab equis, quod aiunt, ad asinos descendat fabula; a regibus ad Antonium sacrificum Lovaniensem; qui Philippo cognomento Bono fuit in deliciis. Hujus viri feruntur multa vel jucunde dicta, vel jocose facta, sed pleraque sordidiora. Nam plerosque lusus suos condire solitus est unguento quodam, quod non admondum eleganter sonat, sed pejus olet. Deligam unum ex mundioribus. Invitarat unum atque alterum bellum homunculum forte obvios in via. Cum redisset domum, reperit culinam frigidam, nec erat nummus in loculis; quod illi nequaquam erat insolens. Heic opus erat celeri consilio. Subdixit se tacitus: & ingressus culinam fœneratoris, quicum illi erat familiaritas, quod frequenter ageret cum illo; digressa famula, subdixit unam ex ollis æneis una cum carnibus jam coctis, ac veste tectam deferere domum: dat coque: jubet protinus effundi carnes & jus in aliam ollam fictilem, simulque fœneratoris ollam defricari donec niteret. Eo facto mittit puerum ad fœneratorem, qui deposito pignore drachmas duas a fœneratore summat mutuo, sed accipiat chirographum, quod testaretur talem ollam missam ad ipsum. Fœnerator non agnoscens ollam, utpote defricatam ac nitentem, recipit pignus, dat chirographum, & numerat pecuniam; ea pecunia puer emit vinum. Ita prospectum est convivio. Tandem cum appareretur prandium fœneratori, desiderata est olla. Heic jurgium adversus coquam. Ea cum gravaretur, constanter affirmavit, neminem eo die fuisse in culina præter Antonium. Improbum videbatur hoc suspicari de sacrificio. Tandem itum est ad illum: exploratum an apud illum esset olla; ne musca quidem olla reperta. Quid multis? Serio flagitata est ab illo olla, quod solus ingressus esset culinam, quo tempore desiderata est. Ille fassus est summisse commodato ollam quandam sed quam remisisset illi, unde sumserat. Id cum illi pernegarent, & incaluisset contentio, Antonius adhibitis aliquot testibus, Videte, inquit, quam periculosum est cum horum temporum hominibus

hominibus agere sine chirographo : intenderetur mihi propemodum actio furti, ni manum haberem sceneratoris. Et protulit syngrapham. Intellectus est dolus : fabula magno cum risu per totam regionem dissipata est, ollam oppignoratam ipsi, cujus erat. Hujusmodi dolis libentius favent homines, si commissi sunt in personas odiosas, præsertim, eos qui solent aliis imponere. Ad. Næ tu nobis mare fabularum aperuisti, nominato Antonio : sed unam duntaxat, eamque brevem referam, quam audiui nuperrime. Agitabant simul convivium aliquot belli, ut dicunt, homunculi, quibus nihil prius in vita, quam ridere. Inter hos erat Antonius, atque alter item, & ipsi celebris hoc genere laudis, ac velut æmulus Antonii. Porro quemadmodum inter philosophus, si quando conveniunt, proponi solent quæstiunculæ de rebus naturæ ; ita heic statim nata est quæstio, quænam esset hominis pars honestissima. Alius devinabat oculos, alius cor, alius cerebrum, alius item aliud : & suæ quisque divinationis rationem adferebat. Antonius iussus dicere sententiam, dixit, os sibi videri partem omnium honestissimam ; & addidit causam nescio quam. Tum alter ille, ne quid ipsi conveniret cum Antonio, respondit, eam partem qua sedemus, sibi videri honestissimam. Cum id videretur omnibus absurdum, attulit hanc causam, quod is diceretur vulgo honoratissimus, qui primus consideret : hoc honoris competere parti quam dixisset. Applausum est huic sententiæ, & risum est affatim. Placuit homo sibi de hoc dicto ; visusque est in eo certamine victus Antonius. Dissimulavit Antonius, qui non ob aliud detulerat ori primam honestatis laudem, nisi quod sciret, illum velut æmulum suæ gloriæ diversam partem nominaturum. Post dies aliquot, cum rursus uterque vocatus esset ad idem convivium, ingressus Antonius offendit æmulum cum aliis aliquot confabulantem, dum adornatur cœna : & aversus emisit clarum ventris crepitum ante faciem alterius. Ille indignatus, Abi, inquit, scurra, ubinam didicisti mores istos ? Tum Antonius, Etiam indignaris ? inquit, Si te salutassẽ ore, resalutasses : nunc te saluto parte corporis, vel te iudice, omnium honestissima, & scurra vocor. Sic recuperavit prius amissam

amissam gloriam Antonius. Diximus omnes, nunc superest ut pronuntiet iudex. GE. Id faciam, sed non prius, quam suum quisque cyathum ebiberet. En auspitor: sed lupo in fabula. PO. Haud lævum omen adfert Levinus Panagathus. LEVI. Quid actum est inter tam lepidos congerrones? PO. Quid aliud? Certatum est fabulis, donec lupo intervenires. LEVI. Huc igitur adsum, ut perficiam fabulam: volo vos omnes cras apud me prandere prandium Theologicum. GE. Scythicum promittis convivium. LEV. Nisi fatebimini hoc fuisse vobis fabuloso convivio jucundius, non recuso dare pœnas in cœna. Nihil jucundius, quam cum serio tractantur nugæ.

C H A R O N.

CHARON, GENIUS, ALASTOR.

CH. **Q**UID ita properas gestiens, Alastor? AL. Opportune tu quidem, o Charon. Ad te properabam. CH. Quid novæ rei? AL. Nuntium fero, tibi Proserpinæquæ lætissimum futurum. CH. Effer igitur quod fers, teque exonera. AL. Furia non minus gnaviter quam feliciter gesserunt suum negotium; nullam orbis partem non infecerunt malis tartareis, diffidiis, bellis, latrociniis, pestilentibus, adeo ut plane jam calvæ emissis colubris sint, & exhaustæ venenis obambulent, quærentes quidquid usquam est viperarum & aspidum, quando tam glabræ sunt quam ovum, & pilum non habent in capite, neque quidquam in pectore succi efficacis. Proinde tu fac, cymbam ac remos appares. Mox enim ventura est tanta umbrarum multitudo, ut verear ne non sufficias omnibus transmittendis. CH. Ista nos non fugerant. AL. Unde rescieras? CH. Ossa pertulerat ante biduum. AL. Ut illa Dea nihil est velocius! Sed quid tu igitur heic cessas relicta cymba? CH. Ita nimirum res ferebat. Huc profectus sum, ut mihi compararem validam aliquam triremem. Nam mea cymba jam vetustate putris ac futilis non sufficeret huic operi, si vera sunt quæ narravit Ossa. Quanquam quid
opus

opus erat Offa? Res ipsa compellit. Nam naufragium feci. AL. Nimirum totus distillas; suspicabar te redire e balneo. CH. Imo enatavi e Stygia palude. AL. Umbras ubi reliquisti? CH. Natant cum ranis. AL. Sed quid narravit Offa? CH. Tres orbis monarchas capitalibus odiis in mutuum exitium ruere, nec ullam orbis Christiani partem immunem esse a belli furiis. Nam tres illi reliquos omnes pertrahunt in belli consortium. Omnes esse talibus animis, ut nemo velit alteri cedere: nec Danum, nec Polonum, nec Scotum, nec vero Turcam interim esse in otio; moliri dira: pestilentiam ubique sævire, apud Hispanos, apud Britannos, apud Italos, apud Gallos. Ad hæc novam esse luem ex opinionum varietate natam, quæ sic vitiauit omnium animos, ut nulla usquam sit sincera amicitia, sed frater fratri diffidat, nec uxori cum marito conveniat. Spes est, hinc quoque nascituram olim magnificam hominum perniciem, si res a linguis & calamis ad manus pervenerit. AL. Hæc omnia verissime narravit Offa. Nam ipse plura vidi his oculis, assiduus comes & adiutor furiarum, quæ nullo tempore magis declararunt se suo dignas nomine. CH. Atqui periculum est, ne quis dæmon exoriat, qui subito adhortetur ad pacem; & sunt mortalium animi mutabiles. Nam audio, apud superos esse Polygraphum quendam, qui calamo suo non desinit insectari bellum, & ad pacem cohortari. AL. Ille jam pridem surdis canit. Olim scripsit pacis profligatæ querimoniam; nunc eidem extinctæ scripsit epitaphium. Sunt alii contra, qui non minus juvent rem nostram, quam ipsæ furæ. CH. Quinam isti? AL. Sunt animalia quædam pullis & candidis palliis, cinericiis tunicis, variis ornata plumis; hæc nunquam recedunt ab aulis principum: instillant in aurem amorem belli, hortantur eodem procures ac plebem: in Evangelicis illi concionibus clamitant, bellum esse justum, sanctum, ac pium. Quoque majis mireris hominum fortem animum, clamitant idem apud utramque partem. Apud Gallos concionantur, Deum stare pro Gallis, nec vinci posse qui Deum habeat protectorem. Apud Anglos & Hispanos, hoc bellum non a Cæsare geri, sed a Deo; tantum præbeant se viros fortes;

fortes; victoriam esse certam. Quod si quis intercederit, eum non perire, sed recta subvolare in cœlum, sicut erat, armatum. CH. Et habetur istis tanta fides? AL. Quid non potest simulata religio? Accedit huc juvenus, rerum imperitia, gloria sitis, ira, animus ad id, quo vocatur, natura propensus. His facile imponitur, nec difficile perpellitur plaustrum suapte sponte propendens ad ruinam. CH. Ego istis animalibus lubens aliquid boni fecero. AL. Appara lautum convivium. Nihil potes gratius. CH. Ex malvis, lupinis, & porris. Nam apud nos non alia est, ut scis, annona. AL. Imo ex perdicibus, capis, & phasianis, si vis esse gratus convivor. CH. Sed quæ res istos movet, ut tantopere promoveant bellum? aut quid hinc metunt commodi? AL. Quia plus emolumenti capiunt e morientibus, quam ex vivis. Sunt testamenta, parentalia, bullæ, multaque alia non aspernanda lucra. Denique malunt in castris versari, quam in suis alvearibus. Bellum multos gignit episcopos, qui in pace ne teruncii quidem sibant. CH. Sapiunt. AL. Sed quid opus est tiremi? CH. Nihil, si velim in media palude rursus naufragium facere. AL. Ob multitudinem? CH. Scilicet. AL. Atqui umbras vehis, non corpora. Quantulum autem ponderis habent umbræ? CH. Sint tipulæ, tamen tipularum tanta vis esse potest, ut onerunt cymbam. Tum scis, & cymbam umbratilem esse. AL. At ego memini, videre me, cum esset ingens turba, nec cymba caperet omnes, a clavo tuo tria millia umbrarum pendere nonnunquam, nec tu pondus ullum sentiebas. CH. Fatgor tales esse animas, quæ paulatim demigrarunt e corpore phthisi aut hæctica tenuato. Cæterum quæ subito revelluntur e crasso corpore, multum corporeæ molis secum ferunt. Tales autem mittit apoplexia, synanche, pestilentia, sed præcipue bellum. AL. Non opinor Gallos aut Hispanos adferre multum ponderis. CH. Multo minus quam cæteri; quanquam & horum animæ non omnino veniunt plumæ. Ceterum e Britannis, e Germanis belle passis, veniunt aliquoties tales, ut nuper periclitatus sim decem duntaxat vehens, & nisi iacturam fecissem, perieram una cum cymba, vectoribus & naulo. AL. Ingens discrimen. CH. Quid interea censes fieri, cum accedunt

accedunt crassi satrapæ, thraſones & polymachæro-
 placidæ? AL. Ex his qui pereunt in juſto bello, nul-
 los arbitror ad te venire. Nam aiunt eos recta ſub-
 volare in cælum. CH. Quo ſubvolent, nescio: unum
 illud ſcio, quoties bellum eſt, tot ad me veniunt ſaucii
 lacerique, ut demirer, ullum ſupereſſe apud ſuperos.
 Nec ſolum veniunt onuſtæ crapula & abdomine, ve-
 rum etiam bullis, & ſacerdotiis, aliisque rebus pluri-
 mis. AL. At iſta non deferunt ſecum, ſed nudæ ve-
 niunt ad te. CH. Verum; ſed quæ recentes veniunt,
 ſomnia talium rerum ſecum adferunt. AL. Itane gra-
 vant ſomnia? CH. Gravant cymbam meam, quid
 dixi, gravant? jam demerſerunt. Poſtremo tot obo-
 los putas nihil habere ſarcinæ? AL. Equidem arbi-
 tror, ſi ferant æreos. CH. Proinde certum eſt mihi,
 proſpicere de navi quæ ſufficiat oneri. AL. O te fe-
 licem! CH. Quid ita? AL. Quia propediem ditesces.
 CH. Ob multitudinem umbrarum? AL. Næ. CH. Si-
 quidem ſuas opes ſecum adferant. Nunc qui in cym-
 ba deplorant, ſe apud ſuperos reliquiſſe regna, præ-
 ſulatus, abbatias, auri talenta innumera ad me nihil
 adferunt præter obolum. Itaque quod jam annis ter
 mille mihi corraſum eſt, id totum eſt effundendum in
 unam triremem. AL. Sumtum faciat oportet, qui
 quærit lucrum. CH. Atqui mortales, ut audio, feli-
 cius negotiantur, qui favente Mercurio ditescunt intra
 triennium. AL. Sed iidem decoquunt nonnunquam.
 Tuum lucrum minus, ſed certius. CH. Nescio quam
 certum: ſi quis Deus nunc exoriat, qui res princi-
 pum componat, ſors hæc tota mihi perierit. AL. Iſta
 quidem de re jubeo, ut me ſponſore in utramque au-
 rem dormias. Intra decennium totum nihil eſt quod
 pacem metuas. Unus Romanus pontifex ſedulo qui-
 dem hortatur ad concordiam; ſed laterem lavat. Mur-
 murant & civitates tædio malorum: conferunt ſufur-
 ros populi nescio qui, diſtantes, iniquum, ut ob pri-
 vatas iras aut ambitionem duorum triumve res huma-
 næ ſurſum deorſum miſceantur: ſed vincent, mihi
 crede, quamlibet recta conſilia, Furia. Ceterum quid
 opus erat, hac gratia petere ſuperos? An apud nos
 non ſunt fabri? Certe Vulcanum habemus. CH. Pul-
 cre, ſi quæram navim æream. AL. Minimo accerſe-
 tur

DILUCULUM.

tur aliquis. CH. Ita est, sed deficit nos materia. AL. Quid audio? nihil illic silvarum? CH. Etenim nemora, quæ fuerant in campis Elysiis, absumpta sunt. AL. In quem tandem usum? CH. Exurendis hereticorum umbris; adeo ut nuper coacti simus e terræ visceribus carbonem effodere. AL. Quid? an istæ umbræ non possunt minore sumtu puniri? CH. Sic visum est Rhadamantho. AL. Ubi triremem mercatus eris, unde remiges parabuntur? CH. Meæ partes sunt tenere clavum; remigent umbræ, si velint trajicere. AL. At sunt quæ non didicerunt remum agere. CH. Apud me nullus est eximius, remigant & Monarchæ, remigant & Cardinales suam quisque vicem, non minus quam plebei tenues, siue didicerint, siue non didicerint. AL. Tu fac dextro Mercurio feliciter mercere triremem, ego non te remorabor amplius. Orco lætum adferam nuntium. Sed heus heus, Charon. CH. Quid est? AL. Fac matures reditum, ne te mox obruat turba. CH. Imo jam plusquam ducenta millia offendes in ripa, præter illas quæ natant in palude. Properabo tamen quantum licebit. Dic illis, me mox adfuturum.

DILUCULUM.

NEPHALIUS, PHILYPNUS.

NE. **H**ODIE te conventum volebam, Philypne, sed negabaris esse domi. PH. Non omnino mentiti sunt: tibi quidem non eram, sed mihi tum eram maxime. NE. Quid istuc ænigmatis est? PH. Nosti illud vetus proverbium. Non omnibus dormio. Nec te fugit ille Nasicæ jocus, cui cum, Ennium familiarem invisere volenti, ancilla jussu heri negasset esse domi; sensit Nasica, & discessit. Cæterum ubi vicissim Ennius Nasicæ domum ingressus rogaret puerum quum esset intus, Nasica de conclavi clamavit, Non, inquit, sum domi. Quumque Ennius agnita voce dixisset, Impudens, non te loquentem agnosco? Imo tu, inquit Nasica, impudentior, qui mihi ipsi fidem non habebas, cum ego crediderim ancillæ tuæ. NE.

EIAS

Eras fortassis occupator. PH. Imo suaviter otiosus. NE. Rursum ænigmate torques. PH. Dicam igitur explanate, nec aliud dicam ficum quam ficum. NE. Dic. PH. Altum dormiebam. NE. Quid ais? Atqui jam præterierat octava, cum sol hoc mense surgat ante quartam. PH. Per me quidem soli liberum est vel media nocte surgere, modo mihi liceat ad satietatem usque dormire. NE. Verum istuc utrum casu accidit, an consuetudo est? PH. Consuetudo prorsus. NE. Atqui rei non bonæ consuetudo pessima est. PH. Imo nullus est somnus suavior, quam post exortum solem. NE. Qua tandem hora soles lectum relinquere? PH. Inter quartam & nonam. NE. Satis amplum spatium: vix tot horis comuntur reginæ. Sed unde venisti in istam consuetudinem? PH. Quia solemus convivia, lusus & jocos in multam præferre noctem; id dispendii matutino somno pensamus. NE. Vix unquam vidi hominem te perditius prodigum. PH. Mihi parsimonia videtur magis, quam profusio. Interim nec candelas absumo, nec vestes detero. NE. Præpostera fane parsimonia, servare vitrum ut perdas gemmas. Aliter sapuit ille philosophus, qui rogatus quid esset pretiosissimum, respondit, tempus. Porro cum constet diluculum esse totius diei partem optimam, tu quod in re pretiosissima pretiosissimum est, gaudes perdere. PH. An hoc perit, quod datur corpusculo? NE. Imo detrahitur corpusculo, quod tum suavissime afficitur, maximeque vegetatur cum tempestivo moderatoque somno reficitur, & matutina vigilia corroboratur. PH. Sed dulce est dormire. NE. Quid esse potest dulce nihil sentienti? PH. Hoc ipsum dulce est, nihil sentire molestiæ. NE. Atque isto nomine feliciores sunt qui dormiunt in sepulcris. Nam dormienti nonnunquam insomnia molesta sunt. PH. Aiunt, eo somno maxime saginari corpus. NE. Ista glirium sagina est, non hominum. Recte saginantur animalia quæ parantur epulis: homini quorsum attinet accersere obesitatem, nisi ut graviore sarcina onustus incedat? Dic mihi, si famulum haberes, utrum obesum malles, an vegetum, & ad omnia munia habilem? PH. Atqui non sum famulus. NE. Mihi sat est, quod ministrum officiis aptum malles, quam bene saginatum. PH. Plane malle. NE. At Plato dixit, animum ho-

minis hominem esse, corpus nihil aliud esse quam domicilium aut instrumentum. Tu certe fateberis, opinor, animum esse principalem hominis portionem, corpus animi ministrum. PH. Esto, si vis. NE. Cum tibi nolles ministrum abdominetardum, sed agilem malles & alacrem, cur animo paras ministrum ignavum & obesum? PH. Vincor veris. NE. Jam aliud dispendium accipe: ut animus longe præstat corpori, ita fateris, opes animi longe præcellere bona corporis. PH. Probabile dicis. NE. Sed inter animi bona, primas tenet sapientia. PH. Fateor. NE. Ad hanc parandam nulla diei pars utilior, quam diluculum, cum sol novus exoriens vigorem & alacritatem adfert rebus omnibus, discutitque nebulas e ventriculo exhalari consuetas, quæ mentis domicilium solent obnubilare. PH. Non repugno. NE. Nunc mihi supputa quantum eruditionis tibi parare possis quatuor illis horis, quas somno intempestivo perdis. PH. Profecto multum. NE. Expertus sum in studiis plus effici una hora matutina, quam tribus pomeridianis; idque nullo corporis detrimento. PH. Audivi. NE. Deinde illud reputa, si singulorum dierum jacturam in summam conferas, quantus sit futurus cumulus. PH. Ingens profecto. NE. Qui gemmas & aurum temere profundit, prodigus habetur, & tutorem accipit: hæc bona tanto pretiosiora qui perdit, nonne multo turpius prodigus est? PH. Sic apparet, si rem recta ratione perpendamus. NE. Jam illud expende quod scripsit Plato, nihil esse pulcrius, nihil amabilius sapientia: quæ si corporeis oculis cerni posset, incredibiles sui amores excitaret. PH. Atqui illa cerni non potest. NE. Fateor, corporeis oculis. Verum cernitur oculis animi, quæ pars est hominis potior. Et ubi amor est incredibilis, ibi summa voluptas adfit oportet quoties animus cum tali amica concreditur. PH. Verisimile narras. NE. I nunc, & somnum, mortis imaginem, cum hac voluptate commuta, si videtur. PH. Verum interim pereunt nocturni lusus. NE. Bene pereunt quæ pejora melioribus, inhonesta præclaris, vilissima pretiosissimis permutantur. Bene perdit plumbum, qui illud vertit in aurum. Noctem natura somno tribuit: sol exoriens cum omne animantium genus, tum præcipue hominem ad vitæ munia revocat. Qui dormiunt,

dormiunt, inquit Paulus, nocte dormiunt: & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. Proinde quid turpius est, quam cum omnia animantia cum sole expergiscantur, quædam etiam illum nondum apparentem, sed adyentantem, cantu salutent; cum elephanta solem orientem adoret; hominem diu post solis exortum stertere? Quoties aureus ille splendor illustrat cubiculum tuum, nonne videtur exprobrare dormienti, Stulte, quid optimam vitæ tuæ partem gaudes perdere? Non in hoc luceo, ut abditī dormiatis, sed ut rebus honestissimis invigiletis. Nemo lucernam accendit ut dormiat, sed ut aliquid operis agat; & ad hanc lucernam omnium pulcherrimam nihil aliud quam stertis? PH. Belle declamas. NE. Non belle, sed vere. Age, non dubito quin frequenter audiveris illud Hesiodeum, Sera in fundo parsimonia. PH. Frequentissime. Nam in dolii medio vinum est optimum. NE. Atqui in vita prima pars, nimirum adolescentia, est optima. PH. Profecto sic est. NE. At diluculum hoc est diei, quod adolescentia vita. An non igitur stulte faciunt, qui adolescentim nugis, matutinas horas somno perdunt? PH. Sic apparet. NE. An est ulla possessio, quæ cum hominis vita sit conferenda? PH. NE. universa quidem Persarum gaza. NE. An non vehementer odisses hominem, qui tibi vitam posset ac vellet malis artibus ad annos aliquot decurtare? PH. Illi mallem ipsi vitam eripere. NE. Verum peiores ac nocentiores arbitror, qui sibi volentes reddunt vitam breviorē. PH. Fateor, si qui tales reperiantur. NE. Reperiantur? Imo id faciunt omnes tui similes. PH. Bona verba. NE. Optima Sic tuo cum animo reputa: nonne videtur rectissime dixisse Plinius, Vitam esse vigiliam, & hoc pluribus horis hominem vivere, quo majorem temporis partem impenderit studiis? Somnus enim mors quædam est. Unde & ab inferis venire fingitur, & ab Homero mortis germanus dictus est. Itaque quos somnus occupat, nec inter vivos, nec inter mortuos censentur, sed tamen potius inter mortuos. PH. Ita videtur omnino. NE. Nunc mihi rationem subducito, quantam vitæ portionem sibi refecant, qui singulis diebus tres aut quatuor horas perdunt somno. PH. Video summam

summam immensam. NE. Nonne pro Deo haberes Alcumistam, qui posset decem annos vita sumæ adjicere, & provectiorem ætatem ad adolescentiæ vigorem revocare? PH. Quid ni habeam? NE. Sed hoc tam divinum beneficium ipse tibi præstare potes. PH. Qui sic? NE. Quia mane diei est adolescentia: usque ad me ridiem fervet juvenus; mox virilis ætas; cui succedit pro senectâ vespera; vesperam excipit occasus, velut diei mors. Magnum autem vestigal parsimonia est, sed nusquam majus quam heic. An non igitur ingens lucrum sibi adjunxit, qui magnam vitæ partem, eam que optimam perdere desiit? PH. Vera prædicas. NE. Proinde videtur admodum impudens eorum querimonia, qui naturam accusant, quod hominis vitam tam angustis spatiis finierit, cum ipsi ex eo, quod datur est sibi, sponte tantum amputem. Satis longa est cuique vita, si parce dispensetur. Nec mediocris profectus est, si quis suo quæque tempore gerat. A prandio vix semihomines sumus, cum corpus cibis onustum aggravat mentem, nec tutum est, spiritus ab officia stomachi, concoctionis officium peragentes, ad superiora evocare: a cœna multo minus. At matutinis horis homo totus est homo, dum habile est ad omne ministerium corpus, dum alacer viget animus, dum omnia mentis organa tranquilla sunt ac serena, dum auræ divinæ, ut ait ille, particula spirat, ac sapit originem suam, & rapitur ad honesta. PH. Eleganter tu quidem concionaris. NE. Faber ærarius ob vile lucellum surgit ante lucem: & nos amor sapientiæ non potest expergescere, ut saltem solem ad lucrum inæstimabile evocantem audiamus? Medici non fere dant pharmacum nisi diluculo; illi norunt horas aureas, ut subveniant corpori: nos eas non novimus, ut locupletemus ac sanemus animum? Quod si hæc leve pondus habent apud te, audi: quid apud Solomonem loquatur illa cœlestis sapientia: Qui mane, inquit, vigilavirent ad me, invenient me. Jam in mysticis Psalmis, quanta matutini temporis commendatio? Mane Propheta extollit Domini misericordiam, mane exauditur vox ejus, mane illius deprecatio prævenit Dominum. Et apud Lucam Evangelistam, populus sanitatem ac doctrinam expetens a Domino, mane

ad

ad illum confluit. Quid suspiras, Philypne? PH. Vix lacrymas teneo, cum subit quantum vitæ jacturam fecerim. NE. Supervacaneum est ob ea discrucari, quæ non revocari, sed tamen posterioribus curis sarciri possunt. Huc igitur incumbere potius, quam ut præteritorum inani deploratione futuri quoque temporis jacturam facias. PH. Bene mones; sed me jam sui juris fecit diutina consuetudo. NE. Phy! Clavus clavo pellitur, consuetudo consuetudine vincitur. PH. At durum est ea relinquere, quibus diu assueveris. NE. Initio quidem; sed eam molestiam diversa consuetudo primum lenit, mox virtutis in summam voluptatem ut te brevis molestiæ non oporteat pœnitere. PH. Vereor, ut succedat. NE. Si septuagenarius esses, non retraherem te a solitis, nunc vix decimum septimum, opinor, annum egressus es. Quid autem est quod ista ætas non possit vincere, si modo adsit promptus animus? PH. Equidem aggrediar, conaborque ut ex Philypno fiam Philologus. NE. Id si feceris, mi Philypne, fat scio, post paucos dies & tibi serio gratulaberis, & mihi gratias ages, qui monuerim.

OPULENTIA SORDIDA.

JACOBUS, GILBERTUS.

JA. UNDE nobis tam exsuccus, quasi cum cicadis interea rore sis pastus? mihi nihil aliud quam syphar hominis esse videris. GI. Apud inferos umbræ malva & porro saturantur: at ego decem vixi menses, ubi ne id quidem contigit. JA. Ubinam? te quæso; num abreptus in navem galeatam? GI. Nequaquam, sed Synodii. JA. In urbe tam opulenta, bulimia periclitatus es? GI. Maxime. JA. Quid in causa? An deerat pecunia? GI. Nec pecunia, nec amici. JA. Quid igitur erat mali? GI. Mihi reserat cum hospite Antronio. JA. Cum illo opulento? GI. Sed fordissimo. JA. Monstri simile narras. GI. Minime; sed sic fiunt divites qui e summa emergunt inopia. JA. Quid ita libuit tot menses apud talem hospitem commorari? GI. Erat quod alligaret: & sic tunc

erat animus. JA. Sed dic, obsecro, quo tandem vivit illi apparatu? GI. Dicum, quando quidem actorum laborum solet esset jucunda commemoratio. JA. Mihi certe futura est. GI. Illud cœlitus accessit incommodi, cum illic agerem; totos tres menses spirabat Boreas, nisi quod illic nescio quo pacto nunquam perseverat ultra diem octavum. JA. Quomodo igitur spirabat totos tres menses? GI. Sub eum diem velut ex constituto mutabat stationem, sed post horas octo migrabat in locum priorem. JA. Ibi tenui corpusculo opus erat foco luculento. GI. Satis erat ignis, si suppetisset lignorum copia. Verum ne quid heic faceret impendii noster Antronius, ex rusculis insularibus evellebat arborum radices ab aliis neglectas, idque fere noctu. Ex his nondum bene siccis struebatur ignis non absque fumo, sed sine flamma: non qui calefaceret; sed qui præstaret, ne vere dici posset ibi nullum esse ignem. Unicus autem ignis durabat totum diem, adeo temperatum erat incendium. JA. Illic hibernare durum erat. GI. Imo multo durius æstivare. JA. Qui sic? GI. Quoniam ea domus, tantum habebat pulicum ac cimicum, ut nec interdiu quietum esse, nec noctu somnum capere liceret. JA. Divitias miseras! GI. Præsertim in hoc pecoris genere. JA. Oportet illic ignavas esse fœminas. GI. Latitant, nec inter viros versantur. Ita fit ut illic & fœminæ nihil aliud sint quam fœminæ, & viris defint ea ministeria quæ solent ab eo sexu suppeditari. JA. Sed Antronium interim non pigebat tractationis? GI. Illi in hujusmodi sordibus educato præter lucrum nihil erat dulce. Ubivis potius habitabat quam domi; nulla in re non negotiabatur. Seis autem eam urbem esse præ cæteris Mercurialem. Pictor illi nobilis deplorandum existimavit, si dies abiisset sine linea; Antronius longe magis deplorabat, si dies præteriiisset absque lucro. Quod si quando evenisset, domi quærebat Mercurium. JA. Quid faciebat? GI. Habebat in ædibus cisternam ex ejus civitatis more, illic hauriebat aliquot aquæ situlas, & infundebat in vasa vinaria. Heic erat certum lucrum. JA. Fortasse vinum erat æquo vehementius. GI. Imo plus erat quam vappa: nunquam enim emebat vinum nisi corruptum,

corruptum, quo minores emeret. Ex eo ne quid periret, subinde fæces annorum decem miscebat: volvens ac revolvens omnia, quo mustum videretur: neque enim ille passus fuisset ullam fæcis micam perire. JA. At si qua fides medicis, tale vinum gignit vesicæ calculos. GI. Non errant me dici: nam in ea domo nullus erat annus tam felix, quin unus atque alter calculo periret; nec horrebat ille funestam domum. JA. Non? GI. Etiam a mortuis colligebat vectigal. Nec aspernabatur quamvis exiguum lucellum. JA. Dicis furtum. GI. Lucrum vocant negotiatores. JA. Quid interea bibebat Antronius? GI. Idem ferme nectar. JA. Non sensit malum? GI. Durus erat, qui vel fœnum esse posset; & talibus, ut dixi, deliciis fuerat a tenires educatus. Hoc lucro nihil existimabat certius. JA. Quid ita? GI. Si supputes uxorem, filios, filiam, generum, operas, & famulas, alebat domi fere corpora triginta tria. Jam quo vinum erat dilutius, hoc & parcius bibebatur, & serius exhauriebatur. Heic mihi subducito, in singulos dies addita aquæ situla quam non pœnitendam summam conficiat in annum? JA. O fordes! GI. Atqui non minus compendii redibat ex pane. JA. Quò pacto? GI. Emebat triticum vitiatum, quod alius nolisset emere. Heic præsens statim lucrum, quia minoris emebat. Ceterum vitio medicabatur arte. JA. Qua tandem? GI. Est argillæ genus frumento non dissimile, quo videmus & equos delectari, dum & parietes arrodunt, & ex lacunis ea argilla turbidis bibunt libentius. Ejus terræ tertiam partem admiscebat. JA. Est istuc medicari? GI. Certe tritici vitium minus sentiebatur: an hoc quoque lucrum putas aspernandum? Adde jam aliud stratagema: Domi panem subigebat; nec id crebrius, etiam æstate, quam bis in mense. JA. Istuc est lapides apponere, non panes. GI. Aut si quid lapide durius. Sed huic quoque malo erat paratum remedium. JA. Quodnam? GI. Fragmenta panis immersa cythis vino macerabant. JA. Similes habebant labra lactucas. Sed ferebant talem tractationem operæ? GI. Primum narrabo primatum ejus familiæ apparatus; quo facilius divinis, quomodo tractentur operæ. JA. Audire cupio. GI. De jentando

tando nulla erat illic mentio, prandium fere differebatur in horam a meridie primam. JA. Quam ob rem? GI. Exspectabatur Antronius paterfamilias. Cœnabatur interdum ad horam decimam. JA. At tu solebas esse inedia impatientior. GI. Eoque subinde clamabam ad Antronii generum Orthrogonum, (agebamus enim in eodem conclavi:) Heus Orthrogone, non cœnatur hodie apud Synodios? Commode respondit, brevi adfuturum Antronium. Cum nihil viderem apparari, & latraret stomachus, Heus, inquam, Orthrogone, erit hodie pereundum fame? Excusabat horam, aut aliud simile. Cum non ferrem stomachi latratum, rursus interpellabam occupatum. Quid futurum est? inquam: eritne moriendum fame? Ubi jam Orthrogonus consumsisset omnem tergiversationem, abiit ad famulos, iussitque adornari mensam. Tandem cum nec rediret Antronius, nec quidquam appararetur, Orthrogonus victus conviciis meis descendebat ad uxorem, & socrum, ac liberos, elamitans ut apparent cœnam. JA. Nunc saltem exspecto cœnam. GI. Ne propera. Prodibat tandem famulus claudus, ei præfectus negotio, non admodum dissimilis Vulcano; insternit mensam linteo. Ea prima cœnæ spes. Tandem post longam vociferationem afferuntur phialæ vitreæ, cum aqua sane limpida. JA. Altera cœnæ spes. GI. Ne propera, inquam. Rursum post atroces clamores adfertur phiala illius nectaris fœculenti plena. JA. O factum bene! GI. Sed sine pane. Nihil adhuc periculi; nemo famelicus bibit lubens tale vinum. Clamatum est iterum usque ad ravim. Tum demum apponitur panis ille, quem vix ursus dentibus frangeret. JA. Certe jam vitæ consultum est. GI. Sub multam noctem tandem venit Antronius; hoc fere præmio inauspicatissimo, ut diceret, sibi dolere stomachum. JA. Quid heic mali auspicii? GI. Quia tunc nihil erat quod ederetur. Quid enim exspectes, hospite male affecto? JA. Dolebat re vera? GI. Adeo, ut solus devoraturus fuerit tres capos, si quis dedisset gratis. JA. Exspecto convivium. GI. Primum ipsi apponebatur patina cum farina fabacea; quod opsonii genus illic vulgo venditur tenuibus. Ajebat se hoc uti remedio ad-

versus

versus omne morbi genus. JA. Quot eratis convivæ?
 GI. Interdum octo aut novem; inter quos erat Verpius ille doctus, quem arbitror tibi non ignotum, & filius familias natu major. JA. Quid illis apponebatur? GI. An non satis est frugi hominibus quod Melchisedec obtulit Abrahæ quinque regum victori? JA. Nihil igitur opsonii? GI. Erat nonnihil. JA. Quodnam? GI. Memini nos fuisse in mensa convivas numero novem; cum in patina non numerarem nisi septem foliola lactucæ aceto innatantia, sed absque oleo. JA. Solus igitur ille devorabat sus fabas? GI. Vix femiobolo emerat: nec tamen vetabat, si quis proxime assidens vellet gustare; sed incivile videbatur, languido suum eripere cibum. JA. Secabantur folia, quemadmodum de cumino meminit proverbium? GI. Non; sed lactucis a primoribus absumtis, reliqui panem immergebant aceto. JA. Quid autem post septem folia? GI. Quid, nisi caseus conviviorum clausula? JA. Hicne erat apparatus perpetuus? GI. Propemodum; nisi quod interdum, si eo die Mercurium fuisset expertus propitium, erat paulo profusior. JA. Quid tum? GI. Jubebat emi tres uvas recentes uno æreo nummulo. Ea res exhilarabat totam familiam. JA. Quid ni? GI. Id eo duntaxat tempore, quo summa est uvarum ibi vilitas. JA. Proin extra autumnum nihil profundeabat? GI. Profundeabat. Sunt illic naviculatores, qui concharum minutum genus hauriunt, potissimum e latrinis: hi clamore certo significant quid habeant venale: ab his interdum jubebat emi dimidio nummuli, quem illi bagathinum appellant. Tum vero dixisses, in ea familia esse nuptias, nam igni erat opus, licet celerime percoquantur. Atque hæc quidem post caseum, loco bellariorum. JA. Bella mehercule bellaria! Sed nihil unquam apponebatur carniū aut piscium? GI. Tandem victus meis clamoribus, cœpit esse splendidior. Quoties autem videri volebat Lucullus, hi ferme erant missus. JA. Istuc vero lubens audiero. GI. Primo loco dabatur juscūlum, quod ille, nescio quam ob causam, appellant: ministram. JA. Lautum, opinor. GI. His conditum aromatibus: Admovetur igni cacabus aqua plenus; in eam conjiciuntur

jiciuntur aliquot fragmenta casei bubalini, qui jam olim in saxum induruit, nam ad defringendum aliquid bona securi opus est. Cum ea fragmenta tepore aquæ solvi cœperint, inficiunt eam ne possit mera di aqua, hoc juscule præparant stomachum. JA. Suibus dignum. GI. Dein apponitur paululum carniū de ventre veteris vaccæ, sed elixum ante dies quindecim. JA. Fœtet igitur. GI. Maxime; sed adhibetur remedium. JA. Quodnam? GI. Dicam, sed vereor ne imitatus. JA. Scilicet. GI. Miscent ovum aquæ calefactæ: eo jure perfundunt carnem; ita magis falluntur oculi quam nares, nam fœtor erumpit per omnia. Si dies requirit esum piscium, interdum apponuntur auratæ tres, nec hæ magnæ, cum convivæ sint septem aut octo. JA. Præterea nihil? GI. Nihil nisi caseus illi saxeus. JA. Novum mihi narras Lucullum. Sed qui potuit tam exilis apparratus tot sufficere convivis, præsertim nullo relictis jentaculo? GI. Imo ne sis insciens, ex ejus convivii reliquiis alebantur focrus nurus, filius natus minor, famula, & aliquot parvuli. JA. Tu quidem admirationem meam auxisti, non ademisti. GI. Istuc tibi vix possum describere, nisi prius ordinem convivii depinzero. JA. Pinge igitur. GI. Antronis obtinebat primum locum, nisi quod ego illi sedebam dexter, velut extraordinarius: e regione Antronii Orthrogonus; Orthrogono assidebat Verpins, Verpio Strategus natione Græcus: Antronio sinister assidebat filius natus major. Si quis accessisset conviva, ei locus dabatur pro dignitate. Primum de jure minimum erat vel periculi vel discriminis, nisi quod in procerum discis natabant fragmenta bubalini casei. Cæterum ex phialisvini aquæque ferme quatuor vallum quoddam fiebat, ut nemo posset attingere quod erat appositum, præter tres, ante quos stabat patina, nisi quis sustinisset esse impudentissimus, & transilire septa. Nec tamen ea patina diu manebat, sed mox tollebatur, ut aliquod superesset familiæ. JA. Quid igitur edebant reliqui? GI. Suo more deliciabantur. JA. Qui? GI. Panem illum argillaceum macerabant vino fæcis vetustissimæ. JA. Tale convivium oportuit esse perbreve. GI. Frequenter hora prolixius. JA. Qui potuit?

potult? Gⁱ. Sublatis, ut dixi, mox, quæ non carebant periculo, ponebatur caseus, unde nullum erat periculum ne quisquam, ullo cultello escario quidquam abraderet. Manebat illa præclara fæx, & suus cujusque panis. Atque inter hæc bellaria tuto miscebantur fabulæ. Interim prandebat fœminarum senatus. JA. Quid interim operæ? Gⁱ. Nihil habebant nobiscum commune, suis horis sibi prandebant ac cœnabant. Sed hi cibo capiendō vix semihoram impendebant toto die. JA. Verum apparatus cujusmodi? Gⁱ. Isthuc tuum est divinare. JA. At Germanis vix sufficit hora in jentaculum, tantundem in merendam, sesquil ora in prandium, duæ horæ in cœnam: ac nisi asfatim expleantur eleganti vino, bonis carnibus ac piscibus, deferunt patronum, & fugiunt in bellum. Gⁱ. Suus cuique genti mos est. Itali minimum impendunt gulæ; pecuniam malunt quam voluptantem; & sobrii sunt natura quoque, non solum instituto. JA. Nunc profecto non miror te nobis redisse tam exilem; sed omnino vivum redisse demiror, præsertim cum antea capis, perdicibus, turturibus & phasianis assuevisses. Gⁱ. Plane perieram, nisi repertum fuisset remedium. JA. Male res agitur, ubi tot remediis est opus. Gⁱ. Effeceram ut mihi jam languescenti in singula convivia daretur quarta pars pulli elixi. JA. Nunc incipies vivere. Gⁱ. Non admodum. Emebatur pullus exiguus, ne multum impenderetur; cujusmodi sex non sufficerent une boni stomachi Polono in jentaculum. Nec emto dabant cibum, ne quid esset impendii: itaque macie enecti ac semivivi coquebatur ala aut poples; jecur dabatur Orthrogoni filio infanti. Jus autem semel atque iterum ebibebant mulieres, subinde nova infusa aqua. Itaque poples ad me veniebat pumice ficior, & quovis putri ligno insipidior. Jus nihil erat nisi mera aqua. JA. Et tamen audio illic avium genus & copiosissimum esse, & elegans, & vile. Gⁱ. Est prorsus; sed illis carior est pecunia. JA. Satis dedisti pœnarum, etiamsi Romanum pontificem occidisses, aut si minxisses ad sepulchrum divi Petri. Gⁱ. Sed audi reliquum fabulæ. Scis esse in quaque hebdomada quinque dies, quibus vescimur carnibus. JA. Nimium. Gⁱ. Duos itaque pullos duntaxat emebant.

emebant. Die Jovis se fingeabant oblitās emere, ne vel totum pullum eo die apponerent, vel aliquid superesset. JA. Næ iste Antronius superat etiam Euclionem Plautinum. Sed piscariis diebus quo remedio consulebas vitæ? GI. Amico cuidam dederam negotium, ut mihi meo ære in singulos dies emeret ova tria, duo in prandium, unum in cœnam. Sed heic quoque fœminæ pro recentibus care emtis supponebant semiputria; ut mecum præclare crederem actum, si ex tribus unum esset quod edi posset. Tandem & utrem vini purioris mea pccunia emeram: cæterum mulieres effracta sera intra paucos dies exforbuerunt, non admodum irato Antronio. JA. Itane nullus erat illic, quem tui miseresceret? GI. Miseresceret? imo videbar illis gluto quispiam, & helluo, qui tantum ciborum unus devorarem. Itaque subinde me admonerat Orthrogonus, haberem ejus regionis rationem, meæque consulerem incolumitati: & aliquot nostrates commemorabat, quibus illic edacitas conciliasset aut mortem, aut morbum gravissimum. Cum is me videret deliciis quibusdam, quas illic ex nucleis pineis, aut peponum, melonumque venditant pharmacopolæ, fulcire corpusculum, & assiduis laboribus, & inedia, & jam etiam morbo fractum, subornat medicum mihi amicum & familiarem, ut persuadeat victus moderationem. Egit hoc mecum diligentur. Moxque sensi subornatum: nec respondi tamen. Cum idem accuratius mecum ageret, nec admonendi faceret finem; Dic, inquam, mihi, vir egregie, serio isthæc loqueris, an joco? Serio, inquit. Quid igitur suades ut faciam? A cœnis in totum abstine; & vino adde, at minimum, aquæ dimidium. Risi præclarum consilium. Si me cupis extinctum, huic corpusculo & raro & exili, & spiritibus subtilissimis, vel semel a cœna abstinere mors esset: id toties ipsa re compertum habeo, ut non libeat iterum experiri. Quid autem futurum censes, si sic pransus a cœna temperem? Et tali vino jubes addi aquam? quasi non præstaret puram aquam bibere, quam fœculentam. Nec dubito, quin hæc te loqui jusserit Orthrogonus. Subrisit medicus, ac mitigavit consilium. Non hæc loquor, inquit, Gilberte doctissime, quod in totum arceam te a cœnia; licetbit

licebit gustare ovum, & semel bibere : sic enim ipse vivo. In cœnam coquitur ovum : inde capio vitelli dimidum, reliquum do filio ; mox hausto semicyatho vini, studeo in multam noctem. JA. Num isthæc vera prædicabat medicus ? GI. Verissima. Nam ipse forte per viam ambulans, redibam a sacro, & comes admonuerat, illic habitare medicum ; libuit videre regnum illius. Erat autem dies dominicus. Pulsavi fores : apertæ sunt ; ascendi ; offendo medicum cum filio, & eodem famulo prædentem. Apparatus erat duo ova, præterea nihil. JA. Oportuit esse exsangues homines. GI. Imo ambo erant pulchre habito corpore, colore vivido ac rubido, oculis lætis. JA. Vix credibile est. GI. At ego compertissima narro. Nec ille solus ad istum vivit modum, sed complures alii, & imaginibus clari & re lauta. Polyphagia, & polypotia, crede mihi, consuetudinis res est, non naturæ. Si quis paulatim assuescat, tandem eo proficiet, ut idem faciat quod Milo, qui bovem eodem die totum absumsit. JA. Deum immortalem ! si tam parvo victu licet tueri valetudinem, quantum impendiorum perit Germanis, Anglis, Danis, & Polonis ? GI. Plurimum haud dubie, & quidem non sine gravi tum valetudinis tum ingenii detrimento. JA. Sed quid obstabat, quo minus tibi sufficeret ille victus ? GI. Quia diversis assueveram ; & serum jam erat mutare consuetudinem : quanquam me non tam offendeat ciborum exiguitas, quam corruptio. Duo ova poterant sufficere, si fuissent recens nata : vini cyathus erat satis, nisi pro vino daretur fæx vapida : dimidium panis aluisset, nisi pro pane daretur argilla. JA. Adeone sordidum esse Antronium in tantis opibus ? GI. Arbitror censum illius non fuisse infra octoginta ducatorum millia. Nec ullus erat annus quo non accederet lucrum mille ducatorum, ut dicam parcissime. JA. Sed juvenes illi quibus hæc parabantur, num eadem utebantur parsimonia ? GI. Utebantur, sed domi duntaxat ; foris liguriebant, scortabantur, ludebant aleam : cumque pater in gratiam honestissimorum convivarum gravaretur teruncium impendere, juvenes interdum una nocte sexaginta ducatos perdebant alea. JA. Sic perire solent quæ sordibus corraduntur. Ve-

rum e tantis periculis incolumnis, quo nunc te confers? **GI.** Ad vetustissimum Gallorum contubernium, farturus quod illic dispendii factum est.

PROCI ET PUELLÆ.

PAMPHILUS, MARIA.

PA. **S**ALVE crudelis, salve ferrea, salve adamantina. **MA.** Salve tandem & tu Pamphile, quoties & quantum voles, & quocunque libet nomine. Sed interim mihi videris oblitus nominis mei; Maria vocor. **PA.** At Martiam dici oportuit. **MA.** Quid ita, quæso? Quid mihi cum Marte? **PA.** Quia quemadmodum illi deo pro ludo est, homines interficere, ita et tibi: nisi quod tu Marte crudelior occidis etiam amantem. **MA.** Bona verba. Ubinam strages ista mortalium, quos ego occidi? Ubi sanguis interfectorum? **PA.** Unum cadaver vides exanime, si modo me vides. **MA.** Quid ego audio? Mortuus loqueris & obambulas? utinam mihi nunquam occurrant umbræ formidabiliores! **PA.** Ludis tu quidem; tamen interim miserum exanimas, & crudelius occidis, quam si confoderes telo. Nunc longo cruciatu excarnificor miser. **MA.** Eho, dic, quot gravidæ ad tuum occursum abortierunt? **PA.** Atqui pallor arguit exsanguem magis, quam ulla sit umbra. **MA.** Atqui iste pallor tinctus est viola. Sic palles ut cerasum maturef-cens, aut uva purpurascens. **PA.** Satis procaciter rides miserum. **MA.** Atqui si mihi non credis, admove speculum. **PA.** Non optarim aliud speculum; nec arbitror esse clarius ullum, quam in quo me nunc contemplor. **MA.** Quod speculum mihi nar-ras? **PA.** Oculos tuos. **MA.** Argutator, ut semper tui similis es! Sed unde doces esse exanimem te? An cibum capiunt umbræ? **PA.** Capiunt, sed insipidum qualem ego. **MA.** Quibus igitur vescuntur? **PA.** Malvis, porris, & lupinis. **MA.** Atqui tu non absti-nes a capis & perdicibus. **PA.** Verum; sed interim nihilo plus sapiunt palato meo, quam si malvis vesce-rer, aut betis absque pipere, vino & aceto. **MA.** O te miserum! & tamen interim obefulus es. An et lo-
quuntur

quantur exanimēs? PA. Sic ut ego, voce perquam exili. MA. Atqui nuper cum audirem te convician-tem rivali tuo, vox non erat admodum exilis. Sed obsecro te, num etiam ambulant umbræ? num vestiuntur? num dormiunt? PA. Etiam cōeunt, sed suo more. MA. Næ tu suavis nugator es. PA. Sed quid dices, si argumentis, Achilleis evincam, et me esse mortuum, & te esse homicidam? MA. Absit omen, Pamphile: sed aggredere sophisma. PA. Primum illud mihi donabis, opinor, mortem nihil aliud esse, quam abductionem animæ a corpore. MA. Largior. PA. Sed ita, ut ne repossas, quod dederis. MA. Non fiet. PA. Tum haud inficieberis, eum qui alteri adimit animam, homicidam esse. MA. Accedo. PA. Concedes & illud, quod a gravissimis auctoribus dictum, tot seculorum suffragiis comprobatum est, animam hominis non illic esse ubi animat, sed ubi amat. MA. Isthuc explana crassius; non enim satis assequor quid velis. PA. Et hoc sum infelicior, quod isthuc non æque sentis atque ego. MA. Fac ut sentiam. PA. Eadem opera fac ut sentiat adamas. MA. Equidem puella sum, non lapis. PA. Verum; sed adamante durior. MA. Sed perge colligere. PA. Qui corripuntur afflatu divino, nec audiunt, nec vident, nec olfaciunt, nec sentiunt, etiamsi occidas. MA. Audivi sane. PA. Quid conjectas esse in causa? MA. Dic tu, philosophe. Nimirum quoniam animus est in cœlis, ubi habet quod vehementer amat, & abest a corpore. MA. Quid tum postea? PA. Quid tum, dura? Illud consequitur, & me esse mortuum, & te esse homicidam. MA. Ubi est igitur anima tua? PA. Illuc ubi amat. MA. Quis autem ademit tibi animam? Quid suspiras? Dic libere, dices impune. PA. Crudelissima quædam puella, quam ego tamen ne mortuus quidem odisse possum. MA. Humanum ingenium. Sed cur illi vicissim non adimis suam animam, par pari, quod aiunt, referens? PA. Nihil me felicius, si quidem liceat facere permutationem, sic ut illius animus vicissim demigret in pectus meum, quemadmodum meus animus totus demigravit in corpus illius. MA. At licetne mihi tecum vicissim sophistam agere? PA. Sophistriam. MA. Num fieri potest, ut idem

corpus sit animatum, & exanime? PA. Non eodem quidem tempore. MA. Cum abest animatum mortuum est corpus? PA. Est. MA. Nec animatum, nisi cum adest? PA. Esto sane. MA. Qui sit igitur, ut cum ibi sit, ubi amat, animatum tamen corpus unde demigravit? Quod si animatum, etiam cum amat alibi, quomodo vocatur exanime corpus, quod animatum est? PA. Argutare tu quidem satis sophisticè; sed me talibus pedicis non capies. Anima quæ moderatur utrumque corpus animantis, improprie dicitur anima, cum revera sint tenues quædam animæ reliquæ; non aliter quam odor rosarum manet in manu, etiam rosa submotâ. MA. Difficile est, ut video, vulpem capere laqueo. Sed illud responde; Nonne agit, qui occidit? PA. Maxime. MA. Et patitur qui occiditur? PA. Scilicet. MA. Qui sit igitur, ut cum qui amat, agat, quæ amatur, patiatur; occidere dicatur, quæ amatur, cum amans potius occidat se ipsum? PA. Imo contra; qui amat, patitur; quæ amatur, agit. MA. Isthuc nunquam evinces apud Areopagitas Grammaticos. PA. At evincam apud Amphictyones Dialecticos. MA. Verum ne graveris & illud respondere. Volens amas, an nolens? PA. Volens. MA. Cum igitur liberum sit non amare, videtur homicida quisquis amat; præterque jus accusat puellam. PA. Atqui puella non ideo occidit, quod amatur, sed quod non amat mutuum. Occidit autem quisquis servare potest, nec servat. MA. Quid si juvenis amet inaccessa, hoc est, uxorem alienam, aut virginem Vestalem? num illa amabit mutuum, ut servet amantem? PA. Sed hic juvenis amat, quod amare fas piunique est, atque etiam æquum & bonum, & tamen occiditur. Quod si leve est homicidii crimen, & veneficii ream peragam. MA. Isthuc prohibeant superi. An Circen quampiam ex me facies? PA. Aliquid & ista crudelius. Nam porcus aut ursus esse malim, quam id quod nunc sum, exanimis. MA. Quo tandem veneficii genere perdo homines? PA. Fascino. MA. An igitur vis, ut posthac abs te desectam noxios oculos? PA. Bona verba. Imo magis afflicte. MA. Si mihi sunt oculi fascinatores, qui sit, ut non contabescant & cæteri, quos obtueor? Itaque suspicor, fascinum istud esse in tuis oculis, non in meis. PA. Non

fat tibi erat jugulare Pamphilum, ni insultes insuper?
MA. O lepidum mortuum! Sed quando parabuntur
exsequiæ? PA. Opinione tua celerius, ni tu succur-
ras. MA. Egon' rem tantam possum? PA. Potes
vel mortuum ad vitam revocare, idque minimo nego-
tio. MA. Si quis mihi porrigat panacen. PA. Nihil
opus herbis; tantum redama. Quid autem facilius?
imo quid equius? Non aliter absolveris ab homicidii
crimine. MA. Apud quod tribunal peragar rea? A-
reo pagitarum? PA. Non; sed apud tribunal Vene-
ris. MA. Ajunt Deam esse placabilem. PA. Imo
nullius ira perinde formidabilis. MA. Habet fulmen?
PA. Non. MA. Habet tridentem? PA. Nequaquam.
MA. Habet hastam? PA. Minime; sed est Dea ma-
ris. MA. Non navigo. PA. Sed habet puerum. MA.
Non est formidabilis ætas. PA. Vindicem ac pervi-
cacem. MA. Quid is mihi faciet? PA. Quid faciet?
Prohibeant omnes superi. Nolo enim illi malum o-
minari, cui bene volo. MA. Tamen effare; nulla
mihi superstitio est. PA. Dicam ergo. Si hunc spre-
veris amantem, non omnino mutuo indignum amore,
nisi fallor, ille fortasse jussu matris immittet tibi pes-
simo veneno tinctum jaculum, ut in sordidum aliquem
depereas, qui te tamen non redamet. MA. Suppli-
cium narras abominandum. Ego sane vel mori præ-
optarim, quam perditæ amare deformem, nec amore
mutuo respondentem. PA. Atqui nuper hujus mali
fuit exemplum insigniter editum in puellam quandam.
MA. Ubi locorum? PA. Aureliæ. MA. Quot anni
sunt? PA. Quot anni? Vix sunt menses decem. MA.
Puellæ quod erat nomen? Quid hæres? PA. Nihil;
novi tanquam te. MA. Quin igitur edis nomen? PA.
Quia non placet omen. Utinam alio quovis nomine
dicta fuisset! Idem habebat nomen, quod tu. MA.
Pater quis erat? PA. Vivit adhuc inter jureconsultos
præcipui nominis, re splendida. MA. Adde nomen.
PA. Mauritius. MA. Cognomen. PA. Aglaius. MA.
Vivitne mater? PA. Nuper reliquit superos. MA.
Quo morbo periit? PA. Quo morbo rogas? mœrore.
Et pater, tametsi vir cum primis fortis, periclitabatur.
MA. Licetne scire matris quoque nomen? PA. Max-
ime. Sophronam nemo non novit. Sed quid sibi vult

ista percunctatio? An me putas apologum comminisci? MA. Egone de te suspicarer hoc? Hæc suspicio pronior est in sexum nostrum. Sed narra, quid acciderit puellæ. Puella erat honesto loco nata, ut dixi, re lauta, forma perquam eleganti: quid multis? digna principe marito. Hujus nuptias ambiebat procus, quidam illi non dissimilis. MA. Quò nomine? PA. Hei mihi, offendor omine; Pamphilus & ille dictus est. Illa nihil non tentantem pertinacissime spreuit. Juvenis dolore contabuit. Nec ita multo post, illa deperire cœpit in quendam, simium verius quam hominem. MA. Quid ais? PA. Adeo perditæ, ut satis dici non queat. MA. Tam elegans puella tam deformem? PA. Vertice acuminato, raro capillitio, eoque lacero & impexo, furfure ac lendibus oppleto: pleramque cranii cutem nudaverat alopecia; oculis refugis, naribus simis ac sursum hiantibus, ore sparso, dentibus putridis, balbutiente lingua, mento scabioso; scapulas deformabat gibbus; venter prominulus, crura vara. MA. Therſiten quempiam mihi depingis. PA. Imo aiunt illi non fuisse nisi unam auriculam. MA. Altera perierat illi fortasse in bello. PA. Imo in pace. MA. Quis hoc ausus est? PA. Dionysius carnifex. MA. Fortasse formæ infelicitatem pensabat res ampla domi? PA. Imo decoxerat, ac plus quam animam debebat. Cum hoc marito tam insignis puella nunc degit ætatem, ac subinde vapulat. MA. Rem miseram narras. PA. Sed veram. Sic visum est Nemese juvenis spreti contumeliam ulcisci. MA. Ego citius optarem extinguī fulmine, quam talem ferre maritum. PA. Ergo ne provoca Nemese, & amantem redama. MA. Siquidem isthuc satis est, redamo. PA. Sed optarim istum amorem esse perpetuum ac proprium: conjugem ambio, non amicam. MA. Neque me id fugit; sed diu deliberandum est in eo, quod semel cœptum rescindi non potest. PA. Apud me quidem nimum diu deliberatum est. MA. Vide autem, ne tibi imponat amor, non optimus consultor. Nam cæcum esse ferunt. PA. Sed oculatus est, qui ex judicio nascitur. Non ideo mihi talis videris, quod amem te; sed ideo te amo, quod talem te conspexerim. MA. At vide ne non satis me perspectam habeas.

habeas. Si calceum induiffes, tum demum sentires, qua parte te urgeret. PA. Jacienda est alea; quam ego multis auguriis colligo rem melius cessuram. MA. Etiam augur es? PA. Sum. MA. Quibus igitur auguriis colligis? An volavit noctua? PA. Illa volat stultis. MA. An a dextris advolavit jugum columbarum? PA. Nihil istiusmodi. Sed mihi jam annis aliquot perspecta est probitas tuorum parentum: ea primum avis est non pessima, e bonis progenerata esse. Neque me clam est, quam salubribus monitis, quam sanctis exemplis apud hos sis instituta. Et plus est, bene institui, quam bene nasci. Habes alterum augurium. Ad hæc, meis majoribus non omnino malis, ni fallor, jam olim cum tuis amicitia non vulgaris intercedit: quin & nos inter nos a teneris, quod ajunt, unguiculis noti sumus: nec male convenit geniis nostris. Jam ætas inter nos, res, dignitas, nobilitas, inter utriusque parentes pene paria sunt. Demum, quod est in amicitia præcipuum, tui mores mihi videntur non pessime quadrare ad meum ingenium. Potest enim per se præclarum esse, quod tamen non sit aptum. Quam mei vicissim tuo congruant, nescio. Hæc videlicet aves, mea lux, mihi promittunt fore inter nos felix, perpetuum, ac lætum jucundumque connubium, modo ne tuus animus mali ominis cantionem nobis occinat. MA. Quam cantilenam optas? Ego præcinam; Sum tuus: tu succine; Sum tua. MA. Brevis quidem cantiuncula; sed longum habet epiphonema. PA. Quid refert, quam longum, modo lætum? MA. Adeo mihi es invisus, ut nolim te committere, cujus in posterum pœniteat. PA. Desine male ominari. MA. Fortassis alia tibi videbor, ubi morbus aut ætas hanc formam immutarit. PA. Nec hoc corpus, o bona, semper erit æque succulentum. Sed ego non contemplor tantum istud undique florens & elegans domicilium hospitem magis adamo. MA. Quem hospitem? PA. Animum istum tuum, cujus decus sempercum ætate crescet. MA. Næ tu plus quam lynceus es, si istud perspicis per tot tectoria. PA. Animum animo perspicio. Ad hæc, in communibus liberis subinde repubescemus. MA. Sed interim perit virginitas. PA. Verum. Sed ego, dic mihi,

mibi, si tibi esset elegans pomarium, optares illic nihil unquam gigni præter flores: an malles, delapsis floribus, videre arbores maturis pomis gravidas? MA. Ut argutatur! PA. Saltem illud responde, utrum est elegantius spectaculum; vitis humi jacens, & computrescens; an amplexa palum aut ulmum, eamque purpureis uvis degravans? MA. Responde tu mihi vicissim, utrum spectaculum amœnium; rosa nitens & lactea in suo frutice; an decerpta digitis, ac paulatim marcescens? PA. Ego rosam existima feliciorē, quæ marcescit in hominis manu, delectans interim & oculos & nares, quam quæ senescit in frutice: nam & illic futurum erat, ut marcesceret: quemadmodum felicius est vinum, quod bibitur antequam acescat. Quanquam non statim marcescit flos puellæ, si nupserit: imo video multas, quæ ante nuptias pallebant, languebant, ac velut extabescebant, ex congressu viri sic enituisse, ut tum demum florere cœperint. MA. Attamen favorabilis ac plausibilis apud omnes est virginitas. PA. Elegans quidem res puella virgo; sed quid juxta naturam prodigiosius anu virgine? Nisi matri tuæ defluxisset flos ille, nos istum flosculum non haberemus. Quod si, ut spero, non sterile fuerit nostrum conjugium, pro una virgine multas dabimus. MA. Attamen aiunt, rem Deo gratissimam esse castitatem. PA. Et ideo castam puellam mihi cupio nubere, ut cum illa caste vivam. Magis erit animorum quam corporum conjugium. Gignemus Reipublicæ, gignemus Christa. Quantulum aberit hoc matrimonium a virginitate? Et fortasse olim sic convivemus, quemadmodum vixit cum Maria Joseph. Sed interim piscemus virginitatem. Non enim statim pervenitur ad summum. MA. Quid ego audio? Violanda virginitas, ut discatur? PA. Quidni? Quemadmodum paulatim bibendo vinum parcius, discimus esse abstemii. Uter tibi videtur temperantior, qui in mediis deliciis accumbens abstinet, an qui semotus ab his, quæ provocant intemperantiam? MA. Arbitror eum fortius temperantem, quem parata copia non potest corrumpere. PA. Utri verius debetur laus castitatis? eîne qui semet exsecat, an qui membris integris, tamen abstinet a Venere? MA. Equidem posteriori, meo

meo calculo, tribuerim laudem castitatis, priori demeritiā. PA. An qui voto adstricti abjurant matrimonium, nonne quodam modo exsecant sese? MA. Videtur. PA. Jam non est virtus non coire. MA. An non est? PA. Sic accipe. Si per se virtus esset non coire, vitium esset coire. Nunc incidit, ut vitium sit non coire, coire virtus. MA. Quando hoc incidit? PA. Quoties ab uxore jus suum petit maritus, præsertim si prolis amore quærit complexum. MA. Quid si lasciviat? non est fas negare? PA. Fas est monere, vel rogare potius blandius, ut temperet: pernegare instanti, fas non est. Quanquam hac quidem in parte raras audio querelas maritorum de suis uxoribus. MA. At dulcis est libertas. PA. Imo gravis est sarcina virginitas. Ego tibi rex ero, tu mihi regina: imperabimus familiæ vostro arbitrato: an tibi videtur ista esse servitus? MA. Vulgus conjugium capistrum vocat. PA. Sed ipso vero capistro digni sunt, qui sic vocant. Dic mihi, quæso, an non animus tuus est alligatus corpori? MA. Videtur. PA. Non aliter quam avicula cavæ. Et tamen consule illum, an cupiat esse liber. Negabit, opinor. Quam ob rem? Quia libenter est alligatus. MA. Res est utrinque modica. PA. Tanta tutior. Eam tu domi augebis parsimonia, quæ non sine causa dicta est magnum vectigal; ego foris industria. MA. Innumeras curas secum adferunt liberi. PA. Sed iidem innumeras voluptates, ac sæpè numero multo cum scœnore reponunt parentibus officium. MA. Misera quædam res est orbitas. PA. An nunc orba non es? Quid autem opus in re dubia male ominari? Dic mihi, utrum malles nunquam nasci, an nasci moritura? MA. Equidem malim nasci moritura. PA. Sic miserior est orbitas, quæ prolem nec habuit, nec habitura est: quemadmodum feliciores sunt, qui vixerunt, quam qui nec nati sunt, nec nascentur unquam. MA. Qui sunt isti, qui non sunt, nec erunt? PA. Quanquam qui recusat ferre casus humanos, quibus omnes ex æquo sumus obnoxii, sive plebei sumus, sive reges, is e vita migret oportet; & tamen quidquid acciderit, tu non feres nisi dimidium, ego majorem portionem in me transferam. Ita si quid acciderit læti, gemina set voluptas: si quid mali, societas adimet dimidium ægritudinis.

ægritudinis Mihi vero, si fata vocent, dulce fuerit vel immori tuis complexibus. MA. Facilius ferunt homines, quod juxta communes naturæ leges accidit : sed video, quanto plus molestiarum adferunt nonnullis parentibus liberorum mores, quam mortes. PA. Istius rei ne quid accadat, maxima ex parte in nobis situm est. MA. Qui sic? PA. Quoniam fere boni nascuntur ex bonis, quod an indolem attinet. Neque enim e columbis nascuntur milvii. Dabimus igitur operam, ut ipsi boni simus. Deinde curabimus liberos nostros ab ipso statim lacte sanctis præceptis & opinionibus imbuendos. Plurimum refert, quod infundas rudi testulæ. Ad hæc curabimus, ut domi habeant exemplum vitæ quod imitentur. MA. Difficile est quod narras. PA. Nec mirum; quia pulchrum est: atque ob hoc ipsum tu quoque difficilis es. At tanto studiis acrioribus huc enitemur. MA. Habebis sequacem materiam, ut vide, ut me formes, fingasque. PA. Sed interim pronuncia tria verba. MA. Nihil facilius; sed verba simul atque semel evolarint, non revolant. Dabo consilium utrique commodius. Ages cum tuis ac meis parentibus, ut utrorumque voluntate res transigatur. PA. Ambire me jubes; tu potes tribus verbis rem certam reddere. MA. An possim, nescio: mei juris non sum. Nec sine majorum auctoritate olim coibant conjugia. Verum, utcurquæ est, arbitror auspiciatius fore nostrum conjugium, si parentum auctoritate coeat. Et vestrum est ambire, nobis decorum non est. Gaudet enim rapi virginitas, etiam si nonnunquam vehementius amemus. PA. Non pigebit ambire, modo ne me frustretur tuum unius suffragium. MA. Non frustrabitur; bono animo esto, mi Pamphile. PA. Tu mihi heic religiosior es, quam vellem. MA. Imo tu tuum ipsius suffragium apud te prius expende. Nec affectum istum tuum adhibe in consilium, sed orationem. Quod affectus decernit, temporarium est: quod autem dicat ratio, perpetuo solet placere. PA. Næ tu pulchre philosopharis; itaque parere certum est tuis consiliis. MA. Non pœnituerit obsequii. Sed heus tu, incidit interim scrupulus, qui meum animum male habet. PA. Valeant scrupuli. MA. Vin' me nubere mortuo? PA. Nequaquam:

quaquam: sed revixero. *Ma.* Amovisti scrupulum. Bene vale, mi Pamphile. *Pa.* Isthuc tu cura. *Ma.* Precor tibi lætam noctem. Quid suspiras? *Pa.* Lætam noctem ais? Utinam largiare quod precaris. *Ma.* Ne quid præpropere; adhuc tua messis in herba est. *Pa.* Nihilne tui mecum auferam? *Ma.* Hunc pastillum, qui tibi cor exhilaret. *Pa.* Adde saltem osculum. *Ma.* Cupio tibi virginitatem integram & illibatam tradere. *Pa.* An osculum aliquid decerpit virginitati? *Ma.* Vis igitur ut aliis quoque largiar oscula? *Pa.* Nequaquam: mihi servare volo mea oscula. *Ma.* Tibi servo. Quanquam est aliud, cur in præsentia nec ausim dare osculum. *Pa.* Quid istuc? *Ma.* Ais tuum animum pene totum demigrasse in corpus meum; in tuo quam minimum superesse: vereor itaque ne in osculo hoc ipsum, quod in te superest, transfiliat in me, tuque jam totus fias exanimis. Accipe igitur dextram, mutui amoris symbolum, ac bene vale. Tu gnaviter rem gere. Ego interim Christum comprecabor, ut, quod igitur, utrique nostrum velit esse felix ac faustum.

MILITIS, ET CARTHUSIANI.

Mi. SALVE, mi frater. *Ca.* Salve & tu, germane carissime. *Mi.* Vix te agnosco. *Ca.* Adeone consenui intra biennium? *Mi.* Non: sed caput rasum, nova vestis, faciunt, ut mihi videaris aliud quoddam animal. *Ca.* Itane non agnosceres uxorem tuam, si tibi occurreret induta nova veste? *Mi.* Non, si tali. *Ca.* At ego te probe agnosco, cui non solum vestis mutata est, verum etiam facies, totusque corporis habitus. Quot coloribus pictus es? Nulla avis æque variat plumas suas. Tum quam omnia sæcto, quam nihil juxta naturam, aut morem communem! Adde tonsum verticem, barbam semirasam, silvam, quæ supra labrum superius est, perplexam, nec aliter hinc & hinc prominentem, quam solent in felibus pili longiores. Nec una cicatrix ædavit vultum; ut Samius quispiam literatus videri possis, de quo jocus est proverbii. *Mi.* Sic decet redire e bello. Sed dic mihi, erat heic
tanta

tanta bonorum medicorum inopia? *Ca.* Quam ob rem? *Mi.* Quia nulli commiseris sanandum cerebrum tuum prius, quam in hanc servitutem te præcipitem dares. *Ca.* Itane videor insanisse? *Mi.* Maxime. Quid erat necesse heic te sepeliri ante tempus, cum esset unde commode viveres in mundo? *Ca.* At nunc non videor tibi in mundo vivere? *Mi.* Non, per Jovem. *Ca.* Dic quam ob rem? *Mi.* Quia non licet ambulare quo velis. Huic loco velut cavæ includeris: adde rasuram, vestem prodigiosam, solitudinem, piscium perpetuum esum, ut mirer te ipsum non verti in piscem. *Ca.* Si verterentur homines in omnia quibus vescuntur, tu jam pridem porcus esses. Nam suilla soles delectari. *Mi.* Non dubito quin jam dudum pœniteat te instituti: paucos enim comperio, quos non capiat pœnitudo. *Ca.* Hoc illis usu venit, qui se in hoc vitæ genus velut in puteum præcipitant: ego descendi sensim & consulto; prius explorato me ipso, perspectaque tota hujus vitæ ratione, jam annos natus viginti octo, qua ætate sibi quisque notus esse potest. Quod ad locum attinet, tu quoque loco angusto concluderis, si totius mundi consideres amplitudinem. Nec refert quam spatiosus sit locus, modo nihil desit ad vitæ commoditatem. Multi raro, aut nunquam exeunt civitatem, in qua nati sunt: qui si vetarentur exire, magnopere sibi displicerent, & incesceret illis mira libido relinquendæ civitatis. Hic affectus vulgaris est, quo ego careo. Imaginor, heic totum esse mundum, & hæc tabula mihi totum terrarum orbem, repræsentat, quem ego cogitatione jucundius simul & tutius perambulo, quam is qui navigavit ad novas insulas. *Mi.* Heic tu propemodum dicis verum. *Ca.* Rasuram damnare non potes, qui volens tondearis, utique commoditatis gratia. Mihi rasura, si nihil aliud, certe reddit caput purius, ac fortasse salubrius. Venetiæ quam multi patricii totum etiam caput radunt! Quid autem habet prodigiosum vestis? Nonne tegit corpus? Ad duplicem usum adhibetur vestis, ut depellatur injuria cœli, eaque velet quæ pudor jubet tegi. An non hos usus præbet hæc vestis? Sed offendit color. Quis color magis decet omnes Christianos, quam is qui datus est omnibus in baptismo?

baptismo? Dictum est tibi quoque; Accipe vestem candidam. Hæc itaque vestis admonet me, quid promiserim in baptismo; nimirum innocentiae perpetuum studium. Poro solitudinem si vocas turbæ fugam; hoc exemplum est non nostrum, sed veterum prophetarum, atque etiam philosophorum Ethnicorum, & quibuscunque bonæ mentis cura fuit. Imo poetæ, astrologi, ac similibus artibus dediti, quoties aliquid magni ac supra vulgus hominum moliantur, secessum quærere solent. Cur autem voces hanc solitudinem? Unius amiculi confabulatio pellit solitudinis tædium. Heic habeo sodales omnium rerum plus quam sedecim. Adhæc intervísunt amici crebrius quam vellem, aut expedit; & tibi videor in solitudine vivere? MI. At non semper licet cum his confabulari. CA. Nec semper expedit. Atque hoc jucundior est confabulatio, quod voluptatis gratiam auget interrupta copia. MI. Non pessime conjectas. Nam mihi quoque suaviore sunt carnes, revoluta Pascha post quadragesimam. CA. Nec interim tamen, cum maixime videor solus, desunt mihi confabulones, longe sefiviores ac suaviore istis vulgaribus congeronibus. MI. Ubi sunt? CA. Vides heic codicem Evangelicum? in hoc me cum fabulatur ille, qui olim additus facundus comes in via duobus discipulis proficiscentibus in Emauntem, effecit, ut non sentirent itineris laborem, sed sentirent dulcissimum cordis ardorem, inhiantes mellitis illius sermonibus. In hoc mihi loquitur Paulus, in hoc Esaias, cæterique prophetæ. Heic mecum confabulatur dulcissimus ille Chrysostomus heic Basilius, heic Augustinus, heic Hieronymus heic Cypriannus, cæterique non minus eruditi quam facundi doctores. An nosti ullos tam amœnos confabulones, quos cum his conferas? An in tali sodalizio, quod mihi nunquam non adest, reputas obrepere posse solitudinis tædium? MI. Mihi hi frustra loquerentur, non intellectu. CA. Jam quid referet quibus rebus hoc corpusculum alatur? cui minimo satisfacit, si juxta naturam vivamus. Uter nostrum habitior? tu, qui vesceris perdicibus, phasianis, & capis; an ego, qui vivo piscibus? MI. Si tibi esset uxor, ut mihi est, minus haberes succi. CA.

H

Et

Et ideo sufficit quilibet cibus, & quantumvis exiguus. **MI.** Sed interim agitas vitam Judaicam. **CA.** Bona verba: Christianam, si non assequimur, certe sequimur. **MI.** In veste, cibo, preculis cæterisque cæremoniis ponitis fiduciam, neglecto studio pietatis Evangelicæ. **CA.** Quid alii faciant, non est meum judicare: ego his rebus nequaquam confido, minimumque tribuo; sed in animi puritate & in Christo colloco fiduciam. **MI.** Cur igitur observas? **CA.** Ut mihi pax sit cum fratribus meis; & ne cui quoquo modo sim offensus. Nolim autem offendere quenquam ob hujusmodi res leviculas, quas nihil est negotii servare. Ut sumus homines quacunque veste, tecti, minutissimarum etiam rerum similitudo aut dissimilitudo conciliat aut dirimit concordiam. Rasum caput, aut vestis color, per se quidem non commendat me Deo. Sed quid diceret populus, si comam alerem, aut tuam istam vestem sumerem? Reddidi tibi rationem mei consilii; nunc quæso ut mihi vicissim tui consilii rationem reddas, dicasque, ubi cessarint omnes boni medici, cum relictâ domi uxore juvencula & liberis, proficisceris in militiam, vili salario conductus ad jugulandos hominis, id quieti quoque capitis periculo. Neque enim tibi res erat cum fungis aut papaveribus, sed cum armatis viris. Utrum vero putas infelicius, jugulare Christianum hominem ob mercedulam, a quo nunquam sis læsus; an te ipsum simul, & corpus, & animam, & in æternum exitium mittere? **MI.** Fas est occidere hostem. **CA.** Fortassis est, si impetat patriam tuam. Tum pium videri potest, pugnare pro liberis & uxore, pro parentibus & amicis, pro aris & focus, pro tranquillitate publica. Quid istuc ad tuam militiam mercenariam? Ego, si perisses in hoc bello, non redemissem animam tuam vitiosa nuce. **MI.** Non? **CA.** Non, ita me Christus bene amet. Jam utrum existimas durius, obedire bono viro, quem nos Priorem vocamus, qui vocet ad preces, ad sacram lectionem, ad doctrinam salutarem, ad psallendum Deo: an obedire barbaro cuipiam centurioni, qui sæpe magnis ac nocturnis itineribus vocet quo lubet, ac revocet; qui bombardarum ictibus objiciat, qui jubeat te stare loco aut occisurum.

rum, aut occidendum? **MI.** Minus narras, quam res habeat, malorum. **CA.** Si quid ego deflexero a disciplina hujus instituti, pœna est admonitio, aut aliud leve quiddam: tibi, si quid committas adversus leges imperatorias, aut pendendum est, aut nudo interintentatas in telancearum cuspides eundum. Nam plecti capite, beneficium est. **MI.** Non possum refragari veris. **CA.** Jam cultus iste satis indicat, te non multum nummorum referre domum. **MI.** Nummorum mihi jam pridem ne pilus quidam fuit, imo multum æris alieni conflavi. Proinde huc deflexi, ut me instruas viatico. **CA.** Utinam huc deflexisses, cum properares in sceleratam istam militiam! Sed unde tanta nuditas? **MI.** Rogas unde? Quidquid ex salario, quidquid ex prædationibus, sacrilegiis, rapinis, furtis parare licuit, id totum absumebatur in vina, scorta, & aleam. **CA.** O te miserum! Et interim uxorcula, cujus gratia Deus jussit relinqui patrem & matrem, domi mœrebat deserta cum parvis liberis. Et interea tibi videbaris vivere in tantis miseriis, in tantis sceleribus? **MI.** Hoc fallebat sensum malorum, quod innumeros haberem malorum socios. **CA.** Quin illud vereor, ne uxor te non agnoscat. **MI.** Qui sic? **CA.** Quia sic cicatrices pinxerunt tibi novam faciem. In fronte quam fossam habes? Videtur tibi exsectum fuisse cornu. **MI.** Imo si rem nosses, gratulareris mihi hanc cicatricem. **CA.** Quam ob rem? **MI.** Minimo minus aberat, quin perierim. **CA.** Quid erat mali? **MI.** Cuidam tendenti rupta est balista chalybea: ejus fragmentum insiliit in frontem. **CA.** Et in bucca cicatricem habes palmo longiorem. **MI.** Hoc vulnus accepi in pugna. **CA.** Bellica? **MI.** Non: inter aleam ortum est dissidium. **CA.** Jam & in mento video nescio quid gemmarum. **MI.** Nihil est. **CA.** Suspicio tibi contractam scabiem, quam vocant Hispanicam. **MI.** Recte divinas, mi frater. Tertium ea laboravi usque ad vitæ periculum. **CA.** Unde hoc mali accidit tibi, ut sic incurvus incedas, quasi esses nonagenarius, aut quasi messor quisquam, aut quasi delumbatus esses fuste? **MI.** Morbus ita contraxit nervos. **CA.** Næ heic magnificam passus es metamorphosin. Antehac eras

eques, nunc ex centauro factus es animal semireptile. **MI.** Hæc nimirum est alea Martis. **CA.** Imo hæc est insania tuæ mentis. Quas vero manubias uxori tuæ, liberisque tuis referes domum? lepram? Nam ista scabies nihil aliud est, quam lepræ species; nisi quod ideo non vitatur, quia multorum est communis, præcipue nobilium: at ob hoc ipsum magis debebat vitari. Nunc istud malum adfricabis iis, qui tibi debuerant esse carissimi: & ipse per omnem vitam putre cadaver circumferes. **NI.** Quæso te, frater, ut desinas: satis malorum est, etiamsi non accedat objurgationis molestia. **CA.** Quotam autem malorum partem commemoravi? Ista corporis duntaxat sunt: Jam animam vero qualem reportas, quanta scabie putrem, quot vulneribus fauciam? **MI.** Tam puram refero, quam est cloaca Parisiis, in via quæ dicitur vulgo Maberti, aut latrina publica. **CA.** Vereor ne multo pejus oleat apud Deum & angelos ejus. **MI.** Sed jam rixæ satis est; dic aliquid de faciundo viatico. **CA.** Mihi nihil est quod dem; experiar quid velit Prior. **MI.** Atqui si quid daretur, essent tibi paratæ manus: nunc multæ obstant difficultates, quando numerandum est aliquid. **CA.** Quid alii faciant, ipsi viderint: mihi nec ad accipiendum, nec ad dandum sunt manus. Verum de his a prandio; nunc tempus monet, ut accumbamus.

CONVIVIUM RELIGIOSUM.

IOSEBIUS, TIMOTHEUS, THEOPHILUS, CHRYSOGLOTTUS, URANIUS.

EU. **CUM** omnia nunc vernalia & rideant in agris, demiror esse, qui fumosis urbibus delectentur. **TI.** Non omnes capiuntur aspectu florum, aut pratorum vernantium, aut fontium amniumve: aut, si capiuntur, est aliud quod magis juvet. Ita voluptas voluptate, veluti clavus clavo, pellitur. **EU.** Tu mihi fortasse fœneratores narras. aut his simillimos negotiatores avoras. **TI.** Istos quidem, sed non solos, o bone, imo cum his innumeros alios, usque ad ipsos sacerdotes

dotes ac monachos, qui fere quæstus gratia malunt in urbibus, iisque frequentissimis, versari, dogma secuti non Pythagoricum aut Platonium, sed cæci cuiusdam mendici, cui dulce erat premi turbis hominum, quod diceret, illic esse quæstum, ubi esset populus. Ev. Valeant cæci cum suo quæstu: nos philosophi sumus. Ti. Et Socrates philosophus urbes præferbat agris, quod esset discendi cupidus, & urbes haberent unde disceret. In agris esse quidem arbores & hortos, fontes & amnes, qui pascere oculos, cæterum nihil loquerentur, ac proinde nihil docerent. Ev. Est nonnihil quod dixit Socrates, si soles obambules in agris. Quanquam, mea sententia, non est muta rerum natura, sed undique loquax est, multaque docet contemplantem, si nacta fuerit hominem attentum ac docilem. Quid aliud clamat illa tam amœna naturæ vernantis facies, quam opificis Dei sapientiam bonitati parem? Sed Socrates in eo secessu, quam multa docet Phædrum suum, ac vicissim ab eo discit? Ti. Si tales adessent aliquot, nihil esse possit amœnius rusticatione. Ev. Libet igitur hujus rei periculum facere? Est mihi prædium suburbanum, non amplum, sed nitide cultum: eo vos in crastinum diem ad prandium voco. Ti. Plures sumus; exederemus totum prædium tuum. Ev. Imo totum convivium apponetur herbaceum, ex dapibus, ut inquit Flaccus, inemptis apparatus. Vinum ipse locus suppeditat; pepones, melones, ficos, pira, mala, nuces, ipsæ pene arbores porrigunt, quemadmodum sit in insulis Fortunatis, si Luciano credimus. Accedet fortassis e corte gallina. Ti. Age, non recusamus. Ev. At suam quisque umbram secum adducat, quam volet. Ita cum sitis quatuor, æquabimus numerum Musarum. Ti. Fiet. Ev. Unum illud vos præmonitos volo, sibi quisque condimentum suum adferet. Ego cibos duntaxat apponam. Ti. Quod condimentum narras? piper, an saccharum? Ev. Imo aliud vilius, sed suavius. Ti. Quodnam? Ev. Famem. Eam dabit hodie cœna tenuis; cras acuet stomachum ambulatiuncula. Et hoc quoque commodi ruscule meo debebitur. Verum ad quam horam libet prandere? Ti. Ad decimam,

priusquam invaleseat æstus solis. *Eu.* Curabitur. *Pu.* Here, adsunt convivæ pro foribus. *Eu.* Bonæ fidei est, quod venistis; sed bis gratum est quod venistis mature una cum umbris vestris longe gratissimis. Sunt enim quidam inciviliter civiles, qui convivatorem mora sua torquent. *Ti.* Ego maturius venimus, ut esset otium lustrandi visendique regiam istam tuam, quam audimus undique miris deliciis variam, nusquam non tostari domini sui ingenium. *Eu.* Regiam spectabitis tali dignam rege. Mihi certe nidulus est, quavis regia gratior. Et, si regnat, qui libere vivit ex animi sui sententia, hic plane regno. Sed præstat, opinor, interim, dum culinæ præfecta parat holusculum, & adhuc moderatus est solis calor, visere hortos nostros. *Ti.* Est alius præter hunc? Nam hic sane mire cultus blandissimo aspectu statim ingredientibus alutat, & comiter excipit. *Eu.* Hinc igitur decerpit sibi quisque flosculos ac frondes aliquot, ne quid offendant domus pædor. Non idem odor æque gratus omnibus; quare sibi quisque deligat. Ne parcite. Nam quicquid hic nascitur, pene publicum esse patior. Neque enim unquam clauditur ostium hujus vestibuli, nisi noctu. *Ti.* En tibi in ostio Petrus. *Eu.* Hunc ego malo janitorem, quam Mercurios, Centauros, aliaque portenta, quæ quidam pingunt in foribus suis. *Ti.* Isthuc homine Christiano dignius est. *Eu.* Nec mutum habeo janitorem. *Ti.* Quid loquitur? *Eu.* Quin ipse legis? *Ti.* Intervallum aliquanto longius est, quam ut prospectus oculorum assequatur. *Eu.* En tibi perspicillum, quod te vel lynceum reddet. *Ti.* Video. Si vis ad vitam ingredi, serva mandata, Matthæi cap. 19. Resipiscite & convertite vos, Actorum tertio. Justus autem ex sua fide vivet. *Eu.* An vobis videtur incomis janitor, qui statim monet ut avertamur a vitiis, & convertamus nos ad studium pietatis? Deinde vitam non contingere ex operibus Mosaicis, sed per fidem Evangelicam? Postremo, servandis evangelicis præceptis iter esse ad immortalem vitam? *Ti.* Et ecce mox ad dextram ingressus ostendit sacellum perquam elegans. In altari Jesus Christus, suspiciens in cælum ad Patrem et Spiritum Sanctum illinc propicientes, atque eodem dextram porrigens, læva
velut

velut invitat & allectat prætereuntem. *Ev.* Nec is elinguis nos excipit: vides? Ego sum via, veritas, & vita Ego sum Alpha & Omega. Venite filii, obedite mihi: timorem domini docebo vos. *Tr.* Læto nimirum omine nos salutavit dominus Jesus. *Ev.* Sed ne videamur inciviles, fortassis par est, ut illum resalutemus, precemurque, ut, quando ex nobis ipsi nihil possumus, ille sua inæstimabili bonitate non finat nos unquam aberrare a via salutis, sed abjectis umbras Judaicis, & hujus mundi præstigiis, per veritatem Evangelicam perducatur nos ad vitam æternam: hoc est, ipse per se trahat nos ad se. *Tr.* Æquissimum est; & ipsa loci species invitat ad precandum. *Ev.* Multos hospites allicit hujus horti amœnitas: sed ita fere apud omnes invaluit consuetudo, ut nemo prætereat Jesum infalutatum. Hunc ego, vice scædissimi Priapi, custodem posui, non solum horti mei, sed omnium quæ possideo, denique corporis pariter atque animi. Adest, ut videtis, fonticulus saluberrimis aquis non inamœne scatens, utcunque repæsentans unicum illum fontem, qui cælesti latice refocillat omnes laborantes & oneratos. & ad quem anhelat anima delassata malis hujus mundi, non aliter quam juxta Psalmistam, cervus æstuans siti, gustatis serpentium carnibus. Hunc gratis haurire licet, quisquis sitit. Nonnulli & religionis gratia sese aspergunt. Quidam etiam bibunt, non sitis, sed religionis causa. Video vos invitos avelli ab hoc loco. Sed interim hora monet, ut visamus hunc cultiorem hortum, quem in quadrum cingunt muri regię meæ. Si quid erat visendum intus, a prandio spectabitis, quum solis æstus nos, veluti cohleas, domi cohibebit horis aliquot. *Tr.* Papæ, Epicureos hortos mihi videre videor. *Ev.* Totus hic locus voluptati dicatus est, sed honestæ, pascendis oculis, recreandis naribus, reficiendis animis. Nihil hic nascitur præter odoratas herbas, nec eas quaslibet, sed eximias duntaxat. Unumquodque genus suas habet areas. *Tr.* Nec herbæ mutæ sunt apud te, quantum video. *Ev.* Probe dicis: alii domus habent opulentas, ego loquacissimam habeo, ne quando solus videri possim: id magis etiam dices, ubi totam videris. Ut herbæ sunt
velut

velut in turmas digestæ, ita singulæ turmæ singula habent vixilla cum inscriptione. Velut Amaracus hic, Abstine, inquit, sus; non tibi spiro. Cum enim sit suavissimæ fragrantiz, sues tamen hoc odore vehementer offenduntur. Itidem singula genera habent suos titulos, aliquid indicantes quodam peculiarem ejus herbæ vim pertinet. T1. Nihil adhuc vidi hoc fonticulo festivius, qui medius velut arridet herbis omnibus, ac refrigerium illis pollicetur adversus æstum. Sed alveolus hic, qui tanta gratia totam aquam ostendit oculis hominum, hinc atque hinc æquis spatiis hortum dirimens, in quo sese utrinque herbæ velut in speculo contemplari gestiunt, num marmoreus est? Ev. Bona verba: undi huc marmor? E contusis cæmentis factitum marmor est: coloris candor additus est incrustamento. T1. Quo tandem sese condit tam amabilis rivus? Ev. Vide incivilitatem humanam. Posteaquam hic satis exhilaravit oculos nostros, proluuit culinam, ejusque sordes secum defert in cloacam. T1. Crudele, ita me Deus bene amet. Ev. Crudele, ni & in hunc usum parasset æterni numinis benignitas. Tum crudeles sumus, cum fontem divinæ scripturæ, longe hoc amœniorem, recreandis simul ac purgandis animis nostris datum, conspurcamus vitiis nostris pravisque cupiditatibus, abutentes tam ineffabili dono Dei. Nam hac aqua non abutimur, si partimur in varios usus, in quos illam dedit is, qui nihil non affatim suppeditat usibus humanis. T1. Verissima sunt quæ narras: sed cur tibi virent etiam horti septa manu facta? Ev. Ne quid hic nonvireat. Quidam rubra malunt, quod is color additus virentibus gratiam adjungat. Hic mihi magis arridet, ut est sua cuique sententia, etiam in hortis. T1. Sed horti per se amœnissimi jucunditatem propemodum obscurant ambulacra tria. Ev. In his vel studeo, vel obambulo solus, aut cum amiculo confabulo; vel cibum capio, si videtur. T1. Columnæ paribus intervallis sustinentes ædificium innitens, miraue colorum varietate blandientes, suntne marmoreæ? Ev. Ex eodem marmore, quo factus est hic alveus. T1. Lepida profecto impostura. Vel dejerassem esse marmor. Ev. Quare cave, ne vel credas, vel dejeres quicquam temere

mere. Non raro fallit species. Quod apibus deest, arte facimus. T1. Non tibi sat erat hortus tam nitidus, tam excultus, nisi pingers insuper alios hortos? Ev. Non capiebat omnes herbarum species unus hortus. Præterea bis delectamur, cum pictum florem cum vivo decertantem videmus; & in altero miramur artificium naturæ, in altero pictoris ingenium, in utroque benignitatem Dei, qui in usum nostrum largitur hæc omnia, nulla in re non mirabilis pariter & amabilis. Postremo non semper viret hortus, non semper vivunt flosculi. Hic hortus etiam media bruma viret, & adblanditur. T1. At non spirat. Ev. Sed rursus non eget cultura. T1. Tantum pascit oculos. Ev. Verum; sed hoc perpetuo facit. T1. Habet suum & pictura senium. Ev. Habet: nobis tamen est vivacior, & illi fere gratiam addit ætas, quam nobis detrahit. T1. Utinam hic vanus esses. Ev. In hoc ambulacro, quod spectat occidentem, sole fruor oriente: in hoc, quod spectat orientem, apricor interdum; in hoc quod spectat austrum, sed patet ad septentrionem, recreor ab æstu solis. Obambulabimus, si videtur, quo spectetis propius. En vernat ipsum etiam solum: habent enim & tessellæ colorum gratiam, & flosculis pictis adblandiuntur. Hoc nemus quod videtis hoc toto pariete depictum, exhibet mihi varium spectaculum. Primum quot videtis arbores, tot videtis arborum genera, singulis ad nativam imaginem non pessime expressis. Quot cernitis aves, tot videtis avium species, præcipue si quæ sint rariores, & insigni re quapiam nobiles. Nam anseres, gallinas, & anates quid attinet pingere? Inferne sunt quadrupedum species, aut earum avium quæ vivunt humi, more quadrupedum. T1. Mira varietas, nec quicquam est otiosum. Nihil est quod non aut agat, aut loquatur aliquod. Quid nobis narrat noctua, pene latitans sub frondibus? Ev. Jubet nos consulto agere, quod non omnibus feliciter cedat inconsulta temeritas. Hic aquila discerpit leporem frustra obtestante scarabæo. Adstat scarabæo trochilus, & ipse capitalis inimicus aquilæ. T1. Hæc hirundo quid gerit ore? Ev. Herbam chelidonium. Nam hæc restituit pullis exculatis visum. Agnoscitis herbæ figuram? T1. Quodnam hoc novum lacertæ genus? Ev. Non est lacerta,

sed chamæleon. Tl. Est hic ille longo nomine celebratus chamæleon? Belluam esse credidi leone majorem, quem vincit etiam vocabulo. Eu. Hic ille est semper hians, & semper jejunus chamæleon. Hæc arbor est caprificus, apud quam solam sævit, alias innoxius. Nam venenum habet; ne contempnas hiantem bestiolam. Tl. At non mutat colorem. Eu. Verum; quia non mutat locum: ubi mutarit locum, videbis & colorem alium. Tl. Quid hic sibi vult tibicen? Eu. Nonne vides in proximo camelum saltantem? Tl. Video novem spectaculum, camelus cinædus est, & simius choraules. Eu. Sed his singulatim ac per otium contemplandis alias dabitur vel totum triduum: nunc satis erit veluti per transfennam vidisse. In hac regione depictum est ad nativam effigiem, quicquid est insignium herbarum: quodque jure miremini, hic venena quantumvis præsentanea, tuto non solum spectantur, verum etiam contrectantur. Tl. En scorpius, rarum in hisce regionibus malum, sed frequens Italiæ. Quanquam color mihi parum respondere videtur in pictura. Eu. Qui sic? Tl. Quia magis nigrent apud Italos, iste pallidior est. Eu. An non agnoscis herbam, in cujus folium incidit? Tl. Non satis. Eu. Nec mirum. Nec enim nascitur in hortis nostratibus. Aconitum est. Ei veneno tanta vis est, ut scorpius ad hujus contactum stupefeat, palleatque, seseque vinci patiatur. Sed offensus veneno, a veneno petet remedium. Videtis in propinquo utrumque genus hellebori. Si scorpius sese potuerit explicare a folio aconiti, & album helleborum contingere, recipiet pristinum vigorem, diversi veneni contactu solvente torporem. Tl. Actum est igitur de isto scorpio: nam is se nunquam explicabit ab aconiti folio. Etiam loquitur hic scorpius? Quid ait? Eu. Reperit Deus nocentem. Hic præter herbas videtis omne serpentium genus. En vobis basiliscus, oculis igneis, ipsis etiam nocentissimis venenis formidabilis. Tl. Et is loquitur aliquid. Eu. Oderint, inquit, dum metuant. Tl. Plane regia vox. Eu. Imo nihil minus regium, sed tyrannica vox est. Hic pugnat lacerta cum vipera. Hic diplas insidiatur, tecta putamine ovi struthiocameli. Hic videtis politiam totam formicarum,

rum, ad quarum imitationem nos vocat Hebræus ille sapiens, atque etiam Flaccus noster. Hic videtis formicas Indicas, quæ aurum egerunt, ac servant. **Tr.** Deum immortalem, cui possit obrepere tædium in hoc theatro versanti? **Ev.** Alias, inquam, licebit vel ad satietatem usque spectare. Nunc procul tantum spectate tertium parietem. Is habet lacus, amnes & maria, & in his quicquid est insignium piscium. Hic est Nilus, in quo delphinum illum videtis, hominum amatorem, cum crocodilo depugnantem, quo non alius hostis homini capitalior. In ripis ac littoribus vedetis ea quæ sunt amphibia, ut cancri, phocæ, siber. Hic est polypus captator captus, a concha. **Tr.** Quid loquitur? Captans capior. Mire pictor fecit aquam pellucidam. **Ev.** Aut hoc erat illi faciendum, aut nobis opus erat aliis oculis. In proximo est alter polypus, summa æquoris aquavelificans, Liburnicarum gaudens imagine. Videtis torpedinem prostratam in arena concolori, quam hic tuto vel manu contigeris. Sed alio properandum est. Hæc pascunt oculos, at ventrem non explent: properemus ad reliqua. **Tr.** Etiamne amplius? **Ev.** Mox videbitis quid nobis præbeat posticum. Hic videtis hortum satis spatiosum, in duas divisum partes: in altera est, quicquid est herbarum esculentarum, in qua regnant uxor & famula mea: in altera, quicquid est medicarum, præsertim insignium. Ad lævam est pratum liberum, præter virorem graminum nihil habens: septum est sepe perpetua, e spinis implexis, sed vivis, contexta; illic nonnunquam vel ambulo, vel lusito cum sodalibus. Ad dexteram est pomarium, in quo cum erit otium, videbitis plurimas arbores peregrinas, quas paulatim doceo nostro cælo assuescere. **Tr.** Papæ, næ tu vinci, vel ipsum Alcinoûm. **Ev.** Hic aviarium est in confinio adhærens ambulacro superiori, quod videbitis a prandio: videbitis formas varias, variasque linguas audietis. Nec minus varia sunt ingenia. Inter quasdam cognatio est, & mutuus amor, inter nonnullas similtas irreconciliabilis. Sunt autem omnes adeo cicures & mansuetæ, ut si quando cæno illic aperta fenestra, devolent in mensam, cibumque vel e manibus capiant. Si quando

do ingredior in ponticulo pensili, quem videtis, fabulans cum amico, assidenti auscultant, insident humeris aut brachiis, adeo dediderunt timere, quia sentiunt neminem lædere. In extremo pomario apum regnum est. Nec illud sane spectaculum inamœnum. In præsentia non finam vos amplius contemplari, quod sit, quod vos posthac revocet tanquam ad novam spectaculum. A prandio cætera vobis ostendam.

PUER. Uxor & famula clamitant corrumpi prandium. EU. Jubeto illas esse æquanimis: nos jam accurremus. Lavemus, amici, ut puris manibus & animis ad mensam accedamus. Etenim si ethnicis quoque religiosa erat mensa, quanto magis oportet esse sacram Christianis, quibus habet imaginem quandam illius sacrosancti convivii, quod dominus Jesus postremum egit cum suis discipulis. Et ob id receptum est, abluere manus, ut si quid odii, livoris, aut turpitudinis alicui forsitan resideat in animo, id ejiciat ante, quam accedat ad cibum capiendum. Sic enim opinor & corpori salubriores esse cibos, si sumantur animo defæcato.

TI. Istud verissimum esse credimus. EU. Quoniam hoc exemplum nobis ab ipso Christo traditum est, ut ab hymno cibum auspicaremur, (nam id arbitror, quod frequenter in evangelio legimus, illum benedixisse, aut gratias egisse patri prius, quam cibum frangeret) & rursus hymno finiremus: si videtur, recitabo vobis hymnum, quem divus Chrysostomus miris laudibus predicat in Homilia quadam, dignatus etiam interpretari.

TI. Imo, ut velis, rogamus. EU. Benedictus Deus qui me pascis a juventute mea, qui cibum præbes omni carni; reple lætitia & gaudio corda nostra, ut assatim quod satis est habentes, abundemus in omne opus bonum, in Christo Jesu domino nostro; cum quo tibi gloria, honor & imperium, cum sancto Spiritu in omne ævum.

TI. Amen. EU. Nunc accumbite, ac suam quisque umbram sibi adjungat. Caniciei tuæ debetur primus locus, Timothee.

TI. Verbo dignitatem universam meam complexus es. Hoc solo nomine sum cæteris anteposendus. EU. Cæterarum dotium æstimator est Deus; nos ea sequimur quæ videmus. Sophroni, adhære corpori tuo. Tu Theophile, & Eulali, dextrum mensæ latus occupate.

pate. Chrysoglottus & Theodidactus occupabunt læ-
vum. Uranius & Nephalius, quod superest. Ego hunc
angulum tuebor. Ti. Non patimur: hospiti debetur
primus locus. Eu. Tota domus hæc mea est, simul-
que vestra: quod si mihi permittitur jus in regno meo,
is locus debetur hospiti, quemcunque sibi delegerit.
Nunc utinam Christus ille exhilarator omnium, & sine
quo nihil vere suave est, dignetur huic nostro interesse
convivio, suæque præsentia exhilarare animos nostros.
Ti. Spero, dignabitur. Sed ubi sedebit, jam omni-
bus locis occupatis? Eu. Utinam ille se misceat om-
nibus & patinis, & poculis, ut nihil illum non sapiat,
sed potissimum illabatur animis nostris. Id quo magis
dignetur, & nos tanti hospites reddamur capaciores,
si molestum non est, auscultabitis paululum e sacra
lectione, sed ita, ut interim nihilo secius admoveatis
manus ovis & lactucis, si libet. Ti. Id faciemus li-
benter, sed auscultabimus libentius. Eu. Is mos mihi
multis nominibus videtur amplectendus, quod hac ra-
tione vitentur inanes fabulæ, præbeaturque materia
confabulationis frugiferæ. Multum enim ab illis dis-
sentio, qui putant non esse lætum convivium, nisi
quod scateat ineptis ac lascivis fabulis, quod perstre-
pat obscœnis cantiunculis. Vera hilaritas nascitur e
pura sinceraque conscientia: atque hi sermones verè
læti sunt, quos semper & dixisse juvet, aut audisse,
& semper delectet meminisse: non quorum mox pu-
deat, quique conscientiam pœnitundine discrucient.
Ti. Utinam ista tam perpenderemus omnes, quam
sunt vera. Eu. Hæc præterquam quod certam &
insignem habent utilitatem, etiam jucunda fiunt,
ubi vel mensem unum assueveris. Ti. Nihil igitur
consultius, quam optimis assuescere. Eu. Recita,
puer, distincte & clare. PUER. Sicut divisiones a-
quarum, ita cor Regis in manu Domini; quocunque
voluerit, inclinabit illud. Omnis via viri recta sibi
videtur; appendit autem corda Dominus. Facere
misericordiam & judicium, magis placet Domino,
quam victimæ Eu. Sit hoc satis. Præstat enim pa-
uca avide discere, quam multa cum tedio devorare.
Ti. Præstat sane, sed non hic tantum. Plinius scrip-
sit, Officia Ciceronis nunquam de manibus deponenda:
& sunt sane digna quæ cum ab omnibus, tum præ-

cipue ab his qui destinati sunt administrandæ Reipublicæ, ad verbum ediscantur, mea quidem sententia: sed hunc Proverbiorum libellum semper dignum arbitratus sum, qui semper nobis circumferatur. *Ev.* Quoniam sciebam prandium fore dilutum & insipidum, idcirco hanc procuravi nobis condituram. *Ti.* Nihil hic est non lautissimum; & tamen si nihil esset præter betas absque pipere, vino & aceto, talis lectio condiret omnia. *Ev.* Mihi tamen plus adderet gratiæ, si, quod audio, penitus intelligam. Atque utinam adesset aliquis vere Theologus, qui ista non intelligeret solum, verum etiam saperet. Nobis idiotis nescio an fas sit hisce de rebus confabulari. *Ti.* Ego vero puto vel nautis esse fas, modo absit definiendi temeritas. Fortasse & Christus, qui pollicitus est sese adfuturum, ubicunque duo convenirent de ipso tractantes, aspirabit nobis tam multis. *Ev.* Quid si igitur partiamur inter nos novem tres sententias? *Convivæ.* Non displicet, modo a convivatore incipiat ordo. *Ev.* Non detrectarem provinciam; sed vereor ne hic vos pejus accipiam, quam cibus accipio. Age, necubi videar difficilis convivor, omisiss variis conjecturis, quæ in hunc locum congerunt interpretes, mihi videtur hic esse sensus moralis: alios mortales posse flecti monitis, increpationibus, legibus ac minis: regis animum, quoniam neminem metuit, si repugnes, magis irritari. Et idcirco quoties principes vehementer contendunt aliquid, suo animo relinquendos, non quod semper velint optima, sed quod illorum stultitia malitiave Deus nonnunquam abutatur ad emendandos eos qui deliquerunt. Quemadmodum vetuit resisti Nabuchodonosori, quod illius ministerio decrevisset castigare populum suum. Fortassis illud est quod ait Job: Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi. Atque huc fortasse pertinet quod ait David, deplorans peccatum suum: Tibi soli peccavi, & malum coram te feci. Non quod reges non peccent ingenti populi malo, sed quod non habeant hominem, cujus auctoritate condementur, quum Dei iudicium nemo, quamlibet potens, possit effugere. *Ti.* Non displicet interpretatio. Sed quid sibi volunt divisiones aquarum? *Ev.* Adhibita est similitudo, que rem explanet. Violenta res & impotens est regis animus concitatus,

concitatus, nec huc aut illic duci potest, sed impetu suo fertur, velut æstro divino percitus; quemadmodum mare sese spargit in terras, ac subinde cursum mutat, contemptis agris, ædificiis, & quidquid obstat, alicubi se condit sub terras: cujus impetum si coneris inhibere, aut alio deflectere, nihil agas. Idem accidit in magnis fluminibus, veluti fabulæ quoque narrant de Acheloo. Minus autem mali capitur, si comode obsecundes, quam si violenter repugnes. **TI.** Nihil igitur remediū adversus malorum regum impotentiam? **EU.** Fortasse primum fuerit, leonem in civitatem non recipere: proximum, sic autoritate senatus, magistratuum ac civium, moderari potentiam illius, ut non facile erumpat in tyrennidum. Sed omnium potissimum, dum adhuc puer est, & se principem esse nescit, sanctis preceptis formare pectus illius. Profunt & preces, ac monita, sed blanda ac tempestiva. Extrema ancora est, votis fatigare Deum, ut regis animum inclinet ad ea, quæ Christiano rege digna sunt. **TI.** Quid ais, idiota? Si baccalaureus essem Theologiæ, minime puderet istius interpretationis. **EU.** An vera sit, nescio; mihi satis est, quod sensus non sit impius, aut hæreticus. Morem geſſi voluntati vestræ. Nunc, ut decet in conviviis, vicissim audire cupio. **TI.** Si quid desertis his quoque canis, mihi videtur hoc dictum & ad abstrusiores sententiam accommodari posse. **EU.** Credo; & audire cupio. **TI.** Rex intelligi potest vir perfectus, qui domitis carnis affectibus, solo divini spiritus impetu ducitur. Porro qui sit hujusmodi, hunc non convenit fortassis humanis legibus in ordinem cogere, sed suo domino, cujus spiritu agitur, relinquendus est, nec judicandus est ex hisce rebus, quibus imbecillitas imperfectorum utcumque provehitur ad veram pietatem: sed si quid secus facit, dicendum est cum Paulo, Dominus assumpsit illum: domino suo stat, aut cadit. Item illud: Spiritualis homo omnia judicat, ipse vero a nemine judicatur. Talibus igitur nemo præscribat, sed Dominus, qui præscripsit terminos mari & amnibus, habet cor sui regis in manu suo, & quocumque voluerit, inſectit illud. Quid enim opus est

præscribere illi, qui suapte sponte præstat meliora, quam exiguet humanæ leges? aut quæ temeritas sit, illum hominem constitutionibus adstringere, quem certis argumentis constat divini spiritus afflatu gubernari? **EU.** Tu vero, **Timothee**, non solum canos habes capillos, sed pectus etiam habes eruditionis canitie venerabile. Atque utinam inter Christianos, quos omneis oportebat esse reges hujusmodi, plures reperirentur hoc digni cognomine. Sed jam satis est ovatum, & holeribus prælusum: jubete hæc tolli, & apponi quod superest. **TI.** Nobis affatim satisfactum est hac ovatione, etiamsi nihil præterea successerit vel supplicationis, vel triumphi. **EU.** Verum, quoniam, aspirante Christo, sicut opinor, successit res in prima sententia, velim ut umbra tua nobis enarret alteram, quæ mihi videtur aliquanto obscurior. **SOPHRONIUS.** Si boni voletis consulere quicquid dixero, sedulo dicam quod mihi videtur. Alioqui qui fieri potest, ut rebus obscuris lucem adferat umbra? **EU.** Equidem recipio futurum omnium nomine; & tales umbræ lucem suam habent aptiorem oculis nostris. **SOPH.** Idem docere videtur quod Paulus. Diversis vitæ rationibus contenditur ad pietatem. Alii placet sacerdotium, alii cœlibatus, alii conjugium, alii secessus, alii respublica, pro varietate corporum & ingeniorum. Rursus alius vescitur quibuscumque, alius distinguit inter cibum & cibum, alius judicat inter diem & diem, alius judicat omnem diem. In his Paulus vult, unumquemque suo sui affectu citra contumeliam alterius. Nec oportet quenquam ex hujusmodi judicare, sed judicium deferre Deo, qui expendit corda. Fit enim sæpe numero, ut vescens gratior sit Deo, quam non vescens, & diem festum violans acceptior sit Deo, quam is qui videtur observare: & matrimonium hujus gratius sit oculis Dei, quam multorum cœlibatus. Dixi umbra. **EU.** Utinam mihi sæpe contingat cum talibus umbris colloqui. **REM.** ni fallor, non acu, quod aiunt, sed lingua tetigisti. Sed adest qui cælebs vixit, non de numero beatorum, qui se castraverunt propter regnum Dei: sed hic castratus est vi, quo magis placeret ventri, donec & hunc & escas destruxerit Deus. Capus est ex corte nostra. Elixis magis delector. Jus est

non

non inelegans: quod in ea natat, lactucæ sunt selectissimæ. Sumat sibi quisque, quod gratum est animo. Sed ne quid vos fallam. succedit huic assi nonnihil, mox bellari, deinde fabulæ catastrophæ. **TI.** Sed interim excludimus uxorum e convivio. **EV.** Ubi vos venietis comitati vestris, accumbet & mea. Nunc quid aliud esset, quam muta persona? & illa suavius garrit mulier inter mulieres, & nos liberius philosophamur. Alioqui periculum sit, ne nobis accidat, quod accidit Socrati, cui quum essent convivæ Philosophi, quibus magis placent hujusmodi fabulæ, quam cibus, et in longum proferretur disputatio, Xantippe commota mensam subvertit. **TI.** Nihil minus a tua metuendum arbitror. Est enim mulier moribus placidissimis. **EV.** Mihi certe talis, ut commutare non cupiam, etiamsi liceat: atque hoc nomine mihi vel præcipue videor fortunatus. Nec enim mihi placet eorum sententia, qui fortunatum putant, uxorem habuisse nunquam: magis arridet quod ait sapiens Hebræos, ei bonam sortem obtigisse, cui obtigit uxor bona. **TI.** Sæpe nostro vitio malæ sunt uxores, vel quia tales deligimus, vel quia tales reddimus, vel quia non, ut oportet, formamus & instituimus. **EV.** Vera prædicas: sed interim expecto tertiæ sententiæ enarrationem, & jam mihi dicturire videtur divinitus afflatus Theophilus. **TH.** Imo mihi animus erat in patinis: dicam tamen, quando licet impune. **EV.** Etiam cum gratia licebit errare, vel sic præbebis occasionem inveniendi. **TH.** Mihi videtur eadem sententia, quam protulit Dominus apud Osee Prophetam, cap. 6. Misericordiam volui, & non sacrificium, & scientiam Dei plus quam holocausta. Cujus vivus & efficax interpret est dominus Jesus in Evangelio Matthæi, cap. 9. Quum enim convivium agitaret in domo Levi, qui erat publicanus, isque multos sui ordinis, sui que quæstus hominis invitasset ad convivium, Pharisei qui tumebant religione Legis, cum ea præcepta negligerent, unde tota Lex pendebat & prophetæ, quo discipulorum animos alienarent a Jesu, rogabant illos, cur dominus admisceret se convivio peccatorum, a quorum consortio abstinebat Judæi, qui volebant haberi sanctiores, & si quando contigisset

fet cum ejusmodi congregari, reversi domum abluebant corpus. Quumque discipuli rudes adhuc non haberent quod responderent, Dominus & pro se & pro discipulis respondit: Non est opus, inquit, medico valentibus, sed male habentibus. Euntes autem discite, quid est: Misericordiam volo. & non sacrificium. Non enim veni vocare justos, sed peccatores. Ev. Pulchre tu quidem collatione locorum rem explicas, id quod in divinis literis præcipuum est: sed discere velim, quid appellet sacrificium, quid misericordiam. Nam qui consistit, ut aversetur sacrificia Deus, quæ sibi tot præceptis jusserat exhiberi? TH. Quomodo Deus aversetur sacrificia, docet ipse nos apud Esaïam, cap. 1. Sunt enim quædam præscripta Judæis in lege, quæ significant magis sanctimoniam, quam præstant: quod genus sunt, dies festi, sabbatismi, jejunia, sacrificia. Et sunt quæ semper præstanda sint, quæ suapte natura bona sunt, non quia jussa. Judæos autem aversetur Deus, non quod observarent legis ritus, sed quod his stulte tumidi, negligerent ea quæ Deus maxime vult præstari a nobis: ac madentes avaritia, superbia, rapinis, odio, livore, cæterisque vitiis, existimabant, Deum ipsis multum debere, quod diebus festis versarentur in templo, quod immolarent victimas, quod abstinerent a cibis vetitis, quod illi nunquam jejunarent: umbras amplectebantur, rem negligebant. Quod autem ait, Misericordiam volo, & non sacrificium: opinor ex idiomate sermonis Hebræi dictum, pro eo quod erat, misericordiam volo potius quam sacrificium, quemadmodum illud interpretatur Solomon, quum ait: Facere misericordiam & judicium, majis placet Domino quam victimæ. Porro, omne officium, quod impenditur sublevando proximo, scriptura misericordiam vocat & eleemosynam; quæ & ipsa nomen duxit a misericordia. Victimæ appellari puto, quicquid pertinet ad ceremonias corporales, & aliquid habet a seorsum Judaismo: quod genus sunt delectus ciborum, vestitus præscriptus, jejunium, sacrificium, preces veluti pensum absolutæ, quies diei festi. Hæc enim ut pro tempore non sunt omnino negligenda, ita Deo fiunt ingrata, si quis observationibus hujusmodi

jusmodi confusus, negligat misericordiam, quoties fratris necessitas exigit officium caritatis. Habet speciem sanctimoniam etiam, colloquia vitare malorum. Sed hoc cessare debet, quoties aliud suadet caritas proximi. Obedientia est, quiescere diebus festis, sed impium sit, ob religionem diei finire fratrem perire. Itaque servare diem dominicum victima est, ut ita loquar: reconciliari fratri, misericordia est. Porro judicium, quanquam potest ad potentes referri, qui frequenter vi opprimunt imbecilles tamen mihi videtur non absurdum, si respondeat illi quod est apud Osee: Et scientiam Dei plus quam holocausta. Non servat legem, qui non servat juxta mentem Dei. Judæi sublevabant asinum in foveam collapsam sabbatis: & Christum calumniabantur, qui servaret totum hominem in sabbato. Hic erat præposterum judicium, & aberat scientia Dei: nesciebant enim, quod ista propter hominem essent instituta, non homo propter illa. Sed hæc impudenter dicere viderer, nisi vestro jussu dicerem. Malim ex aliis rectiora discere. *Eu.* Ista mihi videntur adeo dicta impudenter, ut existimem dominum Jesum loqui per organum oris tui. Sed interim dum largiter pascimus animos nostros, ne negligantur collegæ. *Th.* Quinam? *Eu.* Corpora nostra, nonne collegæ sunt animorum? Hoc enim malim, quam instrumenta, vel domicilia, vel sepulchra. *Ti.* Hoc nimirum est affatim refici, ubi totus homo reficitur. *Eu.* Video vos segniter attingere: quare, si videtur, jubebo proferri assa, ne pro lauto convivio longum præbeam. Videtis hujus prandioli summam. Armus est ovillus, sed exquisitus, capus, & perdices quatuor. Has solus a mercatu sumpsi, reliqua suppeditat hoc prædiolum. *Ti.* Epicuræum prandium video, ne dicam Sybariticum. *Eu.* Imo vix Carmeliticum. Sed qualequale est, boni consuletis. Animus certe purus est; si parum lautum est convivium. *Ti.* Adeo non est muta tua domus, ut non solum parietes, sed & cyathus loquatur aliquid. *Eu.* Quid tibi loquitur? *Ti.* Nemo, nisi a se ipso, læditur. *Eu.* Cyathus patrocinator vino. Nam vulgus febrim, aut capitis gravedinem e potu contractam, imputare solet vino, quum ipsi sibi malum accersierint immodice bibendo.

bibendo. SOPH. Meus hic loquitur: In vino veritas.
 EU. Admonet, non esse tutum sacerdotibus aut regum
 famulis indulgere vino, quod vinum fere transferat in
 linguam, quicquid latebat in corde. SOPH. Apud
 Aegyptios olim nefas erat sacerdotibus bibere vinum,
 cum nondum illis mortales sua committerent arcana.
 EU. Nunc licet quidem omnibus bibere vinum, an
 expediat, nescio. Eulali, quid libelli profers e cru-
 mena? perquam elegans videtur; nam toris etiam to-
 tus autem est. EULALIUS. Sed idem intus plusquam
 gemmeus est. Sunt epistolæ Paulinæ, quas ut unicas
 delicias meas semper mecum circumfero: quas ideo
 profero, quod ex occasione sermonis tui venit in men-
 tem locus quidam, qui me nuper diu tor sit nec adhuc sa-
 tis sibi facit animus. Is est in epistolæ prioris ad Co-
 rinthios cap. 6. Omnia mihi licent, sed non omnia
 expediunt. Omnia mihi licent, sed ego sub nullius
 redigar potestatem. Primum, si Stoicis credimus, ni-
 hil est utile, quod non idem honestum. Quomodo
 igitur Paulus distinguit id quod licet, ab eo quod ex-
 pedit? Certe seortari aut inebriari non licet, quomo-
 do igitur licent omnia? Quod si Paulus de certo ge-
 nere rerum loquitur, quarum omnium vult esse licen-
 tiam, non possum satis ex ipso loci tenore divinare,
 quoniam fit illud genus. Ex iis quæ mox huic loco
 subjiciuntur, conicere licet, cum loqui de ciborum
 delectu. Quidam enim abstinebant ab idolothytis,
 quidam a cibis per Moysen interdictis. Et de idolothy-
 tis agit, cap. 8. Rursus capite 10. velut explicans
 huius loci sententiam, ait: Omnia mihi licent, sed non
 omnia expediunt. Omnia mihi licent, sed non omnia
 ædificant. Nemo quod suum est quærat, sed quod
 alterius. Omne quod in macello venit, manducate.
 Hoc quod hic subjicit Paulus, congruere videtur cum
 eo quod supra dixerat: Esca ventri, & venter escis, &
 hunc & has destruet Deus. Quod autem respexit hic
 etiam ad Judaicum ciborum delectum, indicat clau-
 sula decimi cap. Sine offensione estote Judæis & gen-
 tibus & ecclesia Dei, sicut & ego per omnia omnibus
 placeo, non quærens quod mihi utile est, sed quod
 multis, ut salvi fiant. Nam quod ait, gentibus, per-
 tinere videtur ad idolothytum. Quod ait, Judæis,
 referre

referre videtur ad delectum ciborum. Quod ait, ecclesię Dei, pertinet ad infirmos ex utroque genere collectos. Licebat igitur vesci quibuscumque cibis, & omnia munda mundis. Verum incidit casus, ut non expediat. Quod omnia licebant, libertatis erat Evangelicę: sed charitas ubique spectat quod conducatur ad salutem proximi, eoque frequenter abstinet & a licitis, malens obsecundare commodo proximi, quam sua uti libertate. Sed hic mihi geminus obstreperit scrupulus; primum, quod in sermonis contextu nihil præcedat, aut sequatur, quod cum hoc sensu cohæreat. Nam objurgarat Corinthios, quod essent seditiosi, quod scorationibus, adulteriis, atque etiam incestis impuri, quod litigarent apud iudices impios. Cum his qui cohæret, omnia mihi licent, sed non omnia expediunt? Et in his quę sequuntur, redit ad causam impudicitię, quam repetierat & ante, intermisso negotio litium. Corpus autem, inquit, non fornicationi, sed Domino, & Dominus corpori. Verum hunc quoque scrupulum possum utcumque discutere, quod Paulo superius in catalogo vitiorum meminisset & idololatrię: Nolite errare, neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri. Porro esus idolothytorum vergebat ad speciem idololatrię. Et ideo mox subdit, Esca ventri, & venter escis: significans pro necessitate corporis, pro tempore licere vesci quibuscumque, nisi aliud suaserit charitas proximi: sed impudicitiam semper & ubique detestandam esse. Quod vescimur, necessitatis est, quę tollitur in resurrectione mortuorum. Quod libidinamur, malitię est. Sed alterum scrupulum non queo dissolvere, quomodo ad hæc quadret illud: Sed ego sub nullius redigar potestatem. Ait enim sibi potestatem esse omnium, se tamen in nullius potestate fore. Si is dicitur esse in potestate aliena, qui ne offendant, abstinere, idem capite nono de se prædicat: Quum liber essem ab omnibus, omnium me servum feci, ut omnes lucrificerem. Hoc, opinor, offensus scrupulo sanctus Ambrosius, putat hunc esse germanum Apostoli sensum, ut viam præstruat illi, quod ait, cap. 9. sibi quoque potestatem esse faciendi, quod ceteri faciebant, vel Apostoli vel pseudapostoli, sumendi vicium ab his, quibus prædicabat Evangelium. Sed ab hoc,

hoc, tamen si licebat, temperabat, quod sic expediret Corinthiis, quos de tam multis & insignibus vitiis objurgabat. Porro quisquis accipit, sit quodam modo obnoxius ei a quo quis accipit, & aliquid decedit de vigore autoritatis. Siquidem qui accipit, minus libere objurgat: & qui dedit, non perinde fert objurgari ab eo, cui benefecit. In hoc igitur Paulus abstinent ab iis quæ licebant, ut consuleret Apostolicæ libertati, quam in hoc volebat nulli esse obnoxiam, ut liberior ac majore cum autoritate reprehenderet illorum vitia. Mihi sane non displicet Ambrosiana sententia. Attamen si quis mallet hunc locum ad cibos accommodare, mea sententia, quod ait Paulus, sed ego sub nullius redigar potestatem, sic accipi posset: Tametsi nonnunquam abstinence a cibis immolatiis, aut lege Mosaica vetitis, ut consulam saluti proximi ac profectui Evangelico, tamen animus meus liber est, qui scit sibi licere vesci cibis quibuscumque, pro necessitate corpusculi. At pseudapostoli conabantur hoc persuadere, quosdam cibos per se impuros esse, nec abstinendum, tanquam naturæ malis, nec aliter quam abstinemus ab homicidio, & adulterio. Hoc quibus erat persuasum, redacti erant sub alienam potestatem, & exciderant ab Evangelica libertate. Solus, quod quidem meminerim, Theophylactus sententiam inducit ab his omnibus diversam. Licet vesci quibuscumque cibis, sed non expedit immodice. Nam ex luxu nascitur impudicitia. Hic sensus quæquam impius non est, tamen mihi non videtur hujus loci germanus esse. Ostendi quæ me torqueant: vestræ charitatis erit, me ex his scrupulis eximere. Eu. Næ tu probe tuo respondes nomini. Qui sic novit proponere quæstiones, non opus habet alio qui dissolvat. Sic enim proposuisti dubitationem tuam, ut ego dubitare desierim. Tametsi Paulus in ea epistola, quoniam multa simul decrevit agere, sæpe ab uno argumento in aliud devolvitur, & rursus quod intermiserat repetit. Ch. Nisi vererer, ne vos mea loquacitate avocem a capiendi cibo, & si crederem, fas esse tam sacris colloquiis admiscere quicquam ex profanis autoribus, proponerem & ipse quiddam, quod hodie legentem me non torfit, sed unice delectavit. Eu. Imo profanum

lici non debet, quicquid pium est, & ad bonos mores
conducens. Sacris quidem literis ubique prima de-
betur autoritas, sed tamen ego nonnunquam offendo
quædam vel dicta a veteribus, vel scripta ab ethni-
cis, etiam poetis, tam caste, tam sancte, tam divini-
tus, ut mihi non possim persuadere, quin pectus illo-
rum, cum illa scriberent, numen aliquod bonum agi-
taverit. Et fortasse latius se fundit spiritus Christi,
quam nos interpretamur. Et multi sunt in consortio
sanctorum qui non sunt apud nos in catalogo. Fa-
vor affectum meum apud amicos: non possum legere
librum Ciceronis de Senectute, de Amicitia, de Offi-
ciis, de Tusculianis quæstionibus quin aliquoties ex-
sculcer codicem, ac venerer sanctum illud pectus, af-
fectum cœlesti numine. Contra, cum hos quosdam
recentiores lego de republica, œconomica, aut ethica
præcipientes Deum immortalem! quam frigent præ-
ceptis, imo quam non videntur sentire quod scribunt,
ut ego citus patiar perire totum Scotum cum aliquot
similibus, quam libros unius Ciceronis, aut Plu-
tarchi: non quod illos in totum damnem, sed quod
ex his sentiam me reddi maliolem, cum ex illorum
exhortatione surgam, nescio quomodo, frigidius affectus
erga veram virtutem, sed irritatior ad contentionem.
Quare ne verere, quicquid istud est, proponere. Cuius
libri plerique libri M. Tullii, quos scripsit de Philo-
sophia, divinitatis quiddam spirare videntur, tum ille
senex scripsit de Senectute, plane mihi videtur
pygæa cantio. Eum hodi relegi, atque hæc verba,
quoniam præ cæteris arridebant edidici: Quod si quis
Deus mihi largiatur, ut ex hac ætate repuerascam,
ut in cunis vagiam, valde recusem: nec vero velim
quasi decurso spatio a calce ad carceres revocari.
Quid enim habet hæc vita commodi, quid non potius
laboris? Sed non habet sane: Habet certe tamen aut
sollicitudinem, aut molestiam. Non libet enim mihi de-
derare vitam, quod multi, & hi docti, sæpe facerunt.
Cuius me vixisse pœnitet, quoniam ita vixi, ut frustra
capere natum non existimem. Et ex vita ista discedo,
nonquam ex hospitio, non tanquam e domo. Com-
morandi enim natura diversorium nobis, non habi-
tandi dedit. O præclarum illum diem, quum ad
illud

illud animorum concilium cœtumque proficiscar, & cum ex hac turba & colluvione discedam! Hactenus Cato. Quid ab homine Christiano dici potuit sanctius? Utinam talia essent colloquia monachorum omnium, vel cum sacris virginibus, quale fuit illud ethnici senis colloquium cum ethnicis adolescentibus. Eu. Jam aliquis causabitur, colloquium esse confictum a Cicerone. CH. Isthuc mea non magni refert, siue hoc laudis tribuatur Catoni, qui talia senserit, dixeritque: siue Ciceroni, cujus animus sententias tam divinas cogitatione complexus sit, cujus calamus res egregias pari facundia depinxerit. Quamquam equidem arbitror, & Catonem, etiamsi non dixit eadem, tamen similia dicere solitum in colloquiis. Nec enim tam impudens erat M. Tullius, ut alium Catonem finxerit, quam fuerit; & in dialogo parum meminerit decori, quod in primis spectandum est in hoc scripti genere, præsertim quum ejus viri memoria recens adhuc hæreret animis ejus ætatis hominum. TH. Vehementer probabile est quod narras: sed dicam quid mihi venerit in mentem, te recitante Sepenuero mecum admiratas sum, quum omnes optent longævitatē, & mortem exhorreant, tamen vix quinquam comperiri tam felicem, non dico senem, sed provectioris ætatis hominem, qui rogatus, an, si detur, velit repuerascere, usus per omnia iisdem bonis ac malis, quæ illi jam contigissent in vita, responderit idem quod Cato dicit; præsertim si recolat animo, quicquid annis retroactis seu triste, seu lætum obtigisset. Nam frequenter & suavium rerum recordatio, vel cum pudore, vel cum conscientię molestia conjuncta est, ut animus ab his etiam recolendis non minus abhorreat, quam a tristibus. Id opinor nobis indicarunt sapientissimi poetæ, qui scribunt, tum demum animas capi desiderio corporum relictorum, posteaquam ex amne Lethæo longa biberint oblivia. UR. Est isthuc profecto dignum admiratione, & mihi quoque comertum in nonnullis. Virum illud quam mihi blandiebatur; nec me vixisse pœnitit! At quotusquisque Christianorum sic moderatur vitam suam, ut hujus senis vocem sibi possit usurpare? Vulgus hominum existimat, se non frustra vixisse, si per fas nefasque congestas

congestas divitias relinquant morientes. At Cato ideo non putat se frustra natum, quod integrum & sanctum civem præstiterit reipublicæ. quod incorruptum magistratum, quod posteritati quoque virtutis & industriæ suæ monumenta reliquerit. Jam illo quid dici potuit divinius? Discedo tanquam ex hospitio, non tanquam e domo. Hospitio tantisper uti licet, donec hospes jubeat exire. E domo sua nullus facile pellitur. Et tamen hinc quoque sæpenumero propellit vel ruina, vel incendium, vel alius casus quispiam. Ut horum nihil accadat, tamen senio collabens ædificium admonet esse demigrandum. **NEPHALIUS.** Non minus elegans est quod apud Platonem loquitur Socrates, animam humanam in hoc corpore velut in præsidio positam esse, unde fas non sit discedere injussu imperatoris, nec diutius in eo immorari, quam visum sit ei qui collocavit. Illud significantius est in Platone, quod pro domo dixerit præsidium: siquidem in domo tantum commoramur, in præsidio destinati sumus functioni, quam nobis delegavit imperator noster: non abludens a nostris literis, quæ vitam hominis, nunc militiam, nunc certamen esse dicunt. **UR.** At mihi quidem oratio Catonis pulchre congruere videtur cum oratione Pauli, qui scribens Corinthiis, cœlestem mansionem, quam exspectamus post hanc vitam, vocat domum, sive domicilium. Cæterum hoc corpusculum appellat tabernaculum. Nam & qui sumus, inquit, in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravate. **NEPH.** Nec abludit a sermone Petri: Justum autem, inquit, arbitror, quamdiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione; certus, quod velox est depositio tabernaculi mei. Quid autem aliud clamat nobis Christus, quam ut sic vivamus ac vigilemus, tanquam illico morituri? sic incumbamus honestis rebus, tanquam semper victuri? Jam illud quum audiemus, O præclarum diem! nonne videmur audire Paulum ipsum loquentem, Cupio dissolvi, & esse cum Christo? **CH.** Quam felices sunt, qui tali animo mortem exspectant! Sed in oratione Catonis, quanquam præclara est, tamen fiduciam aliquis taxare posset, ut ab arrogancia profectam; quam multum oportet abesse ab homine Christiano.

R

Proinde

Proinde mihi nihil unquam legisse videor apud Ethnicos, quod aptius quadret in hominem vere Christianum, quam quod Socrates, paulo post bibiturus cicutam, dixit Critoni : An opera, inquit, nostra sit probaturus Deus, nescio : certe sedulo conati sumus, ut illi placeremus. Est mihi tamen bona spes, quod ille conatus nostros sit boni consulturus. Vir ille sic diffidit factis suis, ut tamen ob animi propensam voluntatem obtemperandi voluntati divinæ, bonam spem conceperit, fore ut Deus pro sua bonitate boni consulturus esset, quod studuisset bene vivere. NEPH. Profecto mirandus animus in eo qui Christum ac sacras literas non noverat. Proinde quum hujusmodi quædam lego de talibus viris, vix mihi tempero, quin dicam, Sancte Socrates, ora pro nobis. CH. At ipse mihi sæpenumero non tempero, quin bene ominer sanctæ animæ Maronis & Flacci. NEPH. At ego quot vidi Christianos, quam frigide morientes ! Quidam fidunt in his rebus, quibus non est fidendum : quidam ob conscientiam scelerum & scrupulos, quibus indocti quidam obstrepunt morituro, pene desperantes exhalant animam. CH. Nec mirum, eos sic mori, qui per omnem vitam tantum philosophati sunt in ceremoniis. NEPH. Quid istuc verbi est ? CH. Dicam, sed illud etiam atque etiam præfatus, me non damnare, imo vehementer probare sacramenta & ritus Ecclesiæ ; sed quosdam vel improbos vel superstitiosos, vel, ut mollissime dicam, simplices & indoctos, qui docent populum hisce rebus fidere, prætermisiss his quæ nos vere reddunt Christianos. NEPH. Nondum satis intelligo quorsum eas. CH. Faxo ut intelligas. Si vulgus Christianorum spectes, nonne prora & puppis vitæ illis in ceremoniis est ? in baptismo quanta religione repræsentantur prisca ritus Ecclesiæ ? Commoratur infans extra fores templi, peragitur exorcismus, peragitur catechismus, suscipiuntur vota, abjuratur satanas cum pompis & voluptatibus suis ; tandem ungitur, consignatur, salitur, tingitur : datur negotium susceptoribus, ut puerum curent instituendum. Illi dato nummo redimunt libertatem. Et jam puer Christianus dicitur, & est aliquo modo. Mox rursus ungitur, tandem discit confiteri,

feri, sumit Eucharistiam, consuefcit quiescere diebus festis, audire sacrum, jejunare nonnunquam, abstinere a carnibus. Et hæc si servat, habetur absolute Christianus. Ducit uxorem, accedit aliud sacramentum: initiatur sacris, rursus ungitur, & consecratur, mutatur vestis, dicuntur preces. Atque hæc quidem omnia, quod fiunt, probo: sed quod hæc fiunt magis ex consuetudine, quam ex animo, non probo: quod nihil aliud adhibetur ad Christianismum, vehementer improbo. Siquidem magna pars hominum dum fidit, nihilo secius interim per fas nefasque congerit opes, servit iræ, servit libidini servit livori, servit ambitioni: sic tandem venit ad mortem. Hic rursus ceremoniæ paratæ. Adhibetur confessio semel atque iterum, additur unctio, datur Eucharistia, adfunt cerei sacri, adest crux, adest aqua sacra, adhibentur indulgentiæ expromitur, aut illic etiam emitur morienti diploma Pontificis; ordinantur parentalia magnifice celebranda, fit rursus stipulatio solennis, adest qui clamet ad aurem morientis, imo nonnunquam occidit ante tempus, si contingat, ut sæpe fit, vocalior, aut bene potus. Hæc ut recte adhibentur, præsertim quæ nobis tradidit Ecclesiastica consuetudo, ita sunt alia quædam reconditiora, quæ nobis hoc præstant, ut cum alacritate spiritus, ut cum Christiana fiducia migremus hinc. Ev. Pie tu quidem ista vereque concionaris, sed interim nullus admovet manum tibi. Caveat quisque ne se faciat. Ego prædixi nihil expectandum præter secundas mensas, easque rusticanas, nequis sibi promittat Phasides aves, aut attagenas, aut Attica bellaria. Hæc amoveto, puer; &, quod restat, apponito. Videtis non copiæ, sed inopiæ, nostræ cornu. Hic est proventus hortulorum quos vidistis. Ne parcite, si quid arridet. Ti. Tanta varietas est, ut vel ipso recreemur aspectu. Ev. Atqui ne plane contemnatis frugalitatem meam, hæc patina exhilarasset Hilarionem monachum Evangelicum, comitatum vel centum monachis illius seculi. Paulo vero, atque Antonio, vel mensurus commatus esse potuisset. Ti. Imo nec Petrus illi princeps Apostolorum fastidisset, opinor, cum apud Simonem coriarium diversaretur. Ev. Imo nec Paulus, opi-

nor, cum coactus egestate futoriam nocturnis horis exerceret. **Ti.** Debemus benignitati divinæ. Sed ego malim esurire cum Petro ac Paulo, modo quod deesset corporis alimoniam, abundaret in delicias animi. **Eu.** Imo discamus a Paulo, & abundare, & penuriam pati. Cum deerit, gratias agamus Jesu Christo, qui nobis suppeditet & frugalitatis & patientiæ materim. Quum supererit, gratias agamus illius munificentiam, qui nos sua liberalitate invitet ac provocet ad amorem sui: ac modice parceque fruentes iis, quæ largiter præbuit divina benignitas, pauperum memores simus, quibus Deus deesse voluit quod nobis superest, ut utrisque per alteros sit occasio virtutis. Si quidem nobis largitur, unde subvenientes egestati fraternæ, misericordiam ipsius pro mereamur: & illi nostra liberalitate recreati, gratias agunt Deo pro bona mente nostra, nosque precibus suis illi commendant. Et recte venit in mentem. Heus, puer; dic uxori, ut ex assis, quæ superant, mittat Gudulæ nostræ. Est vicina quædam gravida, tenui fortuna, sed animo beatissima. Maritus nuper decessit, homo profusus & ignavus, qui nihil uxori reliquit præter liberorum gregem. **Ti.** Christus jussit dare omni petenti: id si facerem, intra mensem ipsi mihi mendicandum esset. **Eu.** Opinor, Christum sentire de his qui petant necessaria. Nam qui petunt, imo qui flagitant, vel extorquent potius magnas summas, quibus extruant cœnationes Lucullianas: aut, quod pejus est, quibus alant luxum ac libidinem suam, iis negare, quod petunt, eleemosyna est: imo rapina est largiri male usuris, quod debebatur præsentī necessitati proximorum. Unde mihi videntur vix excusari posse a peccato capitali, qui sumptibus immodicis aut extruunt, aut ornant monasteria seu templa, quum interim tot viva Christi templa fame periclitentur, nuditate horreant, rerumque necessariorum inopia discrucientur. Quum essem apud Britannos, vidi tumbam divi Thomæ gemmis innumeris summique pretii onustam, præter alia miracula divitiarum. Ego malim ista quæ superflua sunt, elargiri in usus pauperum, quam servare satrapis aliquando semel omnia direpturis; ac tumbam ornare frondibus ac flosculis:

id

id opinor gratius esset illi sanctissimo viro. Cum essem apud Insubres, vidi monasterium quoddam ordinis Carthusiani, non ita procul a Papia: in eo templum est, intus ac foris, ab imo usque ad summum, candido marmore constructum, & fere quicquid inest rerum, marmoreum est, velut altaria, columnæ, tumbæ. Quorsum autem attinebat tantum pecuniarum effundere, ut pauci monachi solitarii canerent in templo marmoreo? quibus ipsis templum hoc oneri est, non usui, quod frequenter infestentur ab hospitibus, qui non ob aliud eo se conferunt, nisi ut spectent templum illud marmoreum. Atque illic cognovi, quod stultius est, illis legata in singulos annos tria milia ducatorum in structuram monasterii. Et sunt, qui putent esse nefas, eam pecuniam in pios usus avertere, præter mentem testatoris: maluntque demoliri, quod instaurent, quam non ædificare. Hæc quoniam insignia sunt, visum est commemorare: quantum sunt passim in templis nostris exempla permulta similia. Hæc mihi videtur ambitio, con eleemosyna. Divites ambiunt sibi monumentum in templis, in quibus olim nec divis locus erat. Curant se sculpendos ac pingendos, additis etiam nominibus, ac beneficii titulo: atque hisce rebus bonam templi partem occupant, olim opinor postulaturi, ut ipsorum cadavera in ipsis reponantur altaribus. Dicit aliquis; An horum munificentiam existimas rejiciendam? Nequaquam, si templo Dei dignum sit, quod offerunt. Sed ego, si sacerdos aut episcopus essem, hortarer crassos illos aulicos, aut negotiatores, ut, si vellent sua peccata redimere apud Deum, ista clanculum effunderent in subsidium eorum, qui vere pauperes sunt. Isti putant perire pecuniam, quæ sic frustulatum, & clanculum in præsentem egestatem tenuium sublevandam dissipatur, cujus nullum extet apud posteros monumentum. Ego puto nullam melius collocari ea, quam ipse Christus sibi vult imputari certissimus debitor. T1. An non putas recte collocari, quod datur monasteriis? Ev. Et his darem nonnihil, si dives essem, sed darem ad necessitatem, non ad luxum: tum his, inter quos sentirem vigere studium veræ religionis. T1. Multi judicant non admodum

belle collocari, quod datur istis mendicis publicis.
Ev. Et istis nonnihil dandum est aliquando, sed cum delectu. At mihi consultum videatur, si singulæ civitates suos alerent, nec ferentur erronee huc & illuc circumcursitantes, præsertim validi, quibus opus suppeditandum sentio potius, quam pecuniam. Ti. Quibus igitur potissimum dandum censes, quantum, & quatenus? Ev. Hoc mihi ad unguem describere difficillimum sit. Primum animum adesse oportet, qui cupiat omnibus subvenire. Deinde pro mea tenuitate, quod possum, impertio, quoties sese offert occasio: præsertim his, quorum & paupertas & integritas mihi nota est: hortor et alios ad beneficentiam, si me defecerint facultates. Ti. Sed permittisne nobis hic in tuo regno libere loqui? Ev. Imo liberior quam si domi vestræ sitis. Ti. Non probas in templis sumptus immodicos; & hæc ædes multo minoris ædificare poteras. Ev. Equidem arbitror, has intra munditiem consistere, aut, si mavis, elegantiam: certe absunt a luxu, ni fallor. Ædificant magnificentius, qui mendicato vivunt. Et tamen hi ipsi horti mei, quales quales sunt, vestigal pendunt egenis: & quotidie sumptibus aliquid detraho, in me meosque frugalior, quo possim esse in pauperes munificentior. Ti. Si istum animum obtinerent omnes, permulti melius haberent, quos nunc egestas gravat indignos: & ex adverso multi minus essent obesi, digni quos egestas doceat sobrietatem ac modestiam. Ev. Fortasse sic res habet. Sed vultisne ut hæc insipida bellaria re quapiam suavi condiamus? Ti. Plus satis est deliciarum. Ev. At ego hinc depromam, quod ne faturi quidem fastidiatis. Ti. Quid est? Ev. Codex est Evangeliorum, ut, quod lautissimum habeo, vobis depromam in fine convivii. Recita puer, ab eo loco, ubi proxime destitisti. PUER. Nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit. & alterum diligit: aut unum sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire, & mammonæ. Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, & corpus plus quam vestimentum? Ev. Redde codicem. In hoc loco mihi Jesus

Christus

Christus videtur bis idem dixisse. Etenim pro eo quod prius dixit, odio habebit, mox ponit, contemnet: & pro eo quod prius posuerat, diliget, mox vertit, sustinebit: commutatis personis existit eadem sententia. **TI.** Non satis assequor quid velis. **EU.** Demonstramus igitur ratione mathematica, si videtur. In priore parte pro uno pone A, pro altero B: rursus in posteriore pro uno pone B, pro altero A, verso ordine. Aut enim A odio habebit, & B diliget: aut B sustinebit, & A contemnet. Nonne hic palam est, A bis odio haberi, & B bis diligi? **TI.** Perspicuum est. **EU.** Atqui hæc conjunctio, aut, præsertim repetita, habet emphasim sententiæ contrariæ, aut certe diversæ. Alioqui nonne absurde diceretur, Aut Petrus me vincet, & ego cedam, aut ego cedam, & Petrus me vincet? **TI.** Lepidum, ita me Deus amet, sophisma. **EU.** At tum demum mihi videbitur lepidum, si hoc ex vobis didicero. **TH.** Animus somniat ac parturit mihi nescio quid: si jubetis, quicquid est, proferam in medium; vos eritis vel onirologi, vel obstetrices. **EU.** Quanquam vulgo mali ominis habetur somniorum meminisse in convivio, & parum sit verecundum coram tot viris foetum eniti, tamen nos istud somnium, siue mavis partum animi tui, libenter excipiemus. **TH.** Mihi videtur in hoc sermone res commutari potius, quam persona. Et hanc vocem, unum & unum, non referri ad A. & B, sed utraque pars refertur ad utrumlibet, ut utrumcunque delegeris, ei jam apponatur, quod significatur per alterum. Quasi dicas: aut excludes A, & admittes B. aut A admittes, & excludes B. Hic videtis manente persona rem esse translatam. Atque hoc ita dictum est de A, ut nihil referat, si idem enuncies de B. hoc pacto; aut B excludes, & admittes A; aut admittes B, & excludes A. **EU.** Sane argute tu quidem problema nobis explicuisti, neque quisquam mathematicus melius depinxisset in pulvere. **SOPH.** Illud me magis movet, quod prohibet esse sollicitos de crastino; quum Paulus ipse laborarit manibus, victus parandi causa, atque idem acriter increpet otiosos, & ex alieno vivere gaudentes, admonens ut laborent, ac manibus operentur quod bonum est, ut sit, unde tribuant aliquid necessitatem
patienti

patienti. An non pii sanctique labores sunt, quibus maritus tenuis alit uxorem sibi charissimam, dulcesque liberos? **Tr.** Ista questio, mea sententia, variis modis dissolvi potest. Primum, ut ad illa tempora potissimum pertineat: Apostolis ob Evangelii prædicationem late vagantibus eximenda erat sollicitudo victus undecunque suppeditandi, quibus non vacabat opera manuarum cibum quærere, præsertim cum nullam artem scirent, præter piscationem. Nunc alia ratio temporum est, & otium amplectimur omnes, laborem fugimus. Altera dissolvendi ratio est: Christus non interdixit industriam, sed sollicitudinem. Et sollicitudinem intelligit juxta vulgarem hominum affectum, qui nulla de re magis anxii sunt, quam de parando victu, ut omnibus rebus onissis, hoc solum agant, huic uni curæ sint addicti. Id propemodum indicat ipse dominus, cum negat, eundem duobus dominis servire posse. Servit enim qui toto pectore addictus est. Precipuum igitur curam vult esse Evangelii propagandi, non solam. Ait enim; Primum quærite regnum Dei, & hæc adjicientur vobis. Non dicit solum, quærite, sed, primum quærite. Cæterum in voce Crastini, puto Hyperbolen esse, quum significet, in longinquum; qui mos est avaris hujus mundi, ut posteris etiam anxie parent & quærant. **Eu.** Accipimus tuam interpretationem: sed quid sibi vult, quod ait, Ne solliciti sitis animæ vestræ, quod edatis. Corpus veste tegitur, at non edit anima. **Tr.** Animam, ut opinor, hic vitam appellat. Ea periclitatur, si cibum subduxeris: non item, si vestem detraxeris, quæ magis datur pudori, quam necessitati. Et si quem affligit nuditas, non statim occidit: at inedia certissima mors est. **Eu.** Non satis video, quo modo cohæreat cum hac sententia, quod adjecit. Nonne anima plus est quam esca? & corpus plus est quam vestimentum? Nam si vita magni pretii est, tanto magis advigilandum ne pereat. **Tr.** Hoc argumentum non adimit nobis sollicitudinem, sed auget. **Eu.** At non hoc sentit Christus, quod interpretaris, sed hoc argumento nobis addit fiduciam de patre. Si pater benignus gratus, & de suo dedit id quod carius est, etiam adjiciet id quod vilius est. Qui dedit animam, non negabit alimoniam:

alimoniam: qui dedit corpus, adjiciet alicunde vestem. Illius igitur benignitate freti, non est quod discruciemur sollicitudine curaque rerum infimarum. Quid igitur superest, nisi ut utentes hoc mundo, tanquam non utamur, totam curam ac studium nostrum transferamus in amorem rerum cœlestium, atque rejecta mammona, imo toto Satana cum omnibus suis præstigiis, uni Domino toto & alacri pectore serviamus, qui non destituet filios suos. Sed interim nullus attingit bellaria. His certe cum gaudio vesci licet, quæ non magna cura nobis domi proveniunt.

Ti. Abunde satisfactum est corpusculo. Eu. Vellem equidem & animo. Ti. Atque uberius etiam animo. Eu. Hæc igitur tolle, puer; ac labrum appone. Lavemus, amici; ut si quid forte commissum est in hoc convivio, purgati canamus hymnum Deo. Perficiam, si videtur, quod cœperam ex Chrysostomo.

Ti. Rogamus. Eu. Gloria tibi, domine; gloria tibi, sancte; gloria tibi, rex; quoniam dedisti nobis escas. Imple nos gaudio & lætitia in Spiritu sancto, ut inveniamur in conspectu tuo acceptabiles; nec pudeamus, quando reddes unicuique secundum opera sua.

PUER. Amen. Ti. Profecto pius & elegans est hymnus. Eu. Hunc divus Chrysostomus non dedignatur etiam interpretari. Ti. Quonam loco? Eu. In Matthæum, homilia LVI. Ti. Non omitam quin hodie legam. Sed illud unum interim ex te cupio discere,

cur ter optamus Christo gloriam, idque triplici cognomine, domini, sancti, & regis? Eu. Quoniam illi debetur omnis gloria. Sed nobis triplici nomine potissimum est glorificandus. Quod suo sacrosancto sanguine redemerit nos a tyrannide diaboli, sibi que afferuerit; unde & dominum illum vocamus. Deinde, quod non contentus gratis condonasse nobis omnia peccata, per spiritum suum contulit nobis & justitiam suam, ut sectemur ea quæ sunt sanctimonix. Atque ob id factumeum vocamus, quod sit sanctificator omnium. Postremo, quod ab eodem speramus præmiura regni cœlestis, ubi ille jam sedet ad dexteram Dei patris; & hinc nobis rex dicitur. Atque hanc totam felicitatem illius erga nos gratuitæ bonitati debemus, quod pro domino, vel tyranno potius, diabo-

lo, dominum habemus Jesum Christum: pro immunditia & sordibus peccatorum, innocentiam ac sanctimoniam: pro gehenna, gaudia vitæ cœlestis. **Tr.** Pia profecto sententia. **Ev.** Quoniam nunc primum vos hic accepi convivio, non dimittam vos absque xenii, sed talibus, qualis fuit apparatus. Heus, puer; profer apophoreta nostra. Sive sortiri placet, sive sibi quisque malit deligere, minimum refert; ejusdem fere pretii sunt omnia, hoc est, nullius. Non enim sunt fortes Heliogabali, ut huic obveniant equi centum, illi totidem mulsæ. Sunt libelli quatuor, horologia duo, lucernula, & theca cum calamis Memphiticis. Hæc arbitror magis convenire vobis, quam opobalsamum, aut dentifricium, aut speculum, si vos novi satis. **Tr.** Adeo bella sunt omnia, ut nobis difficilis sit electio: ipsæ magis pro tuo arbitratu distribuito; sic gratius etiam erit quicquid obtigerit. **Ev.** Hic libellus in membranis habet proverbia Solomonis: sapientiam docet, & auro pictus est, quod aurem habeat sapientiæ symbolum. Hoc dabitur carbo nostro, ut, juxta doctrinam evangelicam, habenti sapientiam detur sapientia & exuberet. **Tr.** Certe curabitur, ut minus egeam. **Ev.** Sophronio congruet horologium, huc ex extrema Dalmatia profectum, ut vel sic commendem munusculum meum. Novi enim, quam ille sit parcus temporis, quam nullam omnino portio rem rei pretiosissimæ sinat abire sine fructu. **Soph.** Imo pigrum admones diligentiae. **Ev.** Hic libellus habet in membranis Evangelium secundum Matthæum: gemma tegi merebatur, nisi nullum esset illi scrinium aut theca carior, quam pectus hominis. Illic igitur recondito, Theophile, quo magis hoc sis, quod diceris. **Th.** Efficiam ne prorsus male collocasse videaris tuum munus. **Ev.** Hic sunt epistolæ Pauli quas tu libenter tecum circumfers, Eulali; qui Paulum semper habere soleas in ore: nec haberes in ore, nisi esset in pectore: posthac commodius erit etiam in manibus oculisque. **Eul.** Isthuc non est dare munus, sed dare consilium. Porro bono consilio nullum est munus pretiosius. **Ev.** Lucernula conveniet Chrysoglotto, anagnostæ insatiabili, &, ut **M. Tullius** inquit, librorum helluoni maximo. **Ch.** Bis habeo gratiam: primum pro munere

nere non vulgariter eleganti; deinde, quod somniculosum admones vigilantiae. **EV.** Theca calamaria debetur Theodidacto, felicissime multa scribenti, atque hos ego calamos felicissimos esse judico, quibus celebrabitur gloria domini nostri Jesu Christi, tali praesertim artifice. **THEODIDACT.** Utinam & pectus suppeditare possis, quemadmodum suppeditas instrumenta. **EV.** Hic codex habet aliquot Plutarchi libellos de moribus. sed selectos, & a quodam Graecae literaturae peritissimo non inscite descriptos; in quibus tantum reperio sanctimoniae, ut mihi prodigio simile videatur, in pectus hominis ethnici tam evangelicas potuisse venire cogitationes. Hic dabitur Uranio juveni, & amatori Graecorum. Superest horologium; id cedat nostro Nephelio, parcissimo temporis dispensatori. **NEPH.** Habemus gratiam, non solum pro munusculis, verum etiam pro testimoniis. Nam isthuc non tam est distribuere xenia, quam elogia. **EV.** Imo ego vobis habeo gratiam duplici nomine. Primum, quod nostram exilitatem boni consulitis. Deinde quod eruditis juxta ac piis sermonibus refecistis animum meum. Ego vos, quomodo acceptos dimittam, nescio; certe vos relinquam melior ac doctior. Scio vobis non esse cordi fistulas, aut moriones, ac multo minus aleam. Quare si videtur, sallemus horulam spectandis reliquis regiae meae miraculis. **TI.** Isthuc eramus abs te flagitaturi. **EV.** Apud bonae fidei promissorem non est opus flagitatore. Haec aulam aetivam opinor nos jam satis contemplatos. Habet triplicem prospectum, &, quoquo versum deflectas oculos, occurrit viror hortorum gratissimus. Vitreis fenestris volubilibus, sivi deatur, licet excludere coelum, si nebulis aut ventis sit incommodius: licet & densis valvis, foris admotis, ac tenuibus intus solem, si qui doffendat aestus. Hic quum prandeo, videor in horto prandere, non in domo. Nam & parietes virentes suos habent inspersos flosculos. Sunt & picturae non invenustae. Hic Christus supremam computationem agit cum electis discipulis. Hic natalitia celebrat. Herodes funesto convivio. Hic Evangelicus ille dives epulatur splendide, mox descendens ad inferos. Lazarus repellitur a foribus,

mox

mox excipiendus sinu Abrahæ. **Ti.** Hoc argumentum non satis agnoscimus. **Ev.** Cleopatra est cum Antonio luxu decertans: jam unionem ebibit, alteri manum admovit detractura. Hic pugnant Laphthæ. Hic Alexander Magnus hasta transverberat Clitum. Hæc exempla nos admonent sobrietatis in convivio, & a crapula luxuque deterrent. Nunc adeamus bibliothecam, non illam quidem multis instructam libris, sed exquisitis. **Ti.** Locus hic plane divinitatem quandam præ se fert, adeo nitent omnia. **Ev.** Hic videtis præcipuam partem opum mearum. Nam in mensa nihil vidistis nisi vitreum ac stanneum; nec est in tota domo vas ullum argenteum, præter unum poculum inauratum, quod ob amorem ejus, qui dono dedit, religiose servo. Hæc sphaera pensilis totum orbem ponit ob oculos. Hic in parietibus singulæ regiones fusiore spatio depictæ sunt: In reliquis parietibus videtis insignium autorum imagines. Nam omneis depingere, fuerat infinitum. Christus primum habet locum, porrecta manu sedens in monte. Capiti imminet pater, dicens: Ipsum audite. Spiritus sanctus expansis alis multa luce complectitur illum. **Ti.** Opus, ita me Deus bene amet, Apelle dignum. **Ev.** Adjunctum est bibliothecæ muscion quoddam angustum, sed elegans, quod submota tabula ostendit foculum, si quid offenderit frigus. In æstate videtur solidus paries. **Ti.** Hic mihi gemmea videntur omnia. Est & mira odoris gratia. **Ev.** Hoc mihi præcipue studio est, ut niteat domus, & bene oleat. Utraque res minimo constat. Habet bibliotheca suum ambulacrum pensile, spectans in hortum; & huic adhæret facellum. **Ti.** Locus nomine dignus. **Ev.** Nunc adeamus illa tria ambulacra, quæ imminet iis quæ vidistis ad hortum domesticum spectantia. In his superioribus utroque prospectus est, sed per fenestras, quæ possunt occludi, præsertim in his parietibus qui non spectant hortum interiorem, quo domus sit tutior. Hic ad lævam, quia plus est lucis, & paries raris fenestris interruptus, ordine depicta est tota vita Jesu ex narratione quatuor Evangelistarum, usque ad missum Spiritum sanctum, & primam prædicationem Apostolorum ex Actis. Additæ sunt & locis notæ, ut

ut agnoscat spectator, juxta quod flagnum, aut in quo monte res gesta sit. Additi sunt tituli, paucis verbis subnotantes totum argumentum: velut illud quod dicitur a Jesu; Volo, mundare. Ex adverso respondent figuræ, & vaticinia veteris testamenti, præsertim e Prophetis & Psalmis, qui nihil aliud habent, quam Christi vitam, & Apostolorum, aliter narratam. Hic nonnunquam obambulo mecum fabulans, et animo contemplans illud ineffabile consilium Dei, quo per filium suum restituere voluit genus humanum. Nonnunquam adest uxor comes, aut amicus quispiam qui rebus piis delectetur. **Tr.** In hac domo cui posset obrepere tædium? **Ev.** Nulli qui didiceret secum vivere. In summa ora picturæ, velut extra ordinem, addita sunt capita Pontificum Romanorum cum suis titulis. Ex adverso capita Cæsarum, ob memoriam historiæ. In utroque cornu prominet pensile cubiculum, ubi liceat interquiescere, & unde spectare licet pomarium. & aviculas nostras. Hic in extremo angulo prati videtis aliud ædificiolum, ubi cœnamus nonnunquam æstivis mensibus, & ubi curatur, si quem forte e familiaribus corripuerit morbus ob contagium formidabilis. **Tr.** Quidam negant hujusmodi morbos esse vitandos. **Ev.** Cur ergo vitant foveam, aut venenum? An hoc minus timent, quia non vident? Nec basilisci venenum videtur, quod afflat oculos. Ubi res poscat, non dubitem pro necessariis venire in vitæ discrimen. Sine causa subire vitæ periculum, temeritas est: alios in vitæ periculum adducere, crudelitas. Sunt et alia quædam non injucunda spectatu: ea mandabo uxori, ut ostendat. Manete hic vel totum triduum, & hanc domum putate esse vestram. Pascite oculo, pascite animos. Nam me negotia quædam alio vocant. Est equitandum in pagos aliquot vicinos. **Tr.** Ob rem pecuniariam? **Ev.** Ego tales amicos non relinquerem pecuniæ gratia. **Tr.** Fortassis venatio parata est alicubi. **Ev.** Plane venatio est: sed aliud venor quam apros aut cervos. **Tr.** Quid igitur? **Ev.** Dicam. In uno pago decumbit amicus quidam non sine periculo vitæ. Nam corpori metuit medicus, ego magis metuo animæ illius. Si quidem mihi videtur parum recte compositus ad emi-

grandum, sicut dignum est Christiano: huic adero meis hortatibus, ut sive moriatur, sive revalescat, bono ipsius fiat. In altero dissidium acre natum est inter duos, non malos quidem illus, sed tamen pervicacis ingenii viros. Quod si exasperetur, vereor ne plures secum trahat in consortiam simultatis. Adnitar totis viribus, ut hos redigam in gratiam. Nam utrique sum veteri necessitudine junctus. Hæc sunt quæ venor. Quod si venatio successerit ex animi sententia simul hic celebrabimus festa pro victoria adepta. **TI.** Pia venatio. Precamur, ut tibi pro Delia Christus aspiret. **EU.** Hanc prædam ego malim, quam obvenire mihi hæreditate bis mille ducatos. **TI.** Mox rediturus? **EU.** Non nisi tentatis omnibus: quare certum tempus non possum præscribere. Vos interim meis perinde ac vestris fruamini, & valete. **TI.** Dominus Jesus te feliciter deducat, ac reducat.

F U N U S.

MARCOLPHUS, PHÆDRUS.

MA. **U**NDE nobis Phædrus? num ex antro Trophonii? **PH.** Cur istuc rogas? **MA.** Quia præter morem tristis, horridus, squalidus, torvus; in summa, nihil minus quam quod diceris. **PH.** Si, qui diutius versantur in officinis fabrorum ærariorum, aliquid nigroris sibi contrahunt; quid miraris, si ego tot dies versatus apud duos ægrotantes, morientes, & sepultos, soliti sum mœstior; præsertim cum uterque mihi fuerit egregie charus? **MA.** Quos mihi narras sepultos? **PH.** Nosti Georgium Balearicum? **MA.** Nomine duntaxat, de facie non novi. **PH.** Alterum scio tibi prorsus ignotum esse. Is erat Cornelius Montius; quicum mihi plurimus jam annis intercessit arctissima necessitudo. **MA.** Mihi nunquam contigit adesse morientî. **PH.** Mihi sæpius quam vellem. **MA.** Sed estne mors res tam horrenda, quam vulgo prædicant? **PH.** Inter ad mortem durius, quam ipsa mors. Quod si quis horrorem illum & imaginationem mortis excutiat animo, magnam mali partem sibi detraxerit.

traxerit. Breviter, quicquid est cruciabile, vel in ægrotatione, vel in morte, longe tolerabilius redditur, si quis te totum tradat voluntati divinæ. Nam quod attinet ad sensum mortis, cum jam animus distrahitur a corpore, arbitror aut nullum esse, aut perquam stupidum esse sensum; quod natura, priusquam huc veniatur, consopiat, ac stupefaciat omnes partes sensibiles. MA. Nascimur absque sensu nostri. PH. Sed non absque sensu matris. MA. Cur non itidem emorimur? Cur Deus mortem voluit esse tam cruciabilem? PH. Nativitatem voluit esse gravem ac periculosam matri, quo carius haberet quod peperisset: mortem autem unicuique voluit esse formidabilem, ne passim homines sibi mortem consciscerent. Etenim cum videamus & hodie tam multos sibi manus adferre; quid censes futurum, si mors nihil haberet horribile? Quoties vapulasset servus, aut etiam filius adolescens, quoties uxor indignaretur marito, quoties perisset res, aut aliud accidisset quod ægre esset animo, protinus ad laqueum, ad gladium, ad flumen, ad præcipitium, ad venenum currerent homines. Nunc mortis acerbitas vitam nobis reddit cariorem; præsertim cum medici non queant mederi semel vita defuncto. Quanquam ut non omnibus eadem est nascendi sors, ita non est eadem omnibus mortis ratio: Quosdam cita mors protinus liberat; alii lenta morte contabescunt. Lethargici, quemadmodum & ab aspidem percussi, somno consopiti citra sensum sui moriuntur. Illud observavi, nullum esse mortis genus tam acerbum quin perferatur, si quis obfirmato animo decrevit exire. MA. Utrius mors visa est Christianior? PH. Mihi quidem Georgii visa est honorificentior. MA. Etiamne mors habet ambitionem suam? PH. Ego nunquam vidi duos tam dispari morte morientes. Si vacat audire, depingam excessum utriusque: tuum erit judicare, utra mors sit optabilior homini Christiano. MA. Imo te rogo, ne graveris narrare. Nam ipse nihil audiero cupidius. PH. Ergo de Georgio prius audi. Ubi mors jam certa sui signa dederat, medicorum chorus, qui diu curarant ægrotum, dissimulata vitæ desperatione cœperunt mercedem poscere. MA. Quot erant medici? PH. Aliquando de-

cem, interim duodecim: cum paucissimi, sex. MA. Satis erat ad occidendum vel valentem. PH. Numerata pecunia clam submonuerunt proximos, non procul abesse mortem: curarent ea, quæ pertinerent ad animæ salutem; nam de corporis incolumitate nihil esse spei. Per amicos intimos blande submonitus est & ægrotus, ut corporis curam Deo committerit, ea tantum curaret, quæ pertinerent ad feliciter hinc emigrandum. His auditis, mira torvitate Georgius oculos intendit in medicos, velut indigne ferens, quod ab illis destitueretur. Illi responderunt, se medicos esse, non deos; quod artis erat, præstisse, cæterum adversus fatalem necessitatem nullam valere medicinam. His actis abeunt in proximum cubiculum. MA. Quid? morantur etiam accepta mercede? PH. Inter illos nihil convenerat de morbi genere: alius aiebat hydropem, alius tympanitem, alius apostema in intestinis, alius aliud atque aliud malum: toto hoc tempore, quo traclabant ægrotum, acerrime disceptarunt de morbi genere. MA. O felicem interim ægrotum! PH. Eam litem ut tandem finirent, per uxorem postularunt, ut finirent exanimati corporis anatomiam fieri: id esse honorificum, & solere vel honoris gratia fieri in magnatibus: deinde rem eam fore saluti multis, idque ad meritum ipsius cumulum accessurum: postremo pollicentur suo sumptu se commercaturos triginta missas, cessuras in commodum mortui. Id ægre quidem, sed tandem blanditiis uxoris ac propinquorum impetratum est. His actis subduxit sese statio medicorum. Negant enim fas esse, ut qui vitæ solent opitulari, mortis sint spectatores, aut exsequiis interfint. Mox accitus est Bernardinus, vir, ut scis, reverendus, Franciscanorum custos, qui confessionem exciperet. Vix peracta est confessio, jam aderat in ædibus turba quatur ordinum, quos vulgus appellat mendicantium. MA. Tot vultures ad unum cadaver? PH. Deinde vocatus est parochus, qui hominem inungeret, sacrumque symbolum corporis Dominici porrigeret. MA. Religiose. PH. Verum ibi minimum absuit, quin inter parochum & monachos cruenta pugna fuerit orta. MA. Apud lectum ægroti? PH. Et quidem spectante Christo. MA. Quid excitavit tantos tumultus subito? PH. Parochus

chus ubi cognovit ægrotum fuisse confessum Franciscano, negavit se vel unctionis sacramentum, vel eucharistiam, vel sepulturam impartiturum, ni suis auribus audisset ægroti confessionem: se parochum esse, sibi pro sua ovicula reddendam Domino rationem: id non posse, si solus ignoraret arcana conscientiae. MA. Nonne visus est æquum dicere? PH. Non illis quidem. Nam strenue reclamabant omnes, præsertim Bernardinus, & Vincentius Dominicanus. MA. Quid adferebant? PH. Magnis conviciis inessebant parochum, subinde vocantes eum asinum, dignumque qui pastorem ageret porcorum. Ego, inquit Vincentius, sum sacræ Theologiæ baccalaureus formatus, mox licentiandus, atque etiam doctoris titulo insigniendus; tu vix legis Evangelium; tantum abest, ut possis, excutere secreta conscientiae. Quod si libet esse curiosum, exquire, quid agut uxor & manzares tui domi, aliaque permulta, quæ me pudet referre. MA. Quid ille? mutus ad hæc? PH. Mutus? Imo diceres cicadam ala correptam. Ego, inquit, baccalaureos multo te meliores nectam e stipulis fabarum. Auctores & principes ordinum vestrorum, Dominicus & Franciscus, ubi didicerunt philosophiam Aristotelicam, aut argumenta Thomæ, aut speculationes Scoti? aut ubi donati sunt titulo baccalaureorum? Irrepistis in mundum adhuc credulum, sed pauci humiles, quidam etiam docti ac pii: nidulabamini in agris ac vicis, mox in opulentissimas quasque civitates, & in florentissimam civitatis partem demigrastis. Tot sunt agri qui pastorem alere non possunt; ibi locus erat vestræ operæ: nunc nusquam adestis, nisi in ædibus divitum. Jactatis nomen pontificum; at vestra privilegia nihil valent, nisi cum cessat episcopus, pastor, aut hujus vicarius. In meo templo nullus vestrum concionabitur me pastore incolumi. Non sum baccalaureus: nec sanctus Martinus erat, & tamen agebat episcopum. Si quid mihi deest doctrinæ, a vobis non petam. An creditis etiamnum mundum esse tam stupidum, ut ubicunque viderit vestem Dominici aut Francisci, putet adesse illorum sanctimoniam? Num vestra refert, quid agam domi meæ? Quid vos agatis in latebris vestris, quomodo tractetis sacras virgines, etiam

etiam populus novit. Jam quam nihilo sint vel feliciores vel puriores divitum domus, quas frequentatis, omnibus & lippis & tonforibus notissimum est. Cætera, Marcolphe, non audeo referre: omnino patres illos reverendos minime reverenter tractavit. Nec erat futurus finis, ni Georgius manu mota signum dedisset, se velle quidpiam dicere. Ægre impetratum est, ut rixa tantisper confilesceret. Tum ægrotus, Sit pax, inquit, inter vos; tibi parochus denuo confitebor. Deinde pro strepitu nolarum, pro cantionibus funeralibus, pro cenotaphio, pro sepultura numerabitur tibi pecunia, priusquam exeas hanc domum; neque committam ut ulla in parte de me queri possis. MA. Num parochus recusavit tam æquam conditionem? PH. Non; tantum obmurmuravit nonnihil de confessione, quam ægroto remisit. Quid opus est, inquit, iisdem repetendis fatigare tum ægrotum, tum sacerdotem? Si in tempore mihi confessus fuisset, fortassis sanctius condidisset suum testamentum: nunc vos videritis. Hæc æquitas ægroti pessime habebat monachos, indigne ferentes eam prædæ partem decidi parochus. Ego tamen intercessi, fecique ut lis sopiretur. Parochus unxit ægrotum, dedit corpus Domini, & numerata summa discessit. MA. Sequuta est igitur eam tempestatem tranquillitas? PH. Imo tempestatem hanc sævior tempestas protinus excepit. MA. Obsecro quid causæ? PH. Audies. Confluxerant in ædes quatuor ordines mendicantium; his adjunxit sese quintus Cruciferorum. Adversus hunc ceu nothum quatuor illi magno tumultu coorti sunt, rogabant ubi vidissent unquam plaustrum quinque rotarum? aut qua fronte vellent esse plures mendicantium ordines, quam sint Evangelistæ? Eadem, inquiunt, opera adducite huc mendicos omnes e pontibus ac triviis. MA. Quid ad hæc Cruciferi? PH. Vicissim rogabant, quomodo tum incesisset plaustrum Ecclesiæ, cum nullas esset ordo mendicantium; deinde cum unus esset, postea tres? Nam Evangelistarum, inquiunt, numerus nihilo plus habet affinitatis cum nostris ordinibus, quam cum alea, quæ undique quatuor ostendit angulos. Augustinenses quis allegit in ordinem mendicantium, aut quis Carmelitas? Quando mendicavit Augustinus, aut quando

quando Helias? Nam hos faciunt fuorum ordinum auctores. Hæc aliaque multa foriter quidem illi detonabant; sed soli, quatuor exercituum impressionem non ferentes, cesserunt, dira tantummini tantes. MA. Heic saltem effulsit tranquillitas. PH. Imosyncretismus ille in quintum ordinem, versus est in pugnam gladiatoriam. Franciscanus ac Dominicanus contendebant, nec Augustinenses, nec Carmelitas esse germane mendicos, sed nothos ac supposititios. Hæc rixa sic incruduit, ut plane vererer, ne veniretur ad manus. MA. Hæccine ferebat ægrotus? PH. Non hæc acta sunt apud lectum: sed in atrio, quod cubiculo adhærebat: voces tamen omnes ad ægrotum permanebant: neque enim mussabant, sed plenis tibiis res agebatur: & scis, alioqui in ægrotis aurium sensum esse acutiorem. MA. Quis tandem exitus belli? PH. Ægrotus per uxorem denunciavit ut flicerent paulisper, se compositurum hoc dissidium. Itaque rogavit, ut tum quidem temporis Augustinenses & Carmelitæ discederent; hoc illos nullo suo damno facturos. Nam tantundem, inquit, cibi mittetur eis domum, quantum heic doretur remanentibus. In funere vero iussit omnes ordines adesse, etiam quintum, atque ut æqua pecuniæ portio divideretur singulis; ad commune tamen convivium non adhiberentur, ne quid turbæ posset oriri. MA. Virum œconomicum mihi narras, qui vel moriens norit tot rerum undas componere. PH. Phy! multis annis gesserat militiæ ducem. Ibi quotidianum est huiusmodi tumultus suboriri inter cohortes. MA. Erat igitur re splendida? PH. Admodum. MA. Sed male parta, ut sit, rapinis, sacrilegiis, extorsionibus. PH. Ita quidem vulgo faciunt duces; nec aſsim dejerare, hunc fuisse ab illorum moribus alienum. Si tamen satis hominem novi, magis auxit rem ingenii dexteritate, quam violentia. MA. Qui sic? PH. Callebat arithmeticam. MA. Quid tum postea? PH. Quid tum? apud principem supputabat militum triginta millia, cum vix essent septem millia. Deinde multis militibus nihil numerabat. MA. Næ tu mihi magnificam narras arithmeticam. PH. Deinde bellum arte ducebat, solitus simul & ab hostium & amicorum vicis & oppidis pecuniam stipulari
men quæ:

menstruam: ab hostibus, ne paterentur hostilia: ab amicis, ut illis liceret cum hoste pacisci. MA. Agnosco morem vulgatum militum. Sed absolve narrationem. PH. Bernardinus igitur & Vincentius cum aliquot sui ordinis fodalibus remanserunt apud ægrotum; ad reliquos missus est commeatus. MA. Satin' inter eos conveniebat, qui remanserunt in præsidio? PH. Non usquequaque. Crunniebant nescio quid de prærogativis diplomatum: sed ne non perageretur fabula, dissimulatum est. Heic jam proferuntur cautiones testamentariæ, fiuntque stipulationes accitis testibus, de iis, quæ inter ipsos ante transegerant. MA. Istæc audire gestio. PH. Dicam summatim: nam perlonga est fabula. Superest uxor annos nata duodequadraginta, mulier sane proba cordataque: filii duo, alter annum natus undevigesimum, alter dicimum quintum: filiæ totidem, sed impubes utraque. Testamento sic cautum erat, ut uxor, quoniam perpeli non poterat ut fieret monacha, sumeret pallium Beghinæ, id est, medium genus inter monachas & laicas: filius natu major, quoniam nec is induci potuit, ut fieret monachus. MA. Vulpes anus non capitur laqueo. PH. Mox ab exsequiis patris properaret Romam, ibique ex relaxatione Pontificis factus ante legitimam ætatem sacerdos, totum annum singulis diebus sacrificaret in templo Vaticano pro anima patris; & sacros gradus in Laterano, singulo quoque Veneris die, genibus perreptaret. MA. Suscepit hæc libenter? PH. Ne dicam dolo, ut afini solent sarcinas impositas. Filius minor dicaretur S. Francisco, filia major S. Claræ, minor Catharinæ Senensi. Hoc tantum potuit obtineri: nam Georgii mens erat, quo magis sibi Deum haberet obnoxium, quinque superstites partiri in quinque mendicantium ordines: & acriter quidem adlaboratum est; sed ætas uxoris, filiique majoris, nec minis nec blanditiis cessit. MA. Exhæredandi genus. PH. Universa hæreditas sic erat divisa, ut detractis de solido impendiis funeralibus, uncia cederet uxori, cuius dimidia victitaret ipsa, dimidium cederet loco, cui se foret addictura; unde si mutato consilio recederet, tota pecunia resideret penes eum gregem. Al-
tera

tera uncia decideretur filio, cui tamen statim numeraretur viaticum, & quod satis esset emendo diplomati, parandoque victui annuo Romæ. Qui si mutata sententia recusaret initiari sacris ordinibus, illius uncia divideretur inter Franciscanos, & dominicanos. Et id ne fiat, vereor; adeo videbatur adolescens a sacris abhorre. Duæ uncia cederent monasterio, quod excepisset filium nata minorem; hinc item monasteriis, quæ excepissent puellas; sed hac lege, ut si illi detrectarent eam vitam profiteri, omnis tamen pecunia penes illos maneret incolumis. Jam una rursus uncia decideretur Bernardino, tamen Vincentio: dimidium uncia Carthusianis, pro communione bonorum operum omnium, quæ toto fierent ordine. Uncia & semis quæ superaret, distribueretur occultis pauperibus, quos beneficio dignos judicassent Bernardinus, & Vincentius. MA. Debebas Jureconsultorum more dicere, quos vel quas. PH. His igitur verbis stipulati sunt, recitato testamento: Georgi Balcarice, vivus & sanæ mentis approbas hoc testamentum, quod dudum ex animi tui sententia condidisti? Approbo. Et hæc est tua suprema, & immutabilis voluntas? Est. Meque, & hunc Vincentium baccalaureum institutis ultimæ tuæ voluntatis executores? Instituo. Jussu est de novo subscribere. MA. Qui potuit moriens? PH. Bernardinus rexit ægroti manum. MA. Quid subscripsit? PH. Sanctum Franciscum, & sanctum Dominicum iratos habeat, qui tentarit hinc aliquid immutare. MA. At non metuebant, actionem testamenti inofficiosi? PH. Ista actio non habet locum in his quæ Deo dicantur; neque quisquam libenter cum Deo litem suscipit. His peractis uxor & liberi datis dextris ægroto, jurant se servaturos quod recipissent. Post hæc cœptum est agi de pompa funerali, non sine contentione. Tandem hæc vincit sententia, ut ex quinque ordinum singulis adessent novem, in honorem quinque voluminum Moïsis, & Angelorum in novum choros digestorum. Suam quisque ordo crucem præferret, canerentque funebres nœnias. Ad hæc præter cognatos conducerentur triginta (tot nummis erat venditus Domines) daduchi pullati; & honoris gratia ploratores duodecim (hic est numerus ordini Apostolico sacer) comitarentur: a feretro sequeretur equus Georgii pullatus

pullatus, sic ad genua alligata cervice, ut herum. humi requirere videretur. Stragula hinc atque hinc ostenderent insignia. Similiter & unaquæque tæda, & pullaveſtis haberet insignia. Reponeretur autem corpus quidem ipsum ad dextram altaris summi in tymbo marmoreo, qui promineret a solo pedes quatuor; ipse in summo recumberet, Pario sculptus marmore, totus armatus a vertice usque ad calcaneum: nec deesset galeæ sua crista: crista erat onocrotali collum: nec clypeus lævo brachio, in quo insignia hæc erant, tria capita apri silvestris aurea, in planitie argentea; nec lateri gladius inaurato capulo, nec balthæus inauratus ac gemmeis distinctus bullis, nec pedibus aurea calcaria: erat enim eques auratus: sub pedibus haberet leopardum. Oræ sepulcri titulum haberent tali viro dignum. Cor autem separatim recondi volebat in sacello divi Francisci. Intestina mandavit parochus, honorifice sepelienda in sacello quod est Virgini matri sacrum. MA Funus nimirum honorificum, sed nimio constans. Venetiæ vel cerdoni cuiuspiam plus haberetur honoris minimo impendio. Fere trum elegans dat sodalitas, & unum comitantur aliquando sexcenti monachorum tunicis paliisve vestiti. PH. Vidimus & nos, risimusque istas pauperum ineptas glorias. Incedunt fullones & coriarii superne, inferneque cerdones, in medio monachi; chimæras esse diceres: nec heic alia res erat, si vidisses. Cautum est & illud Georgio, ut Franciscanus, & Dominicanus, inter sese orte decernerent, utris primus cederet locus in pompa: post hos cæteri quoque sortirentur, ne quid hinc oriretur tumultus. Parochus & hujus clerici locum tenerent infimum, hoc est, primum. Nec enim aliud erant passudi monachi. MA. Non acies tantum, sed & pompas ille callebat ordinare. PH. Cautum est & illud, ut funebre sacrum, quod apud parochum fieret, modulato musicorum concentu perageretur, honoris gratia. Dum hæc aliaque tractantur, inhorruit ægrotus, deditque signa certissima, supremum tempus adesse. Adornatur igitur extremus fabulæ actus. MA. Nondum finis? PH. Recitatur diploma pontificis, in quo promittebatur criminum omnium abolitio, totusque purgatorii metus adimibatur.

adimibatur. Ad hæc justificabantur omnia illius bona. MA. Rapto parta? PH. Certe jure belli ac more militari. Sed forte aderat Phillippus Jureconsultos uxoris: is in diplomate notavit locum secus positum, quam oportuit, & injecit suspicionem falsi. MA. Haudquaquam in tempore: dissimulandum erat, etiamsi quid enesset erroris, & nihilo pejus habuisset ægrotus. PH. Assentior. Et ægrotus sic hac re perturbatus est, ut minimum abesset a desperatione. Ibi Vincentius fortem virum præbuit; jussit Georgium quieto esse animo, sibi esse potestatem corrigendi splendique, si quid in diplomatibus vel erratum esset, vel omisum. Quod si te, inquit, sefellerit diploma, ego jam nunc hanc animam pro tua suppono animam, ut tua petat cælos, mea dedatur orco. MA. Accipitne Deus tales animarum per mutationes? Et, si accipit, num satis cautum videbatur Georgio tali pig-nore? Quid si Vincentii anima vel absque permutat-one debebatur inferis? PH. Quod gestum est, narro. Hoc certe perfecit Vincentius: ægrotus visus est ani-mum recipere. Mox recitantur cautiones, quibus Georgio promittebatur societas omnium operum, quæ fierent per quatuor ordines, & quintum Carthusien-sium. MA. Ego metuerem, ne deprimerer ad infe-ros, si tantum sarcinæ bajulandum esset. PH. De bo-nos operibus loquor: ea non aliter gravant animam subvolaturam, quam plumæ avem. MA. Mala igitur opera sua quibus legant? PH. Militibus Germaniæ conductiis. Quo jure? PH. Jure Evangelico: Ha-benti dabitur. Simulque recitatus est numerus missarum & psalteriorum, quæ defuncti animam es-sent comitatura. Erat autem immensus. Post hæc iterata est confessio, dataque benedictio. MA. Ita efflavit animam? PH. Nondum. Strata est humi storia juncis contexta, sic ut ab initio convoluta cervicalis speciem ex sese faceret. MA. Quid nunc futurum est? PH. Eam consperserunt cinere, sed raro; ibi deposuere corpus ægroti. Instrata est tunica Francis-cana, sed prius consecrata preculis & aqua lustrali. Cuculla supposita est capiti: nam tum indui non po-terat. Una cum illa suppositum est diplomacum cau-tionibus. MA. Nova mortis species. PH. Atqui con-firmant,

firmant, dæmoni nullum esse jus in eos qui sic moriuntur. Sic aiunt præter alios mortuum S. Martinum & Franciscum. MA. Sed huic mortui illorum vita responderat. Obsecro quid tum postea? PH. Porrecta est ægroto crucis imago & candela cerea. Ad crucem porrectam dixit ægrotus; Soleo in bellis tutus esse meo clypeo; nunc hunc clypeum opponam hosti meo: & exosculatus admovit humero lævo. Ad ceream vero sacram. Olim, inquit, hasta valui in bellis: nunc hanc hastam vibrabo adversus hostem animarum. MA. Satis militariter. PH. Has postremas voces edidit. Nam mox linguam mors occupavit, simulque cæpit animam agere. Bernardinis a dextris imminebat morienti, Vincentius a sinistris, uterque pulcre vocalis. Alter ostendebat imaginem sancti Francisci, alter Dominici. Cæteri sparsi per cubiculum demurmurabant psalmos aliquot voce lugubri. Bernardinus magnis vociferationibus percellebat aurem dextram, Vincentius sinistram. MA. Quid occlamabant? PH. Hujusmodi ferme Bernardinus: Georgi Balearice, si nunc quoque probas ea quæ sunt acta inter nos, flecte caput in dextrum: flexit. Vincentius contra; Ne quid trepides, Georgii; habes Franciscum & Dominicum propugnatores. Esto securos. Cogita quantum habeas meritorum, quod deploma; denique memineris, meum animam pro tua oppignoratam, si quid esset periculi: hæc si sentis & probas flecte caput in lævum; flexit. Rursus simili clamore, Si hæc sentis, inquirunt, preme manum meam, tum manum preffit. Ita huc & illuc flectendo capite & premendis manibus transacte sunt horæ ferme tres. Cum jam inciperet oscitare Georgius, ibi Bernardinus erectus pronuntiavit absolutionem: quam perficere non potuit, quin Georgius efflasset animam. Hæc sub noctis medium: mane peracta anatomia. MA. Quid mali repertum est in corpore? PH. Recte mones; nam exciderat. Fragmentum plumbi inhærebat diafragmati. MA. unde id? PH. Uxor narrabat, illum quondam ictum sphærule bombardica. Hinc conjectabant medici, plumbi liquefacti particulam resedisse in corpore. Mox corpus lacerum utcumque convestitum est amictu Franciscano. A prandio sepultura peracta est, ea pom-

pa qua decretum erat. MA. Nunquam audiui mortem operosiores, nec funus ambitiosius. Verum istam opinor fabulam nolis evulgari. PH. Quam ob rem? MA. Ne quid irriterentur crabrones. PH. Nihil est periculi. Etenim si pia sunt qua narro, etiam ipsorum interest, hæc scire populum: sin minus, quotquot inter illos boni sunt, mihi gratias agent, qui hæc prodiderim; quo pudore correcti quidam desinant similia facere; deinde simplices caveant ne in similem pertrahantur errorem. Sunt enim & apud istos cordati vereque pii, qui frequenter apud me questi sunt, paucorum vel superstitione, vel improbitate totum ordinem reddi apud bonos invidiosum. MA. Recte tu quidem, & fortiter. Sed nunc aveo scire, quomodo decesserit Cornelius. PH. Ut vixit nulli molestus, ita mortuus est. Habebat febrem anniversariam, quæ statis temporibus singulis annis recurreret. Ea tum, sive quia gravabat ætas, (nam annum excefferat sexagesimum) sive aliis de causis, solito magis urgebat hominem, & visus est ipse præsentire, diem fatalem imminere. Itaque quadriduo prius, quam moreretur, Dominicus erat dies; templum adiit, confessus est suo parcho, audivit publicam concionem & sacrum: a sacro, reverenter accepto pignore corporis Domini, domum se recepit. MA. Non usus est medicis? PH. Unicum duntaxat consuluit, sed non minus bonum virum, quam bonum medicum: ei Jacobo Castratio nomen est. MA. Novi. Nihil illo sincerius. PH. Is respondit, suam quidem operam amico non futuram, sed sibi videri plus esse præsidii in Deo, quam in medicis. Cornelius hanc vocem non minus alacriter accepit, quam si certissimam vitæ spem ostendisset. Itaque tametsi semper pro suis facultatibus fuisset perbenignus in pauperes, tum quidquid decidi poterat uxoris & liberorum necessitati, impartiebatur in egenos, non istos ambitiose mendicos, & nusquam non obvios, sed in probos, qui pro viribus industria laborandi cum paupertate pugnabant. Rogabam hominem ut decumberet, & sacerdotem ad sese accerferet potius, quam tenue corpusculum defatigaret. Respondit, hoc sibi semper studio fuisse, ut amicos suos sublevaret potius, si posset, quam gravaret officiis;

ciis ; nec se sui dissimilem esse velle in morte. Ne decubuit quidem nisi postremum diem, & noctis partem, qua reliquit terras. Interim ob corpusculi lassitudinem baculo nitebatur, aut sedebat in cathedra : raro componebat se lectulo, sed vestitus & erecto capite. Hoc tempore aut mandabat aliquid de curandis egenis, maxime notis aut vicinis, aut legebat e libris sacris, quæ provocant hominis erga Deum fiduciam, quæque illius in nos caritatem declarant. Si per lassitudinem ipse miuus poterat, audiebat amicum prælegentem. Frequenter miro affectu hortabatur familiam ad mutuam amorem & concordiam, atque studium veræ pietatis ; sollicitosque de morte ipsius amantissime consolabatur. Identidem admonebat suos, ne quid æris alieni præteriretur indissolutum. MA. Non condiderat testamentum ? PH. Jam pridem sanus ac valens id curarat. Negabat enim esse testamenta, quæ fierent ab agentibus animam, sed deliramenta potius. MA. Nihil legarat monasteriis aut egenis ? PH. Ne teruncium quedem. Ego, inquit, pro mea portione dispensavi facultatulas meas : nunc ut earum possessionem aliis trado, ita trado & dispensationem. Et confido meos sanctius dispensaturos, quam ipse feci. MA. Non accersebat ad sese pios homines, quemadmodum fecit Georgius ? PH. Ne unum quidem : præter familiam & duos intime amicos nullus aderat. MA. Demiror quid senserit. PH. Negabat se morientem pluribus molestum esse velle, quam fuisset nascens. MA. Exspecto finem istius fabulæ. PH. Mox audies. Venit dies Jovis. Ille stratum non reliquit, sentiens extremam corpusculi lassitudinem. Accitus parochus impartiit extremam unctionem ; ac rursus porrexit corpus Domini, sed citra confessionem. Negabat enim quidquam scrupuli resedisse in animo. Ibi parochus agere cœpit de sepultura, qua pompa, quoque loco sepeliri vellet. Sepeli, inquit, me quomodo sepelires infimæ sortis Christianum : nec mea refert, ubi seponas hoc corpusculum, æque inveniendum in extremo die ubicunque condideris. Pompam funeris nihil moror. Mox injecta mentio de sonitu campanarum, de tricenariis, & anniversariis, de diplomate, de communi-

one meritorum emenda. Tum ille; Mi pastor, nihilo pejus habebō, etiamsi nulla sonet campana. Si me vel uno funebri sacro dignaberis, plus satis erit. Aut si quid aliud est, quod ob publicam Ecclesiæ consuetudinem citra scandalum infirmorum omitti vix potest, id tuo permitto arbitratui. Nec est animus, cujusquam vel preces commercari, vel meritis quenquam suis spoliare Satis meritorum exuberat Christo: & confido, totius Ecclesiæ preces ac merita mihi, si modo vivum sum membrum, profutura. In duobus diplomatibus mihi tota spes est. Alterum est peccatorum meorum, quod princeps pastorum dominus Jesus abolevit, affigens illi cruci; alterum quod ipse suo sacro sancto sanguine scripsit & obsignavit, quo nos certos reddidit de salute æterna, si totam fiduciam nostram in ipsum transferamus. Absit enim ut instructus meritis ac diplomatibus provocem Dominum meum, ut in judicium veniat cum fervo; certus, quod in conspectu ejus non justificabitur omnis vivens. Ego ab illius justitia appello ad ejusdem misericordiam, quoniam immensa est & ineffabilis. His dictis abiit parochus. Cornelius veluti magna spe salutis concepta, gaudens & alacer, jubet sibi quædam recitari e sacris voluminibus, quæ confirmant spem resurrectionis & præmia immortalitatis: velut illud ex Esaia de morte Ezechiæ dilata, una cum cantico: deinde cap. 15. epistolæ Paul. ad Corinth. prioris: de morte Lazari ex Joanne: sed præcipue historiam Christi passi ex Evangeliiis. Quam hic animo devorabat singula, ad quædam suspirans, ad alia compositis manibus gratias agens, ad quædam hilarescens ac gestiens, ad nonnulla preculas quasdam breves ejaculans! A prandio cum paululum temporis obdormisset, jubet recitari caput ex Evangelio Joannis duodecesimum, usque ad historiæ finem. Heic dixisses hominem plane transfigurari, afflarique novo spiritu. Jam diu veregebat ad vesperam; accersit uxorem ac liberos: ibi erecto quantum licuit corpusculo, sic affatus est suos: Carissima conjux, quos Deus ante conjunxerat, idem nunc separat, sed corporibus duntaxat, idque ad breve tempus: curam, caritatem, pietatem, quam antehac partiri soles in

me & dulcissima pignora, totam in istos transfer. Ne putaris, teullis modis posse magis demereri vel Deum, vel me, quam si istos, quos Deus dedit nobis conjugii fructum, sic educes, foveas & instituas, ut Christo digni habeantur. In hos igitur conduplica pietatem tuam, & meam portionem in te translatam existima. Id si feceris, ut facturam confido, non erit cur videantur orphani. Quod si repetas matrimonium. Ad hanc vocem uxor erupit in fletum, cœpitque dejerare, se nunquam de repetendis nuptiis cogitaturam. Heic Cornelius: Soror in Christo mihi carissima, si Dominus Jesus largiri dignabitur tibi propositum istud ac robur spiritus, ne desis dono cœlesti. Erit enim hoc tibi pariter ac liberis commodius. Sin alio vocabit carnis infirmitas, scito, quod mors mea te liberat a jure conjugii, sed non liberat a fide, quam meo tuoque nomine debes curandis communibus liberis. Quod ad matrimonium attinet, utere libertate quam tibi permisit Dominus. Tantum hoc te rogo moneoque, ut virum tibi deligas iis moribus, tuque te illi talem præbeas, ut possit, vel suapte bonitate ductus, vel tua commoditate provocatus, amare privignos. Proinde cave, ne cui voto te obstringas. Serva te liberam Deo & liberis nostris; quos sic institues ad omnem pietatem, ut caveas, ne se cuiquam addicant instituto, donec per ætatem & rerum usum constiterit, ad quod vitæ genus sunt idonei. Deinde versus ad liberos, exhortatus est ad studium pietatis, ad obediendum matri, ad mutuam inter ipsos caritatem & concordiam. His peroratis, dedit osculum uxori; liberis, facto signo crucis, precatus est bonam mentem, & Christi misericordiam. Post hæc intuens omnes qui aderant. Sub crastinam, inquit, auroram Dominus, qui diluculo revixit, pro sua misericordia dignabitur hanc animulam ex hujus corpusculi sepulcro, eque hujus mortalitatis tenebris evocare in lucem suam cœlestem. Nolo teneram, ætatem excubiis inanibus fatigari. Cæteri quoque vicissim dormiant: mihi satis est unum adesse vigilem, qui recitet sacram lectionem. Transacta nocte sub horam quartam, cunctis præsentibus, jussit recitari psalmum totum, quem Dominus orans recitavit in cruce. Eo
finito

finito, jussit exhiberi cereum, & crucem. Et cereum accipiens, dixit: Dominus illuminatio mea & salus mea; quem timebo? Crucem exosculatus dixit: Dominus protector vitæ meæ; a quo trepidabo? Mox manus super pectus in supplicantis gestum composuit, & oculis in cælum erectis dixit, Domine Jesu, accipe spiritum meum. Et protinus clausit oculos velut dormiturus; simulque levi flatu emisit spiritum: dixisses illum obdormisse, non exspirasse. MA. Nunquam audiui mortem minus operosam. PH. Talis fuerat in omni vita. Uterque fuit amicus. Fortasse non æque dijudico, uter decesserit Christianus: tu qui integer es, rectius dispicies. MA. Ita faciam, sed per otium.

VIRGO PÆNITENS.

EUBULUS, CATHARINA.

EU. **T**ALES janitrices mihi semper optarim. CA. Et ego semper tales pulsatores. EU. Sed vale, Catharina. CA. Quid ego audio? Valebo prius quam salveam? EU. Non huc veni, ut te viderem lacrymantem. Quid sibi vult quod protinus, me conspecto, lacrymis suffusi sunt oculi? CA. Quo fugis? mane, mane inquam; sumam alium vultum, & ridebimus affatim. EU. Quas aves heic video? CA. Est illius collegii patriarcha. Ne subducito te; jam perpotarunt: accumbe paulisper; illo digresso confabulabimur nostro more. EU. Age obtemperabo tibi, que mihi noluiisti. Nunc soli sumus, narra totam fabulam, malim enim ex te cognoscere. CA. Ex tot amicis, quos putabam sapere plurimum, nunc sentio nullum fuisse, qui mihi prudentius ac senilius consilium dederit, quam tu omnium natu minimus. EU. Dic, quo modo expugnasti parentum affectum? CA. Primum improbis hortatibus monachorum, ac monacharum: deinde etiam meis precibus ac blandimentis labefactus est matris animus: pater nullo pacto quibat percelli. Tandem omnibus admotis machinis & hic victus & oppressus est potius, quam assensit. Id factum est inter pocula: minitabantur

homini malum exitium, si Christo suam sponfam pernegaret. EU. O improbitatem stolidorum! Quid sit deinde? CA. Servor triduo domi clam: interim semper aderant mulieres aliquot ejus collegii, quas illi Conversas vocant, hortatibus suis addentes animum, ut presisterem in sancto proposito, ac sollicitè caventes, ne qua cognatarum, aut sodalium adiret me, quæ mentem videretur mutatura. Interim adornabantur vestes, aliaque quæ ad convivium attinebant. EU. Tibi quid interim erat animi? Num vacillabas? CA. Non, sed passa sum quiddam tam horrendum, ut malim emori decies, quam iterum perpeti. EU. Quæso, quid istuc erat? CA. Non possum effari. EU. Quod mihi dixeris, amico tuo dixeris. CA. Promittis silentium! EU. Id præstiturus eram, etiam si nulla fuisses stipulata. Quasi vero me nondum noris? CA. Apparuit mihi spectrum horribili specie. EU. Is nimirum erat genius tuus malus, qui te eo instigabat. CA. Prorsus opinor fuisse cacodæmonem. EU. Dic mihi, quæ species erat? Estne talis, qualis pingitur, rostro adunco, longis cornibus, harpyarum unguibus, prælonga cauda? CA. Tu ludis. At ego malim mihi terram dehiscere, quam denuo tale videre spectrum. EU. Interim aderant illæ mulieres hortatrices? CA. Non; nec unquam illis indicavi, tametsi valde sciscitantibus quid esset mali, cum me totam exanimatam offenderent. EU. Vis tibi dicam quid fuerit? CA. Si quidem potes. EU. Illæ mulieres incantaverant te, vel potius excantaverant tibi cerebrum. Sed interim tu persistebas in ea sententia? CA. Maxime: nam aiebant, id multis accidere, qui se consecrant Christo: verum si primo illo congressu superetur tentator, post tranquilla fore omnia. EU. Qua pompa producta es? CA. Adornant me toto mundo meo: demittunt capillos: itaque non aliter quam nuptura sponso. EU. Crasso monacho: hem! male sit huic tussi. CA. Ex ædibus paternis clara luce deducor ad collegium, multis ad spectaculum concurrentibus. EU. O scitos histriones, ut norunt agere suas fabulas simplici popello! Quot dies egisti in illo sancto virginum collegio? CA. Ferme duodecim. EU. Sed quæ res verterat animum tuum tam pertinacem? CA. Non dicam

nam quid sit, sed aliquid magni fuit. Post sex ab ingressu dies accerso matrem, obtestans, obsecrans, si me vivam vellet, ut me eximeret ab eo collegio. Illa reluctatur animo meo, & hortatur ad constantiam. Post accerso patrem. Ille etiam objurgat, addens, se ægre vicisse suos affectus; ut vicissim nunc vincerem animum meum, nec hoc dedecus conciliarem sibi, quod resiliissem ab instituto. Tandem ubi video me nihil proficere, respondeo parentibus, me, si ita jubeant, in gratiam illorum morituram. Nam hoc mihi certum esse, nisi mature eximerer. Hoc audito, reduxerunt domum. EU. Bene habet, quod mature resilieris, priusquam servitutem æternam esses professâ. Sed nondum audio, quæ res mutarit animum tuum tam subito. CA. Hoc nemo mortalium ex me scit hætenus, nec tu scies. EU. Quid si divinem? CA. Nec divinabis, fat scio: &, si divines, non dicam. EU. Tametsi conjecto. Verum interim periit sumtus. CA. Plus quam quadraginta coronati. EU. O commessatores nuptiales! Gaudeo tamen, periisse pecuniam te nobis incolumi: posthac ausculta melioribus consiliis. CA. Ita faciam, &, cum piscatore, icta sapiam.

CONFESSIO MILITIS.

HANNO, THRASYMACHUS.

HA. UNDE redis nobis Vulcanus, qui Mercurius hinc abieras? TH. Quos Vulcanos aut quos Mercurios mihi narras? HA. Quia alatus videbare quum abires, nunc cluadicas. TH. Sic a bello rediret. HA. Quid tibi cum bello. homo quovis dama fugacior? TH. Spes prædæ reddiderat fortem. HA. Multum igitur refers manubiarum? TH. Imo zonam inanem. HA. Tanto minus gravare sarcina. TH. Atqui sceleribus anustus redeo. HA. Gravis profecto sarcina, si verum dicit Propheta, qui peccatum appellat plumbum. TH. Plus illic scelerum & vidi, & patravi, quam unquam antehac in omnia vita. HA. Ecquid igitur arridet vita militaris? TH. Nihil neque fcelestius,

scelestius, neque calamitosus. HA. Quid igitur in mentem venit istis, qui nummo conducti nonnulli gratis, currunt ad bellum, non aliter quam ad convivium?

TH. Ego nihil aliud conjectare possim, quam illos agi malis furiis, seseque totus malo dæmoni, ac miseriæ devovisse, nec aliud quam hic manes suos anticipare.

HA. Ita quidem videtur. Nam ad res honestas vix ullo pretio conducì queant. Sed expone nobis, quomodo gestum sit prælium, & utro sese inclinarit victoria.

TH. Tantus erat strepitus, tumultus, tubarum bombi, cornuum tonitura, hinnitus equorum, clamor virorum, ut neque videre potuerim quid gereretur, adeo ut vix scirem ubi essem ipse.

HA. Unde igitur cæteri, qui ex bello veniunt, sic depingunt singula, quid quisque dixerit aut gesserit, quasi nusquam non adfuissent otiosi spectatores?

TH. Ego credo istos mentiri splendide. In tentorio meo quid gestum sit, scio: quid in prælio, prorsus ignoro.

HA. Anne hoc quidem scis, unde tibi venerit claudicatio? TH. Vix, ita me Mavors posthac male amet: suspicor aut saxo, aut equi calce læsum genu.

HA. At ego scio. TH. Scis? an tibi narravit aliquis? HA. Non, sed divino. TH. Dic igitur. HA. Quum fugeres pavidus, collapsus humi offendisti in filicem.

TH. Despercam, nisi rem acu tetigisti. Adeo verisimile est quod divinasti. HA. Abi domum, & uxori narra tuas victorias. TA. Illa mihi occinet haud suave encomium, qui nudus redeam.

HA. Sed unde restitues, quod rapuisti? TH. Jam pridem restitui. HA. Cui? TH. Scortis, ænopolis, & iis qui me vicerunt alea.

HA. Satis militariter. Par est, ut quod male partum est, pejus dispercat. Verum a sacrilegiis, opinor, temperatum est. TH. Imo illic erat sacrum nihil.

Nec profanis parcitum est, nec fanis. HA. Quo pacto farcies? TH. Negant oportere sarciri, quod in bello commissum sit: jure sit. quod illic sit.

HA. Jure belli fortassis. TH. Tenes. HA. At istud jus summa est injuria. Te non patriæ pietas, sed prædæ spes pertraxit in bellum.

TH. Fateor, & arbitror paucos illuc ire sanctiore proposito. HA. Est aliquid insanire cum multis. TH. Concionator e suggestio pronuntiavit bellum esse justum.

HA. Suggestum illud non

folet

solet mentiri. Sed ut justum sit Principi, non continuo justum est tibi. TH. Audivi ex Rabbiniis, quod licet sua cuique arte vivere. HA. Præclara ars, incendere domos, diripere templa, violare sacras virgines, spoliare miseros, occidere innoxios. TH. Lanii conducuntur ad mactandum bovem; cur nostra ars reprehenditur, quod conducimur ad mactandos homines? HA. Non eras sollicitus, quonam esset migratura anima tua, si contigisset in bello cadere? TH. Non admodum. Bona spes habebat animum meum. Nam divæ Barbaræ me semel commendaram. HA. Receperat illa tutelam tui? TH. Sic mihi visa est annuere capite aliquantulum. HA. Quando isthuc tibi visum est? mane? TH. Non, sed a cœna. HA. Sed tum, ut arbitror, etiam arbores tibi visæ sunt ambulare. TH. Ut hic divinat omnia! sed præcipua spes erat in divo Christophoro, cujus imaginem quotidie contemplabar. HA. In tentoriis? Unde illic divi? TH. Carbone pinxeramus illum in velo. HA. Nimirum haudquaquam ficulnum, ut ajunt, præsidium erat carbonarius ille Christophorus. Sed extra jocum; non video qui possis expiari a tantis flagitiis, nisi te conferas Romam. TH. Imo novi viam breviorē. HA. Quam? TH. Ibo ad Dominicales; illic paullo transigam cum commissariis. HA. Etiam de sacrilegiis? TH. Etiam si Christum ipsum spoliasset, ac decolasset etiam; tam largas habent indulgentias, & auctoritatem componendi. HA. Bene habet, si vestram compositionem Deus ratam habuerit. TH. Imo magis metuo ne diabolus non habeat ratam. Nam Deus natura placabilis est. HA. Quem tibi sacerdotem deliges? TH. Cui cognovero quam minimum esse frontis ac bonæ mentis. HA. Ne non habeant similes labra lactucas. Ab illo purus abibis ad corpus dominicum? TH. Quid ni? Posteaquam semel effudero sentinam in illius cucullam, ego me exoneravero sarcina: ipse viderit, qui absolvit. HA. Qui scis, an absolvat? TH. Scio. HA. Quonam indicio? TH. Quia manus imponit capiti, admurmurans, nescio quid. HA. Quid si reddat tibi omnia peccata tua, quum manum imponit hæc admurmurans: Absolve te ab omnibus benefactis, quæ nulla in te comperio; & restituo

restituo te tuis moribus, talemque dimitto, qualem accepi? TH. Viderit ille quid dicat: mihi satis est, quod me credo absolutum. HA. Sed istuc tuo periculo credis. Fortasse non fuerit satis deo, cui debes. TH. Unde tu mihi obuius, qui mihi conscientiam e ferena nubilam redderes? HA. Felix occurfus. Bona avis est obuius amicus, qui bene moneat. TH. Nescio quam bona, certe parum suavis.

F I N I S.

m
t,
i-
s.
e
o-
h.